

Curaclam Teanga na Bunscoile

Primary Language Curriculum

Clár

	Lch
1 Réamhrá	4
2 Réasúnaíocht	16
3 Aidhmeanna	24
4 Snáitheanna agus gnéithe	28
5 Pleanáil, teagasc agus measúnú le haghaidh foghlama	36
6 Gaeilge agus Béarla: Céim 1 agus 2	44
6.1 Torthaí Foghlama	46
6.2 Contanaim Dul chun Cinn	58
6.3 Samplaí d'fhoghlaim agus d'fhorbairt teanga na bpáistí	98
6.4 Ábhar Tacaíochta do mhúinteoirí	100
7 Gluais	104
8 Aguisíní	114

1

Introduction

Réamhrá

1. Réamhrá

Tá dul chun cinn suntasach á dhéanamh i bhforbairt an churaclaim do bhunscoileanna le Curaclam nua Teanga na Bunscoile. Freagraítear roinnt de na ceisteanna coitianta a chuirtear faoi Churaclam nua Teanga na Bunscoile sa réamhrá seo, faoi thrí cheannteideal: (i) *Maidir le Curaclam nua Teanga na Bunscoile* (ii) *Úsáid a bhaint as an gCuraclam agus as Uirlisí Úsáide Teanga na Bunscoile agus* (iii) *Forbairt agus foilsíú.*

(i) Maidir le Curaclam nua Teanga na Bunscoile

Cé dó Curaclam Teanga na Bunscoile?

Tá Curaclam Teanga na Bunscoile ann le haghaidh múinteoirí páistí de gach cineál cumais i ngach comhthéacs scoile. I measc na gcomhthéacsanna scoile don churaclam seo tá scoileanna Gaeltachta, scoileanna lán-Ghaeilge, scoileanna arb é an Béarla an meán teagaisc iontu agus scoileanna speisialta. Tá na chéad chúig roinn — Réamhrá, Réasúnaíocht, Aidhmeanna, Snáitheanna agus gnéithe, agus Pleanáil, teagasc agus measúnú le haghaidh foghlama — dírithe ar mhúinteoirí páistí i ngach ceann de na hocht mbliana bunscoile. Tá Roinn 6 — Béarla agus Gaeilge: Céim 1 agus Céim 2 — dírithe ar mhúinteoirí páistí sna blianta sóisearacha bunscoile, i.e., céim 1, a thagraíonn do ranganna naíonán sóisearach agus naíonán sinsearach, agus céim 2, a thagraíonn do rang a haon agus do rang a dó. Sa churaclam seo, úsáidtear ‘céim’ áit a raibh ‘leibhéal’ i gCuraclam 1999. Freagraíonn an t-athrú seo don deacracht a bhain le ‘Leibhéal’ a úsáid le tagairt do chéim curaclaim agus do ghnóthachtáil an pháiste araon.

Cad iad na teangacha a áirítear i gCuraclam Teanga na Bunscoile?

Is curaclam céad teanga (T1) agus dara teanga (T2) é seo don Ghaeilge agus don Bhéarla. **Is iad teagasc teanga agus comhthéacs foghlama na scoile a chinneann T1.** Is do gach páiste sa bhunscoil é an Curaclam Teanga, lena n-áirítear páistí a fhreastalaíonn ar scoileanna speisialta nó ar ranganna speisialta i mbunscoileanna príomhshrutha agus páistí a bhfuil an Ghaeilge mar T1 acu, páistí a bhfuil an Béarla mar T1 acu agus páistí a bhfuil teanga eile mar T1 acu. I gcás roinnt páistí a bhfuil riachtanais speisialta oideachais acu, d’fhéadfadh gur trí theanga chomharthaíochta nó trí Chóras Cumarsáide Malartaithe Pictiúr a dhéanann siad cumarsáid agus iad ag foghlaim teanga.

Tá dhá leagan den churaclam ann, ceann ina bhfuil an Ghaeilge mar T1 atá dírithe go sonrach ar scoileanna Gaeltachta agus lán-Ghaeilge agus ceann eile ina bhfuil an Béarla mar T1 atá dírithe go sonrach ar scoileanna arb é an Béarla an meán teagaisc iontu.

A bhfuil sa dá leagan sin, tá siad mar a chéile cé is moite de thrí eisceacht: (i) léiríonn T1 agus T2 comhthéacs teanga na scoile (ii) an méid a bhfuiltear ag súil leis ó na foghlaimoirí ag deireadh gach céime (i.e., Torthaí Foghlama agus Mórchéimeanna Dul chun Cinn), léiríonn siad comhthéacs teanga na scoile agus (iii) sa leagan do scoileanna Gaeilge, cuimsíonn na Contanaim Dul chun Cinn gnéithe breise don Ghaeilge i gcás gach ceann de na trí shnáithe. Tá sé mar aidhm ag na leaganacha difriúla go mbainfeadh cainteoirí dúchais Gaeilge nó Béarla na Torthaí Foghlama céanna amach do T1 na scoile mórán ar an luas céanna. Eagraítear na Torthaí Foghlama T1 i gCuraclam Teanga na Bunscoile faoi na snáitheanna céanna i nGaeilge agus i mBéarla araon, agus tá Torthaí Foghlama breise ann maidir le foghlaim agus forbairt na Gaeilge i scoileanna Gaeltachta agus lán-Ghaeilge. Tugtar tacaíocht don chainteoir dúchais agus neamhdhúchais Gaeilge sna Torthaí Foghlama agus sna Contanaim Dul chun Cinn ar leibhéal a oireann dá gcumas. Tugann an curaclam tacaíocht do mhúinteoirí chun cabhrú le gach páiste na Torthaí Foghlama a bhaint amach le haghaidh na teanga ó bhéal, na léitheoireachta agus na scríbhneoireachta.

Cad é an comhthéacs teanga don churaclam i gcás scoileanna Gaeltachta agus lán-Ghaeilge?

Ar mhaithe le buanú agus treisiú a dhéanamh ar an nGaeilge i gcás scoileanna Gaeltachta agus lán-Ghaeilge, beidh sé de rogha ag boird bhainistíochta na scoileanna, tar éis próiseas comhairliúcháin a bheith acu le tuismitheoirí, foghlaim an Bhéarla ag na páistí a chur siar go dtí deireadh rang na naíonán sinsearach. Ní cainteoirí dúchais Gaeilge iad na páistí uile a fhreastalaíonn ar scoileanna Gaeltachta. Is minic gur mionlach iad na cainteoirí dúchais sa scoil Ghaeltachta. I gcás scoileanna lán-Ghaeilge de, is linn fíorbheag iad na páistí a bhfuil Gaeilge mar theanga baile acu. Freastalaíonn an curaclam comhtháite teanga ar na riachtanais éagsúla atá ag na páistí ar fad, i ngach ceann de na comhthéacsanna sin. Tugann an tumoideachas deis do chainteoirí dúchais a gcuid Gaeilge a shaibhriú agus a fhorbairt, agus tugann sé deis do na páistí sna scoileanna Gaeltachta agus lán-Ghaeilge nach bhfuil ina gcainteoirí dúchais Gaeilge iad féin a thumadh sa teanga. Le linn an ama

seo, ní mhúintear an Béarla i rith an lae ar bhealaí teagmhasacha ach bíonn sé teoranta do cheacht scoite Béarla, ar mhaithe leis an nGaeilge a bhunú mar sprioctheanga. Nuair a chuirtear tús le foghlaim an Bhéarla tar éis na tréimhse tumtha, déanfaidh na páistí traschur ar go leor scileanna teanga ón nGaeilge go dtí an Béarla, go háirithe na scileanna litearthachta (féach 6.1).

Cad é an comhthéacs teanga don churaclam i gcás scoileanna Béarla?

Cé go mbíonn Béarla mar theanga baile ag tromlach na bpáistí a fhreastalaíonn ar scoileanna arb é an Béarla an meán teagaisc iontu, bíonn páistí ann a labhraíonn teanga eile sa bhaile. Leanfaidh na páistí i scoileanna Béarla na Torthaí Foghlama don Bhéarla mar T1 agus don Ghaeilge mar T2. Leathnaíonn teagmháil leis an nGaeilge i rith thréimhse an bhunoideachais eispéireas teangeolaíoch an pháiste agus doimhníonn sé a f(h)easacht chultúrtha. Aithníonn an curaclam go bhfuil eispéireas agus eolas ar an nGaeilge tábhachtach toisc go gcuireann siad ar chumas an pháiste tosú ar a (th)uisicint d'fhéiniúlacht náisiúnta agus chultúrtha a shainmhíniú agus a chur in iúl. Ar an mbealach céanna, leathnaíonn teagmháil leis an mBéarla eispéireas teanga an pháiste a bhfuil an Ghaeilge mar chéad teanga (T1) aige/aici.

Cén fáth a bhfuil Curaclam nua Teanga na Bunscoile ann?

Tá athruithe suntasacha tagtha ar shocháil na hÉireann le fiche bliain anuas. Úsáidtear níos mó ná 200 teanga in Éirinn anois, chomh maith le Caintis agus Teanga Chomharthaíochta na hÉireann. Tá athbhreithnithe ar an gcuraclam agus taighde a rinneadh i gcaitheamh na tréimhse sin tar éis béim a leagan ar na rudaí maithe agus ar na dúshláin a bhain le curaclam 1999 le haghaidh na Gaeilge agus an Bhéarla. Tá sé iarrtha ag múinteoirí nach mbeadh an curaclam chomh plódaithe céanna, agus go leagfaí níos mó béime ar chleachtadh agus ar thacú le dul chun cinn na bpáistí ó thaobh foghlama agus forbartha de. Léiríonn torthaí go bhfuil gá le Curaclam nua Teanga na Bunscoile

- ina ndéantar comhtháthú idir an Ghaeilge agus an Béarla in aon churaclam teanga amháin do gach páiste i ngach comhthéacs scoile
- a spreagann rannpháirtíocht na múinteoirí agus na bpáistí agus a thacaíonn leo chun dearcadh dearfach a fhorbairt i leith teagasc agus foghlaim teanga
- a thacaíonn le múinteoirí chun cabhrú leis na páistí dul chun cinn a dhéanamh ina gcuid foghlama agus forbartha teanga le linn bhlianta na bunscoile

Tá tuarascálacha taighde a chuireann bonn eolais faoi fhorbairt curaclaim agus a thacaíonn léi foilsithe ag: www.ncca.ie/primarylanguage

Conas atá an curaclam nua teanga difriúil le curaclam na bliana 1999 don Ghaeilge agus don Bhéarla?

Tá struchtúr Churaclam Teanga na Bunscoile éagsúil le curaclam 1999 don Ghaeilge agus don Bhéarla ar bhealaí éagsúla (Tábla 1):

Tábla 1: Curaclam don Ghaeilge agus don Bhéarla: 1999 agus 2015

Curaclam Gaeilge na Bunscoile agus Curaclam Béarla na Bunscoile (1999)	Curaclam Teanga na Bunscoile (2015)
Snáithe	
Snáithaonad	Gné
Snáitheanna agus snáithaonaid éagsúla don Ghaeilge agus don Bhéarla	Na snáitheanna agus na gnéithe céanna don Ghaeilge agus don Bhéarla
Cuspóirí Ábhair 35 I	Torthaí Foghlama 96
-	Contanaim Dul chun Cinn
Comhairle measúnachta i dtreoiríníte	Samplaí d'fhoghlaim teanga na bpáistí in Uirlisí Úsáide Teanga na Bunscoile (ar líne)
Treoiríníte	Ábhar Tacaíochta do mhúinteoirí in Uirlisí Úsáide Teanga na Bunscoile (ar líne)

Is curaclam comhtháite é Curaclam Teanga na Bunscoile. Ciallaíonn sé seo go bhfuil an struchtúr céanna agus na snáitheanna céanna ann don Ghaeilge agus don Bhéarla d'fhonn tacú le comhtháthú trasna an dá theanga. Tá i bhfad níos lú Torthaí Foghlama sa churaclam comhtháite seo ná mar a bhí Cuspóirí Ábhair i gcuraclam 1999 (96 agus 35 I, faoi seach). Leis an athrú ó Chuspóirí Ábhair go Torthaí Foghlama díreann an fócas ar an bpáiste, agus ar an méid a fhoghlaimíonn sí/sé, seachas ar an múinteoir. Le haghaidh gach snáithe – teanga ó bhéal, léitheoireacht agus scríbhneoireacht – tá contanam (léarscáil) de Mhórchéimeanna Dul chun Cinn agus de Mhionchéimeanna Dul chun Cinn i bhfoghlaim agus i bhforbairt teanga na bpáistí. Chomh maith leis na Torthaí Foghlama agus na Contanaim Dul chun Cinn, cuirtear samplaí d'fhoghlaim teanga na bpáistí ar fáil chun cabhrú le múinteoirí breithiúnais ghairmiúla a dhéanamh faoi ghnóthachtáil agus dul chun cinn na bpáistí sa dá theanga, agus tacú leo. Cuirtear na samplaí seo ar fáil in Uirlisí Úsáide Teanga na Bunscoile ar líne mar aon le hÁbhar Tacaíochta do mhúinteoirí. Tá Uirlisí Úsáide Teanga na Bunscoile ann in áit na dtreoiríníte do Mhúinteoirí ó churaclam 1999. Baintear úsáid as na prionsabail agus na modheolaíochtaí atá in *Aistear: Creachuraclam na Luath-Óige* (An Chomhairle Náisiúnta Curaclaim agus

Measúnachta [CNM], 2009) i gCuraclam Teanga na Bunscoile.

Cén fáth a dtugtar curaclam 'comhtháite' ar Churaclam Teanga na Bunscoile?

Ní hionann agus curaclam 1999, a bhfuil struchtúr difriúil aige, e.g., snáitheanna agus snáithaonaid ar leith don Ghaeilge agus don Bhéarla, tá an struchtúr céanna, i.e., snáitheanna agus gnéithe, ag Curaclam Teanga seo na Bunscoile don dá theanga. Tá an comhtháthú seo idir na teangacha tábhachtach do mhúinteoirí bunscoile d'fhonn pleanáil a dhéanamh agus tacú le dul chun cinn na bpáistí sa T1 agus sa T2, Gaeilge nó Béarla. Aistríonn páistí scileanna agus coincheapa áirithe óna gcéad teanga go dtí an dara teanga agus go dtí an tríú teanga i gcásanna áirithe. Nuair a fheiceann na múinteoirí deiseanna aistrithe, is féidir leo na scileanna seo a neartú agus cabhrú le páistí an méid atá foghlamtha acu a ghinearálú go teangacha eile. Úsáidtear nasc-chomhartha [↔](#) sa churaclam seo le léiriú cén áit a dtarlaíonn aistriú scileanna trasna na dTorthaí Foghlama do T1 agus T2 na scoile. (Tugtar tuilleadh eolais i Roinn 6.1 – Torthaí Foghlama: Gaeilge agus Béarla.) Ach úsáid a bhaint as an struchtúr curaclaim céanna don dá theanga, tugtar

tacaíocht don mhúinteoir le foghlaim teanga na bpáistí a chomhtháthú idir Gaeilge agus Béarla. Tógtar ar an dá chineál comhtháthaithe a luaitear i gCuraclam 1999, i.e., comhtháthú laistigh d'ábhar curaclaim (nascáil) agus trasna ábhar curaclaim, i.e., Gaeilge agus Béarla. Aithnítear comhtháthú den tríú cineál a bhaineann le foghlaim teanga sa teanga ó bhéal, sa léitheoireacht agus sa scríbhneoireacht.

Cad iad na snáitheanna atá i gCuraclam Teanga na Bunscoile?

Baineann na snáitheanna leis na príomhréimsí nó modhanna foghlama i nGaeilge agus i mBéarla. Tá trí shnáithe i gCuraclam Teanga na Bunscoile: teanga ó bhéal, léitheoireacht agus scríbhneoireacht. Mar atá i gCuraclam 1999, 'Ní achair scoite foghlama iad na snáitheanna mar go bhforluíonn agus go n-idirghníomhaíonn siad d'fhonn eispéireas iomlánaíoch foghlama a chruthú don pháiste' (An Roinn Oideachais agus Scileanna, Réamhrá, lch. 42). Leagtar béim ar an gceangal idir na snáitheanna sa sainmhíniú a dhéantar ar 'téacs' sa chaoi is go gcuimsíonn sé gach toradh ar úsáid teanga: ó bhéal, geáitsíocht, comharthaí, scríofa, Braille, físiúil, tadhlaigh, leictreonach agus digiteach. Tá sé tábhachtach go dtuigfeadh múinteoirí an sainmhíniú seo ar théacs chun cuidiú leo tuiscint a fháil ar na Torthaí Foghlama agus ar na Contanaim Dul chun Cinn.

Cad iad na gnéithe atá i gCuraclam Teanga na Bunscoile?

Déantar cur síos sna gnéithe ar bhunfhoghlaim teanga laistigh de na snáitheanna; glacann siad áit na snáithaonad i gCuraclam 1999. Tá trí ghné ann:

- Caidreamh cumarsáideach a fhorbairt trí theanga
- Ábhar agus struchtúr na teanga a thuiscint
- Teanga a fhiosrú agus a úsáid.

Le gur féidir tagairt a dhéanamh go réidh do na trí ghné, is féidir iad a ghiorrú mar seo a leanas: (i) Cumarsáid, (ii) Tuiscint agus (iii) Fiosrú agus Úsáid. Tá tacar sonracha de Thorthaí Foghlama ag gach gné. Tá na gnéithe idirpleách mar atá i gCuraclam 1999.

Leagtar béim ar an gceangal idir na snáitheanna sa sainmhíniú a dhéantar ar 'téacs' sa chaoi is go gcuimsíonn sé gach toradh ar úsáid teanga: ó bhéal, geáitsíocht, comharthaí, scríofa, Braille, físiúil, tadhlaigh, leictreonach agus digiteach.

Conas atá Curaclam Teanga na Bunscoile struchtúrtha agus curtha i láthair?

Áirítear i gCuraclam Teanga na Bunscoile agus in Uirlisí Úsáide Teanga na Bunscoile:

Tábla 2: A bhfuil i gCuraclam Teanga na Bunscoile agus in Uirlisí Úsáide Teanga na Bunscoile

1. Réamhrá	Cad iad na príomhtheachtaireachtaí atá i gCuraclam nua Teanga na Bunscoile?
2. Réasúnaíocht	Cén fáth a bhfuil foghlaim agus forbairt teanga tábhachtach sa bhunscoil?
3. Aidhmeanna	Cad a mheastar a bheith luachmhar i bhfoghlaim agus i bhforbairt teanga do pháistí sa bhunscoil?
4. Snáitheanna agus gnéithe	Cad iad na coincheapa, meonta agus scileanna atá tábhachtach d'fhoghlaim agus d'fhorbairt teanga páistí i gCéim 1 agus 2 ó thaobh na snáitheanna agus na ngnéithe de?
5. Pleanáil, teagasc agus measúnú le haghaidh foghlama	Cad iad codanna/comhpháirteanna an churaclaim agus conas a oibríonn siad seo le chéile?
6. Gaeilge agus Béarla: Céim 1 agus 2	<ul style="list-style-type: none"> • Torthaí Foghlama • Contanaim Dul chun Cinn • Samplaí d'fhoghlaim agus d'fhorbairt na bpáistí* • Ábhar Tacaíochta do mhúinteoirí *
7. Gluais	Cad iad na téarmaí tábhachtacha a úsáidtear le cur síos a dhéanamh ar choincheapa, ar mheonta agus ar scileanna i bhfoghlaim agus i bhforbairt teanga páistí agus conas a mhínítear iad seo?

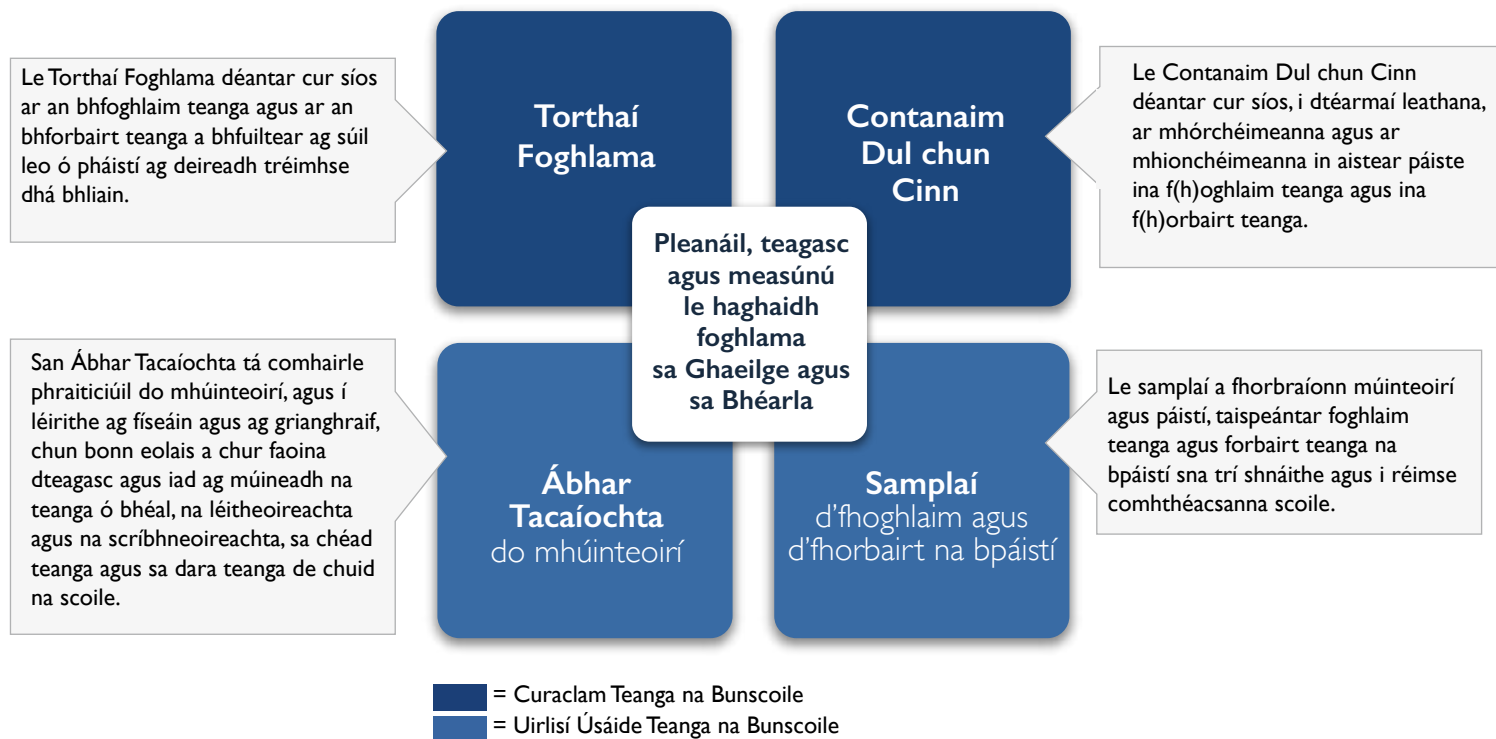
* Foilsithe in Uirlisí Úsáide Teanga na Bunscoile: www.curriculumonline.ie.

Ceithre chuid den churaclam a bhfuil baint acu lena chéile

Déantar cur síos i Roinn 6 de Churaclam Teanga na Bunscoile, Gaeilge agus Béarla: Céim 1 agus 2, ar cheithre chuid a bhfuil baint acu lena chéile – Torthaí Foghlama, Contanaim Dul chun Cinn, Ábhar Tacaíochta, agus samplaí d'fhoghlaim agus d'fhorbairt na bpáistí (tá siad le feiceáil i bhFíor 1). Le Torthaí Foghlama déantar cur síos ar an bhfoghlaim teanga agus ar an bhforbairt teanga a bhfuiltear ag súil leo ó pháistí ag deireadh tréimhse dhá bhliain, agus le Contanaim Dul chun Cinn déantar cur síos, i dtéarmaí leathana, ar mhórchéimeanna agus ar mhionchéimeanna ar aistear páiste ina f(h)oghlaim teanga agus ina f(h)orbairt teanga. Sna samplaí a forbraíodh le páistí agus le múinteoirí,

baintear úsáid as físeáin le taispeáint cén chuma atá ar fhoghlaim teanga ag na hocht Mórchéim Dul chun Cinn dhifriúla, sna teangacha agus snáitheanna éagsúla, agus tagairt á déanamh do Thorthaí Foghlama. Déantar cur síos san Ábhar Tacaíochta ar an gcuma atá ar theagasc teanga sna teangacha, snáitheanna agus Torthaí Foghlama éagsúla agus áirítear ann grianghraif agus físeáin ó raon comhthéacsanna scoile.

Fíor 1: Na ceithre chuid idirnasctha de Churaclam Teanga na Bunscoile

(ii) Úsáid a bhaint as an gCuraclam agus as na hUirlisí Úsáide

Cad iad na Torthaí Foghlama?

Déanann Torthaí Foghlama cur síos ar an bhfoghlaim agus ar an bhforbairt a mbítear ag súil leo do pháistí tar éis tréimhse dhá bhliain. Glacann siad áit na gCuspóirí Ábhair i gCuraclam 1999. Tagraíonn Torthaí Foghlama chéim 1 do ranganna naíonán sóisearach agus sinsearach agus tagraíonn Torthaí Foghlama chéim 2 do rang a haon agus rang a dó. Ag léiriú Spriocanna Foghlama *Aistear: Creachcraclam na Luath-Óige*, úsáidtear an frása ‘Trí eispéiris chuí foghlama spraiúla, ba cheart do pháistí a bheith in ann ...’ le gach Toradh Foghlama de chuid chéim 1 a chur i láthair.

Aithnítear sa churaclam go mbeidh dul chun cinn na bpáistí i dtreo Torthaí Foghlama faoi thionchar ag a gcúinsí, a n-eispéiris agus a gcumais éagsúla. I bhfianaise na héagsúlachta a bhíonn i bhfoghlaim agus i bhforbairt teanga páistí, is ar chontanam, ceann amháin in aghaidh an tsnáithe, a dhéantar cur síos ar fhoghlaim teanga páistí i gCuraclam Teanga seo na Bunscoile. Tacaíonn na Contanaim Dul chun Cinn le múinteoirí agus iad ag obair le páistí arbh fhéidir go mbeadh a gcuid foghlama agus forbartha ag dul chun cinn ar leibhéal nó ráta atá difriúil lena gcomhdhaltaí.

Cad iad na Contanaim Dul chun Cinn agus conas a oibríonn siad?

Tá trí Chontanam Dul chun Cinn ann (i gcló ar na leathanaigh inscoite), ceann do gach snáithe: teanga ó bhéal, léitheoireacht agus scríbhneoireacht. Déantar cur síos ginearálta sna Contanaim Dul chun Cinn ar aistear páiste i bhfoghlaim agus i bhforbairt teanga. Is féidir teacht ar aistear gach páiste, ó naíonáin shóisearacha go rang a dó, i gceann de na hocht Mórchéim Dul chun Cinn – pointí gnóthachtála tábhachtacha a gcuirtear síos a thuilleadh orthu i Mionchéimeanna Dul chun Cinn. Tá samplaí sna hUirlisí Úsáide d'fhoghlaim agus d'fhorbairt teanga na bpáistí le léiriú do mhúinteoirí cén chosúlacht atá ar na Mórchéimeanna Dul chun Cinn seo.

Aithnítear sna Contanaim Dul chun Cinn go dtagann páistí ar scoil agus eispéiris éagsúla teanga acu, go mbíonn siad ag staideanna éagsúla ar a dturas teanga, agus go bhforbraíonn siad ag rátaí difriúla, go háirithe páistí a bhfuil riachtanais speisialta oideachais acu agus páistí i luathbhlianta na bunscoile. I gcás thromlach na bpáistí, beidh siad tar éis a dteanga a fhorbairt a thuilleadh sa scéim/tionscnamh Cúram agus Oideachas na Luath-Óige (Blianta Réamhscoile Shaor in Aisce). D'fhéadfadh roinnt páistí, atá ag tosú sna naíonáin shóisearacha agus ar cuireadh oideachas réamhscoile orthu faoi stiúir *Aistear*, bheith ag Mórchéim Dul chun Cinn d sa teanga ó bhéal fad is a bheadh páistí eile ar cuireadh an t-oideachas réamhscoile céanna orthu ag Mórchéim Dul chun Cinn b. Ina theannta sin, d'fhéadfadh páistí bheith ag obair ag Mórchéim Dul chun Cinn amháin sa teanga ó bhéal agus ag Mórchéim Dul chun Cinn níos luaithe sa scríbhneoireacht nó sa léitheoireacht ag an am céanna. Chomh maith leis sin, beidh páistí ag obair ag Mórchéimeanna Dul chun Cinn difriúla in T1 agus in T2.

Agus iad ag baint úsáide as na Contanaim Dul chun Cinn, is féidir le múinteoirí an Mhórchéim Dul chun Cinn a aithint d'fhormhór na bpáistí sa rang, chomh maith leis na Mórchéimeanna Dul chun Cinn do pháistí atá ag pointe níos luaithe nó níos déanaí dá bhfoghlaim agus dá bhforbairt. Faigheann na múinteoirí tacaíocht ó na Contanaim Dul chun Cinn le húsáid a bhaint as a mbreithiúnas agus a dtaithí féin le haithint cá bhfuil páistí ina dturas foghlama teanga in T1 agus in T2 agus le heispéiris oiriúnacha a phleanáil a thacóidh le dul chun cinn na bpáistí ar fad sa dá theanga.

Samplaí d'fhoghlaim agus d'fhorbairt teanga na bpáistí

Acmhainn ar líne is ea Uirlisí Úsáide Teanga na Bunscoile ina bhfuil samplaí d'obair theanga páistí in T1 agus in T2. Cuirtear ceithre phointe eolais ar fáil le haghaidh gach sampla: an comhthéacs foghlama, an Mhórchéim Dul chun Cinn ábhartha, na Mionchéimeanna Dul chun Cinn a léiríonn an páiste agus na chéad chéimeanna eile foghlama. Tá nasc idir gach sampla agus an Mhórchéim Dul Chun Cinn ábhartha sna Contanaim Dul chun Cinn. Rinne páistí agus múinteoirí i mbunscoileanna na samplaí a fhorbairt agus a thaifeadh. Cuirtear i láthair iad i bhformáid cló, fuaime agus físe in Uirlisí Úsáide Teanga na Bunscoile. Déanfar líon na samplaí a mhéadú le himeacht ama le stór saibhir samplaí a sholáthar do mhúinteoirí le foghlaim agus forbairt teanga páistí a léiriú sna trí shnáithe agus thar réimse de chomhthéascanna scoile.

Cén tÁbhar Tacaíochta atá ar fáil in Uirlisí Úsáide Teanga na Bunscoile?

I dteannta na samplaí a luaitear thuas, tá réimse d'Ábhar Tacaíochta ar fáil in Uirlisí Úsáide Teanga na Bunscoile a bheidh múinteoirí in ann a úsáid agus iad ag múineadh Churaclam Teanga na Bunscoile in T1 agus T2 na scoile. Tá an tÁbhar Tacaíochta ann in áit na dTreoirlínte do Mhúinteoirí a bhí i gcuraclam 1999. Díritear ar an gcaoi le gnéithe éagsúla de theanga a phleanáil agus a mhúineadh ag céim 1 agus 2. Cuirtear míreanna d'Ábhar Tacaíochta, atá fréamhaithe i dtaighde agus i bhforbairt, i láthair i bhFormáid Doiciméad Iniompártha (PDF) agus tá físeáin ag gabháil lena lán acu ina dtaispeántar cleachtas i gcomhthéacsanna scoile éagsúla. Is féidir le múinteoirí iad a chur in oiriúint dá gcomhthéacs féin. Is foinse shaibhir iad Uirlisí Úsáide Teanga na Bunscoile le tacú le cleachtas sa seomra ranga, agus leanfar de bheith ag cur leo le himeacht ama de réir mar a aithnítear riachtanais agus cleachtais nua.

Conas a thosóidh múinteoirí ar an gcuraclam seo a úsáid?

Cé go mbíonn an-éagsúlacht idir na heispéiris teanga a bhíonn ag páistí, ag múinteoirí agus ag scoileanna i gcomhthéacsanna éagsúla scoile, beidh an pointe tosaigh céanna ag gach múinteoir, is é sin go gcaithfidh siad an cheist a chur, *cén chéim ag a bhfuil na páistí agus cá bhfuil siad ag dul lena bhfoghlaim teanga agus lena bhforbairt teanga?*

Tosaíonn na múinteoirí ag freagairt na ceiste seo trí amharc ar na Torthaí Foghlama don chéim ábhartha agus ar na Mórchéimeanna Dul chun Cinn agus na Mionchéimeanna Dul chun Cinn a luaitear leis na Torthaí Foghlama seo ar na Contanaim Dul chun Cinn. Is féidir leis na múinteoirí na samplaí a úsáid le hamharc ar fhianaise foghlama agus forbartha teanga na bpáistí i ranganna/scoileanna eile, agus tá gach ceann acu nasctha leis na Torthaí Foghlama agus leis na Mórchéimeanna Dul chun Cinn ábhartha. Ag obair leo féin, nó i gcomhar le comhghleacaithe, is féidir le múinteoirí na samplaí a chur i gcomparáid le hobair ó pháistí ina rang(anna) féin agus, ar an gcaoi seo, an Mhórchéim nó na Mórchéimeanna Dul chun Cinn ábhartha a aithint dá bpáistí, agus pleanáil don dul chun cinn do chách, agus an tÁbhar Tacaíochta do mhúinteoirí atá sna hUirlisí Úsáide ag cur bonn eolais faoina gcuid oibre. Tá breis faisnéise faoin bpointe tosaigh chun Curaclam Teanga na Bunscoile a úsáid ar fáil i Roinn 6 – Gaeilge agus Béarla: Céim 1 agus 2.

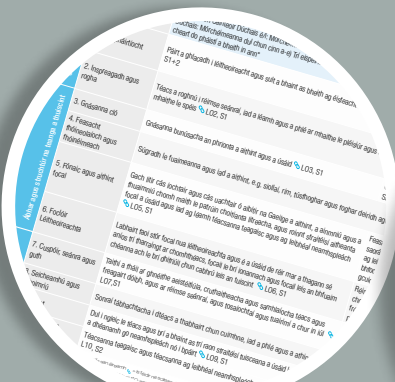
Céard iad na chéad chéimeanna eile ina gcuid foghlama?

Cén snáithe a bhfuil mé ag díriú air?

Curaclam Teanga na Bunscoile Torthaí Foghlama

Freagraíonn gach toradh foghlama do roinn ar chontanam a bhfuil an t-ainm céanna air. Tá gach toradh mionroinnte ina Mhionchéimeanna Dul chun Cinn éagsúla trasna ocht mórchéim (a-h) ar an gcontanam seo.

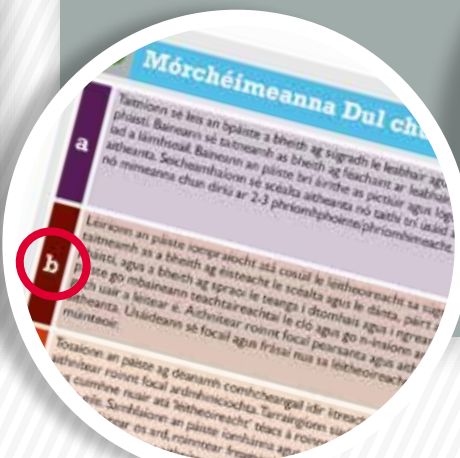

Cén chéim ag a bhfuil na páistí i mo rang?

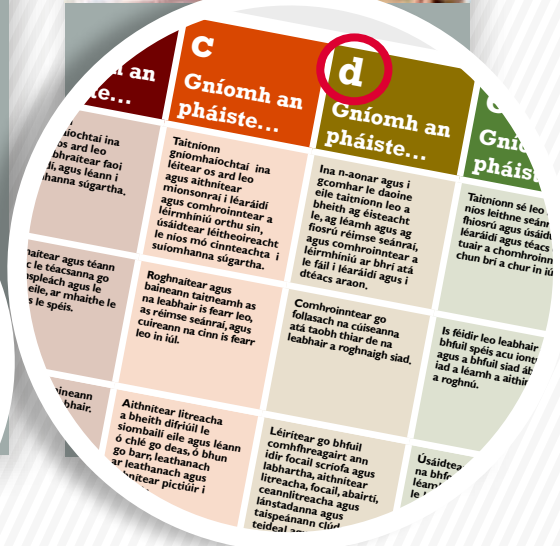
Curaclam Teanga na Bunscoile Mórchéimeanna Dul chun Cinn

Cuirtear tacaíocht ar fáil le go mbeidh múinteoirí in ann a shainithint cé acu de na hocht Mórchéim Dul chun Cinn (a-h) ag ar chóir tosú ar thoradh a mhúineadh. Tá cur síos gearr curtha ar fáil ar an gcuma a bhíonn ar obair na bpáistí ag gach mórchéim, chomh maith le samplaí d'obair na bpáistí a léiríonn an mhórchéim.

Curaclam Teanga na Bunscoile Mionchéimeanna Dul chun Cinn

Nuair a bheidh an mhórchéim (a-h) ónar chóir tosú ag múineadh sainaitheanta, is féidir tagairt a dhéanamh do na Mionchéimeanna Dul chun Cinn agus na chéad chéimeanna eile a shainithint.

(iii) Forbairt agus foilsíú

Cá bhfaighidh mé eolas faoin taighde atá mar bhonn agus mar thaca ag Curaclam Teanga na Bunscoile?

Tá trí thuarascáil taighde ann mar bhonn agus mar thaca ag forbairt Churaclam Teanga na Bunscoile. Díritear in dhá thuarascáil ar an teanga ó bhéal agus ar litearthacht do pháistí atá 3-8 mbliana d'aois (Shiel et al, 2012; Kennedy et al, 2012). Sa tríú tuarascáil pléitear curaclam comhtháite teanga do pháistí 3-12 bhliain d'aois (Ó Duibhir agus Cummins, 2012). Tá na tuarascálacha iomlána sin, a n-achoirí feidhmeacha (CNCM, 2012) agus a bpodchraoltaí foilsithe ar an leathanach athbhreithnithe agus taighde ag www.ncca.ie/teangabunscoile chomh maith le foilseacháin eile taighde agus forbartha a bhaineann leis an teanga sa bhunscoil. Tá an tuarascáil ar an gcomhairliúchán in 2014 ar dhréachtleagan de Churaclam Teanga na Bunscoile foilsithe freisin ag www.ncca.ie/teangabunscoile.

Cá bhfuil Curaclam Teanga na Bunscoile foilsithe?

Tá Curaclam Teanga na Bunscoile agus Uirlisí Úsáide Teanga na Bunscoile ar fáil ar líne ag www.curriculumonline.ie. Mar chuid d'Uirlisí Úsáide Teanga na Bunscoile tá samplaí d'fhoghlaim teanga páistí agus Ábhar Tacaíochta do mhúinteoirí chun a bpleanáil agus teagasc teanga a threorú. Is do mhúinteoirí páistí i ngach ceann d'ocht mbliana na bunscoile an chéad chúig roinn den churaclam (Réamhrá, Réasúnaíocht, Aidhmeanna, Snáitheanna agus gnéithe, agus Pleanáil, teagasc agus measúnú le haghaidh foghlama). Is do mhúinteoirí sna blianta sóisearacha bunscoile, i.e., céim 1 agus 2, í Roinn 6.

2

Rationale

Réasúnaíocht

2. Réasúnaíocht

Cuireann foghlaim teanga ar chumas páistí an domhan mórthimpeall orthu a thuiscint agus cumarsáid éifeachtach a dhéanamh le daoine eile. Is iomaí cineál cumarsáide atá ann, ó chumarsáid neamhbhriathartha agus bhriathartha go téacsanna clóite agus digiteacha. Trí chaidreamh a dhéanamh go sóisialta le daoine fásta, téann páistí i dtairbhí ar agus i ngleic le caidreamh cumarsáideach agus tosaíonn siad tríothu seo ar chumarsáid daoine eile a thuiscint, a léirmhíniú, brí a bhaint aisti agus í a mheas go criticiúil. Cuireann teanga ar chumas páistí a bheith rannpháirteach ó thaobh na mothúchán de, go sóisialta, go cognaíoch, go samhlaíoch agus go haeistéitiúil i gcaidrimh agus in eispéiris chultúrtha. Cumasaítear páistí lena smaointeoireacht, a bhfriotail, a machnamh, a gcumas criticiúil agus a n-ionbhá a fhorbairt, agus tugtar tacaíocht dóibh chun féin-éifeachtúlacht, féiniúlacht agus lánpháirtíocht sa tsochaí a fhorbairt chomh maith.

Múnlaítear tríd an teanga muid

Tá teanga lárnach don mhéid a fhoghlaimimid agus don chaoi a bhfoghlaimimid é. Is í an teanga an príomh-mheán trína bhfaightear agus a sealbhaítear foghlaim nua. Tá páirt ríthábhachtach aici i leathnú chreat coincheapúil an pháiste agus i bhfás eolais, mheonta agus scileanna an pháiste. Is í an teanga an príomh-mheán cumarsáide inphearsanta agus idirphearsanta atá againn agus is eochair í d'fhorbairt an pháiste mar dhuine. Tá réimse teanga agus foclóra dá chuid féin ag gach ábhar sa churaclam; dá bhrí sin, is ceacht teanga gach ceacht ann féin. Laistigh den churaclam ní mór don pháiste teanga a éiríonn níos casta ag gach leibhéal a thuiscint agus a úsáid le rochtain a fháil ar eolas ag gach leibhéal ranga sa bhunscoil. Tá coincheapa, meonta agus scileanna éifeachtacha ríthábhachtach mar sin don mhaireachtáil agus don fhoghlaim araon.

Próiseas forásach is ea foghlaim teanga

Próiseas forásach is ea foghlaim teanga a rachaidh gach páiste i ngleic leis ar a luas féin. Ón uair a shaolaítear iad, déanann páistí dul chun cinn ar chontanam foghlama agus forbartha ag rátaí difriúla. Na leibhéil éagsúla cumais a bhíonn ag páistí agus iad ag tabhairt faoi thascanna foghlama teanga agus tionchar a dtimpeallachta, tionchar an bhaile agus tionchar na luathbhlianta, cuireann siad leis an éagsúlacht i rátaí dul chun cinn na bpáistí i bhfoghlaim teanga. Is trí chumarsáid a thagann forbairt ar theanga páistí – faisnéis a thabhairt, a fháil agus ciall a bhaint aisti. Tá sé tábhachtach go n-aithneodh múinteoirí cumais agus riachtanais dhúchasacha páistí, agus an taithí luath a bhíonn acu ar theanga, agus iad ag leagan síos pointe tosaigh chun tuilleadh forbartha teanga a dhéanamh.

Próiseas comhtháite is ea foghlaim teanga

Cuireann foghlaim teanga sa bhaile, i suíomh luathfhoghlama, ar scoil nó sa phobal ar chumas páistí a n-eispéiris teanga a fhairsingiú agus a dtuiscint agus a nasc le cultúr agus le hoidhreacht a dhoimhniú. Is de nádúr teangacha iad a bheith gaolmhar le chéile. Cuideoidh forbairt scileanna i dteanga amháin le páistí scileanna atá cosúil leo a fhorbairt i dteanga eile ach go leor teagmhála a bheith acu leis an teanga, agus spreagadh agus deiseanna go leor a bheith acu le dul i ngleic leis an teanga. Má dhírítear go follasach ar chomhtháthú idir teangacha beidh páistí ábalta naisc thrasteanga a dhéanamh agus feasacht a fhorbairt faoi mhodh oibre teanga, rud a spreagann éifeachtúlacht foghlama sa pháiste. Trí úsáid a bhaint as teanga ar fud an churaclaim i réimsí ábhar lasmuigh den cheacht scoite teanga, beidh páistí ábalta a bhfuil foghlamtha acu a neartú agus a ghinearálú.

Is í an teanga an príomh-mheán cumarsáide inphearsanta agus idirphearsanta atá againn agus is eochair í d'fhorbairt an pháiste mar dhuine.

I gcomhthéacs an churaclaim seo, tá sé tábhachtach a thabhairt faoi deara gur tír ilghnéitheach í Éire ó thaobh teanga agus cultúir, agus go bhfuil dhá theanga oifigiúla aici: an Ghaeilge agus an Béarla. Ach bíonn páistí i bhformhór na scoileanna agus na seomraí ranga a bhfuil teanga seachas Gaeilge nó Béarla acu mar theanga baile. Inár scoileanna tá páistí arb í an Ghaeilge, an Béarla nó teanga eile a gcéad teanga. Páistí nach í an Ghaeilge ná an Béarla a gcéad teanga, bíonn siad ag foghlaim ar bhealach comhtháite cheana féin, rud a fhágann gur fearr a fhoghlaiméoidh siad an Ghaeilge agus an Béarla sa bhunscoil. Cé go bhfuil scileanna scoite teanga a bhaineann le gach snáithe bunriachtanach, má théann an páiste i ngleic le gach ceann de na trí shnáithe, teanga ó bhéal, léitheoireacht agus scríbhneoireacht, ar bhealach comhtháite, beidh sé/sí in ann cumarsáid níos éifeachtaí a dhéanamh. Laistigh den churaclam teanga seo tugtar sainmhíniú ar chomhtháthú ar thrí bhealach

- scileanna atá foghlamtha idir teangacha a aistriú
- teanga a mhúineadh i réimsí eile den churaclam
- idirghníomhaíocht trasna na dtrí shnáithe – teanga ó bhéal, léitheoireacht agus scríbhneoireacht.

Scileanna is féidir a aistriú ó theanga go teanga, cuireann siad ar chumas múinteoirí úsáid a bhaint as an dara teanga chun a bhfuil múinte i gcéad teanga na scoile a neartú. Ní féidir gach scil a aistriú ó theanga go teanga. Tá roinnt difríochtaí idir an Ghaeilge agus an Béarla, e.g., deilbhíocht, comhréir, struchtúr abairtí agus roinnt gnéithe den fhónaic. Is féidir le scoileanna soláthar sonracha a dhéanamh do na difríochtaí seo a mhúineadh mar chuid den phróiseas pleanála. Chun tacú go héifeachtach le páistí agus iad ag foghlaim an dá theanga, tá sé tábhachtach go múintear an Ghaeilge trí mheán na Gaeilge agus go múintear an Béarla trí mheán an Bhéarla.

Is trí idirghníomhaíochtaí a fhoghlaimíonn páistí teanga

Tá ról lárnach ag cúlra baile agus ag cúlra pobail an pháiste sa phróiseas foghlama teanga, mar go bhforbraítear í trí idirghníomhaíochtaí suntasacha le tuismitheoirí, leis an teaghlach sínte agus le cairde. Tá ról lárnach ag tuismitheoirí ó thaobh tacú le forbairt teanga páistí agus teanga an bhaile a leagan síos sula sealbhaíonn na páistí teangacha eile. Baineann formhór na bpáistí in Éirinn leas as an scéim Cúram agus Oideachas na Luath-Óige (Bliain Réamhscoile Shaor in Aisce) tríd an gClár um Chúram agus Oideachas Luath-Óige sula dtosaíonn siad sa bhunscoil. Tugann an bhliain seo deiseanna do pháistí bheith ag foghlaim trí thaithí shaibhir ar an teanga ó bhéal, agus leas a bhaint as scileanna litearthachta, atá ag teacht chun cinn, ar bhealaí a mbaianeann idir shúgradh agus chuspóirí ar leith leo. Agus é ag tógáil ar an mbunsraith teanga seo agus ag tacú le dul chun cinn i bhfoghlaim agus i bhforbairt na bpáistí agus iad ag dul isteach sa bhunscoil, aithníonn Curaclam Teanga na Bunscoile an idirghníomhaíocht idir daoine fásta agus páistí agus idir páistí agus páistí mar chuid riachtanach de theagasc agus d'fhoghlaim teanga. Cumann an duine fásta agus an páiste an teanga le chéile trí chomhairde, trí chomhspéis agus tríd an taitneamh a bhaineann siad aisti. Idirghníomhaíochtaí agus comhráite suntasacha idir duine fásta agus páiste, nó idir páiste agus páiste eile, forbraíonn siad foghlaim teanga na bpáistí. Is é ról an mhúinteora tacú le caint an pháiste, agus í a fhorbairt, agus é/í i mbun taiscéalaíochta, fionnachtana, agus réiteach fadhbanna.

Bíonn tionchar ag an timpeallacht foghlama ar an méid a fhoghlaimíonn páistí agus conas a fhoghlaimíonn siad. Tá timpeallacht a thacaíonn le héagsúlachtaí páistí agus lena gcur chun cinn tábhachtach ionas go mbraithfidh na páistí go bhfuil glacadh leo agus go mbeidh siad compordach. Spreagann páistí a bhfuil an Béarla mar theanga bhreise (BTB) acu feasacht agus meas níos mó ar theangacha agus ar chultúir sa seomra ranga. Ach na páistí seo a spreagadh lena gcuid a dhéanamh, e.g., na cosúlachtaí agus na difríochtaí idir teangacha agus cultúir a fhiosrú, is féidir an-leas a dhéanamh don timpeallacht foghlama teanga sa seomra ranga trí mheas níos mó ar theangacha a chothú. Ar an gcaoi chéanna, cabhraíonn páistí a bhfuil riachtanais speisialta cumarsáide acu, agus a úsáideann gothaíocht nó áiseanna le cumarsáid a dhéanamh, le feasacht a mhéadú faoi mhodhanna éagsúla cumarsáide agus is féidir leo cur leis an timpeallacht foghlama teanga. Faigheann gach páiste

spreagadh agus cabhair ó thimpeallacht mhealltach le taiscéalaíocht agus fionnachtana a dhéanamh, fadhbanna a réiteach, iad féin a chur in iúl agus caidreamh a dhéanamh le daoine eile. I luathbhlianta na bunscoile, tá eispéireas spraoi tábhachtach mar chuid den timpeallacht foghlama teanga.

Nuair a bhíonn páistí ag spraoi, nó rannpháirteach i ngníomhaíochtaí spraiúla, bíonn cumarsáid bhríoch á déanamh acu. Úsáideann siad teanga le haghaidh cuspóirí éagsúla, agus cuireann siad stíl agus tuin na teanga in oiriúint do na cuspóirí seo agus do luchtanna éisteachta éagsúla. Bíonn siad ag imirt le teanga chomh maith, ag roinnt rannta, scéalta grinn agus siollaí seafóideacha le chéile le tuiscint luath a fháil ar theanga mar chóras is féidir a ionramháil. Cabhraíonn timpeallacht oiriúnach, spreagúil spraiúil le foghlaim agus le forbairt teanga na bpáistí.

Foghlaimíonn páistí teanga i gcomhthéacsanna éagsúla scoile

Tarlaíonn foghlaim teanga i gcomhthéacsanna éagsúla scoile: scoileanna Gaeltachta, scoileanna lán-Ghaeilge agus scoileanna arb é an Béarla an meán teagaisc iontu. Tá éagsúlacht mhór idir na cineálacha taithí foghlama Gaeilge a bhí agus a bhíonn ag páistí, ag múinteoirí agus ag scoileanna sna saghsanna éagsúla scoile. I scoileanna ina bhfuil an Béarla mar mheán teagaisc, is é an Béarla an teanga oibre agus múintear an Ghaeilge mar T2 na scoile. Tá dúshlán ar leith ann do pháistí atá ag foghlaim na Gaeilge mar T2 mar nach féidir, i gcás fhormhór na bpáistí, an teanga a fhoghlaimíonn siad ar scoil a chleachtadh, a úsáid agus a dhaingniú ar an gcaoi chéanna leis an teanga a fhoghlaimíonn siad i mBéarla agus a labhraíonn siad mar T1.

Dá bhrí sin tá an seomra ranga ríthábhachtach ó thaobh an Ghaeilge a fhoghlaim. Ní mór do mhúinteoirí planáil a dhéanamh – ag leibhéal an mhúinteora aonair agus ag leibhéal na scoile uile – chun deiseanna a thabhairt do pháistí an dara teanga atá á foghlaim acu a úsáid lasmuigh den rang foirmiúil Gaeilge. Déanann na múinteoirí é seo tríd an Ghaeilge a úsáid go rialta mar mheán neamhfoirmiúil cumarsáide i rith an lae agus trí ábhair eile nó trí ghnéithe d'ábhair eile a mhúineadh trí Ghaeilge. Cuireann Foghlaim Chomhtháite Ábhair agus Teanga (FCÁT) deiseanna ar fáil do pháistí chun foghlaim trí mheán na Gaeilge i réimse eile den churaclam. Ar an gcaoi seo, cloisfidh agus labhróidh na páistí Gaeilge i rith an lae faoi mar a mholtar i *Straitéis Fiche Bliain don Ghaeilge* (2010). Ach an Ghaeilge a mhúineadh go héifeachtach mar T2, cruthaítear bunchloch le haghaidh foghlaim teanga sa todhchaí, e.g., an tríú nó an ceathrú teanga.

I dtimpeallachtaí scoile Gaeltachta agus lán-Ghaeilge, is í an Ghaeilge teanga oibre na scoile agus úsáideann na páistí í le cumarsáid a dhéanamh agus le rochtain a fháil ar réimse leathan ábhar trasna an churaclaim. Bíonn rochtain ag páistí sa Ghaeltacht ar an gcuraclam trí Ghaeilge. I gcás páistí ar cainteoirí dúchais Gaeilge iad, déantar a dteanga a fhorbairt agus a shaibhriú ar scoil. Cuireann an scoil suíomh bunriachtanach ar fáil ina ndéantar teanga a chothabháil agus a bhuanú. Tá príomhról ag an múinteoir ó thaobh an cineál Gaeilge a labhraíonn an páiste sa bhaile a dhearbhu agus aird a tharraingt de réir a chéile ar leaganacha eile agus ar stór focal ó chanúintí eile. Nuair nach cainteoirí

dúchais Gaeilge iad na páistí, déantar iad a thumadh sa teanga agus an scoil ag cuidiú le líon na ndaoine a labhraíonn Gaeilge sa Ghaeltacht a mhéadú mar atá leagtha amach in *Straitéis Fiche Bliain don Ghaeilge* (2010). Bíonn an scoil Ghaeltachta gafa le caomhnú agus le cothú theanga an phobail trí na páistí a chumasú le hardscileanna Gaeilge a bhaint amach nuair nach mbíonn na páistí ina gcainteoirí dúchais.

Aithnítear go bhfuil gá le caighdeán lárnach scríofa don Ghaeilge ach san am céanna san athbhreithniú deiridh a rinneadh ar an gCaighdeán Oifigiúil, glacadh le prionsabail an roghnachais. Sa Chaighdeán Oifigiúil Athbhreithnithe rinneadh foirmeacha agus leaganacha atá ar fáil go tréan sa chaint sna mórchanúintí a áireamh mar chuid de. Tá an Caighdeán Oifigiúil níos gaire don ghnáthchaint anois ná mar a bhíodh cé, dar ndóigh, gur don teanga scríofa a leagadh síos an Caighdeán Oifigiúil.

Bíonn rochtain ag páistí i scoileanna lán-Ghaeilge ar an gcuraclam trí Ghaeilge freisin. Cé gurb í an Ghaeilge teanga oibre na scoile, aithnítear nach í teanga an bhaile í d'fhormhór mór na bpáistí. Cuireann an scoil ar chumas na bpáistí ardscoiléanna a bhaint amach sa Ghaeilge agus feidhmíonn sí dá réir mar shuíomh athbheochana teanga. Is polasaí é seo atá ag teacht le *Straitéis Fiche Bliain don Ghaeilge* (2010).

Tá na comhthéacsanna éagsúla ina bhfoghlaíonn páistí teangacha sa bhunscoil in Éirinn curtha i láthair i gCuraclam Teanga seo na Bunscoile: scoileanna Gaeltachta, scoileanna lán-Ghaeilge agus scoileanna arb é an Béarla an meán teagaisc iontu. Bíonn an-éagsúlacht i dtaithí teanga na bpáistí a fhreastalaíonn ar an mbunscoil. Is gné de bhunscoileanna na hÉireann é líon na bpáistí a labhraíonn teanga seachas Gaeilge nó Béarla sa bhaile, rud a chruthaíonn comhthéacs ilteangach don fhoghlaim teanga. Tá comhpháirtíocht idir an bhunscoil agus a mbaile ríthábhachtach do pháistí le Béarla mar Theanga Bhreise (BTB) ar mhaithe lena bhfoghlaím teanga a phleanáil agus tacú léi, a gcéad teanga scoile a fhorbairt agus a dteanga baile a chothabháil chomh maith.

Ina theannta sin, is féidir go mbeidh dúshlán roimh pháistí a bhfuil riachtanais speisialta oideachais acu ó thaobh scileanna teanga agus cumarsáide a fhorbairt. Chun cur chuige difreáilte a chur i bhfeidhm, cur chuige lena ndírítear ar riachtanais sainaitheanta na bpáistí a bhfuil riachtanais speisialta oideachais acu, teastóidh pleanáil ag leibhéal an mhúinteora aonair agus ag leibhéal na scoile uile.

Tugann gach páiste cumas i dteanga amháin nó níos mó chun na scoile leo, agus is féidir go mbeadh nó nach mbeadh an teanga sin ina céad teanga sa scoil. Tacaíonn an curaclam teanga le múinteoirí le meas a bheith acu ar thaithí teanga gach páiste. Aithnítear, nuair a fhorbraíonn páistí scileanna i dteanga amháin, nach iad scileanna na teanga sin amháin atá á bhfoghlaím acu, ach go bhfuil buninniúlacht choiteann á forbairt acu a chuireann ar a gcumas scileanna agus straitéisí foghlama teanga a aistriú go teangacha eile. Tá gnéithe dromchla na dteangacha difriúla éagsúil lena chéile. Baineann cuid mhaith de na héagsúlachtaí seo le gnéithe den teanga ó bhéal, e.g., stór focal, fuaimniú, comhfhreagairt idir graiféimí agus fóinéimí, líofacht teanga, srl. Cé gur féidir gnéithe áirithe de na scileanna seo a aistriú, is iad na scileanna is inaistrithe ná scileanna litearthachta, e.g., treoshuíomh clé go deas agus barr go bun, eolas ar chóras fuaimeanna (i.e., go dtagann fuaimeanna éagsúla le chéile chun focal a dhéanamh), scileanna díchódaithe, scileanna tuisceana agus mar sin de.

3

Aims

Aidhmeanna

3. Aidhmeanna

Tá fíis de pháistí mar chumarsáidithe, léitheoirí, scríbhneoirí agus smaointeoirí leagtha amach i gCuraclam Teanga na Bunscoile, agus fíis den seomra ranga bunscoile, agus tuiscint air, mar áit ina gcuirtear ar chumas na bpáistí dul chun cinn a dhéanamh ar a luas féin i dtimpeallachtaí agus i gcaidrimh atá tacúil, mealltach agus a chuimsíonn gach duine.

Aidhmeanna

Cuirtear aidhmeanna Churaclam Teanga na Bunscoile i láthair i dtrí ghrúpa: fócas ar pháistí agus ar a saol, cumarsáid agus ceangal páistí le daoine eile, agus foghlaim agus forbairt teanga na bpáistí.

1. Páistí agus a saoil

Is é aidhm Churaclam Teanga na Bunscoile tacaíocht a thabhairt do mhúinteoirí

- a chur ar chumas páistí tógáil ar eolas agus ar thaithí atá acu cheana féin ar theanga agus ar fhoghlaim teanga le cur lena bhfoghlaim teanga
- páistí a spreagadh le glacadh go dearfach leis an nGaeilge, agus ár bhféiniúlacht chultúrtha a chur chun cinn trí úsáid na Gaeilge
- páistí le teangacha agus cultúir éagsúla a spreagadh le bheith bródúil as a n-oidhreacht agus í a roinnt
- aitheantas a thabhairt don raon taithí, cumais agus stíle teanga a bhíonn ag páistí agus iad ag foghlaim teanga ar scoil mar chéad chéim le cur ar a gcumas a bheith rannpháirteach i gcaidreamh bríoch cumarsáideach.

2. Cumarsáid agus ceangail páistí le daoine eile

Is é aidhm Churaclam Teanga na Bunscoile tacaíocht a thabhairt do mhúinteoirí

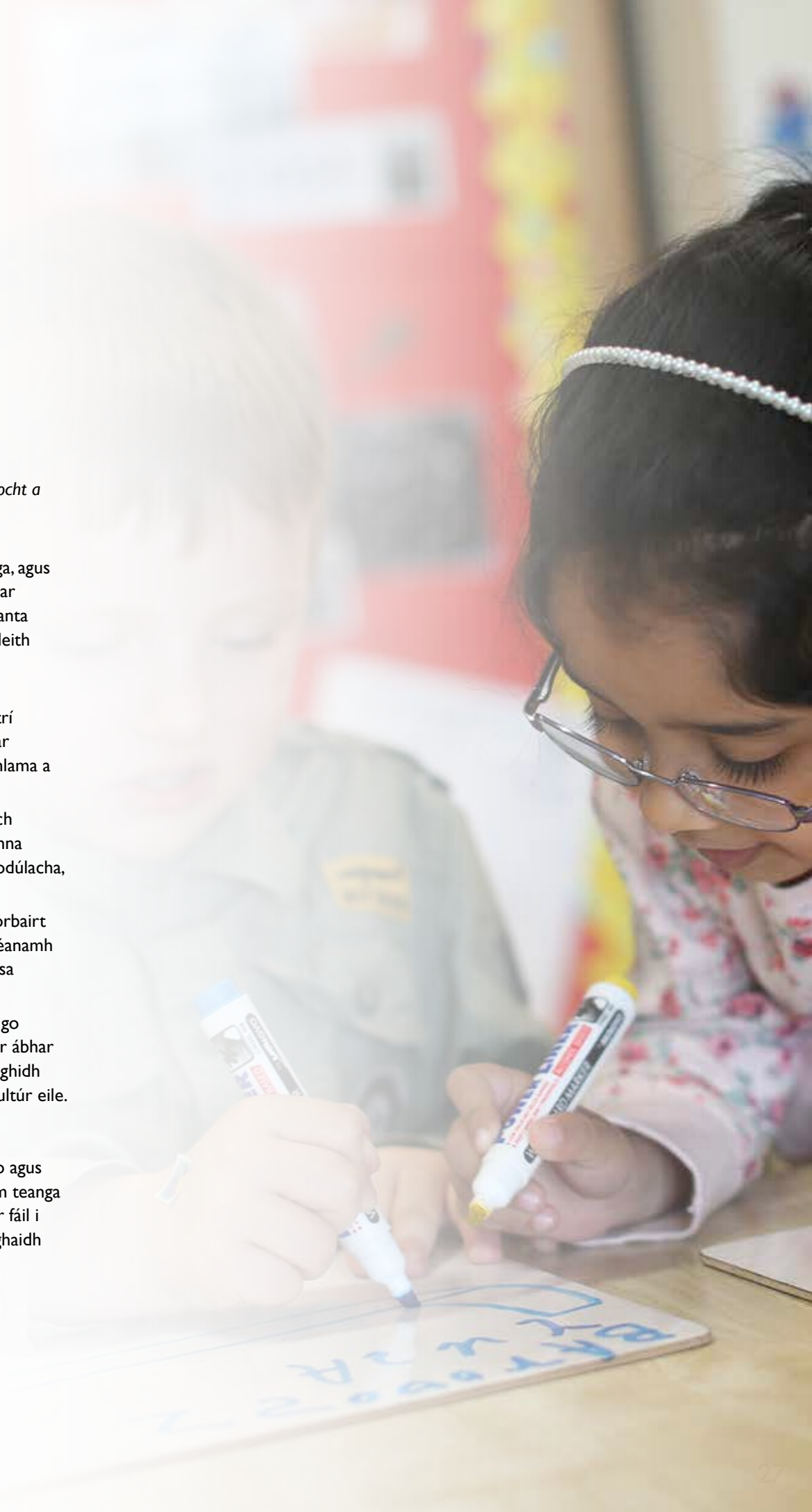
- glacadh le huathúlacht na bpáistí trína meas ar a dteanga baile, a dtuiscint ar theanga agus ar ilghnéitheacht, agus a gcumas chun teangacha, gothaí agus uirlisí éagsúla a úsáid le cumarsáid a dhéanamh le daoine i gcomhthéacsanna agus i suímh éagsúla a chothú
- páistí a spreagadh agus a chumasú le cumarsáid éifeachtach a dhéanamh sa chéad teanga agus sa dara teanga de chuid na scoile agus cumarsáid a dhéanamh ina dteanga oidhreachta le haghaidh cuspóirí éagsúla
- páistí a chumasú le bheith rannpháirteach go hiomlán i réimse leathan d'eispéiris ábhartha bhríocha teanga agus chumarsáideacha le páistí ar comhaois leo agus le daoine fásta, agus le taitneamh a bhaint astu.

3. Foghlaim agus forbairt teanga na bpáistí

Is é aidhm Churaclam Teanga na Bunscoile tacaíocht a thabhairt do mhúinteoirí

- spéis ar feadh an tsoil i bhfoghlaim teanga, agus grá d'fhoghlaim teanga, a chothú i bpáistí ar mhaithe le taitneamh agus saibhriú pearsanta agus, ar an gcaoi sin, dearcadh dearfach i leith cumarsáide agus teanga a chur chun cinn
- tuiscint páistí ar an domhan a leathnú trí éagsúlacht shaibhir eispéiris teanga agus trí fheasacht agus meas ar theangacha agus ar chultúir eile a chothú i dtimpeallacht foghlama a shaibhríonn iad
- páistí a spreagadh le bheith rannpháirteach go pearsanta i réimse leathan de théacsanna labhartha, geáitsíochta, scríofa agus il-mhodúlacha, agus smaoineamh go criticiúil orthu
- tacú le páistí lena scileanna liteartha a fhorbairt agus iad a chumasú le dul chun cinn a dhéanamh ar a luas foghlama féin sa teanga ó bhéal, sa léitheoireacht agus sa scríbhneoireacht
- feasacht teanga a chothú sna páistí, ionas go dtuigfidh siad agus go mbeidh meas acu ar ábhar agus ar struchtúr teangacha agus go bhfaighidh siad buntuisceant ar stair teangacha agus cultúr eile.

Tá tuilleadh faisnéise faoi na haidhmeanna seo agus faoin gcaoi a gcuireann siad cruth ar fhoghlaim teanga na bpáistí i gcomhthéacsanna scoile ar leith ar fáil i Roinn 5: Pleanáil, teagasc agus measúnú le haghaidh foghlama.

4

Strands and elements

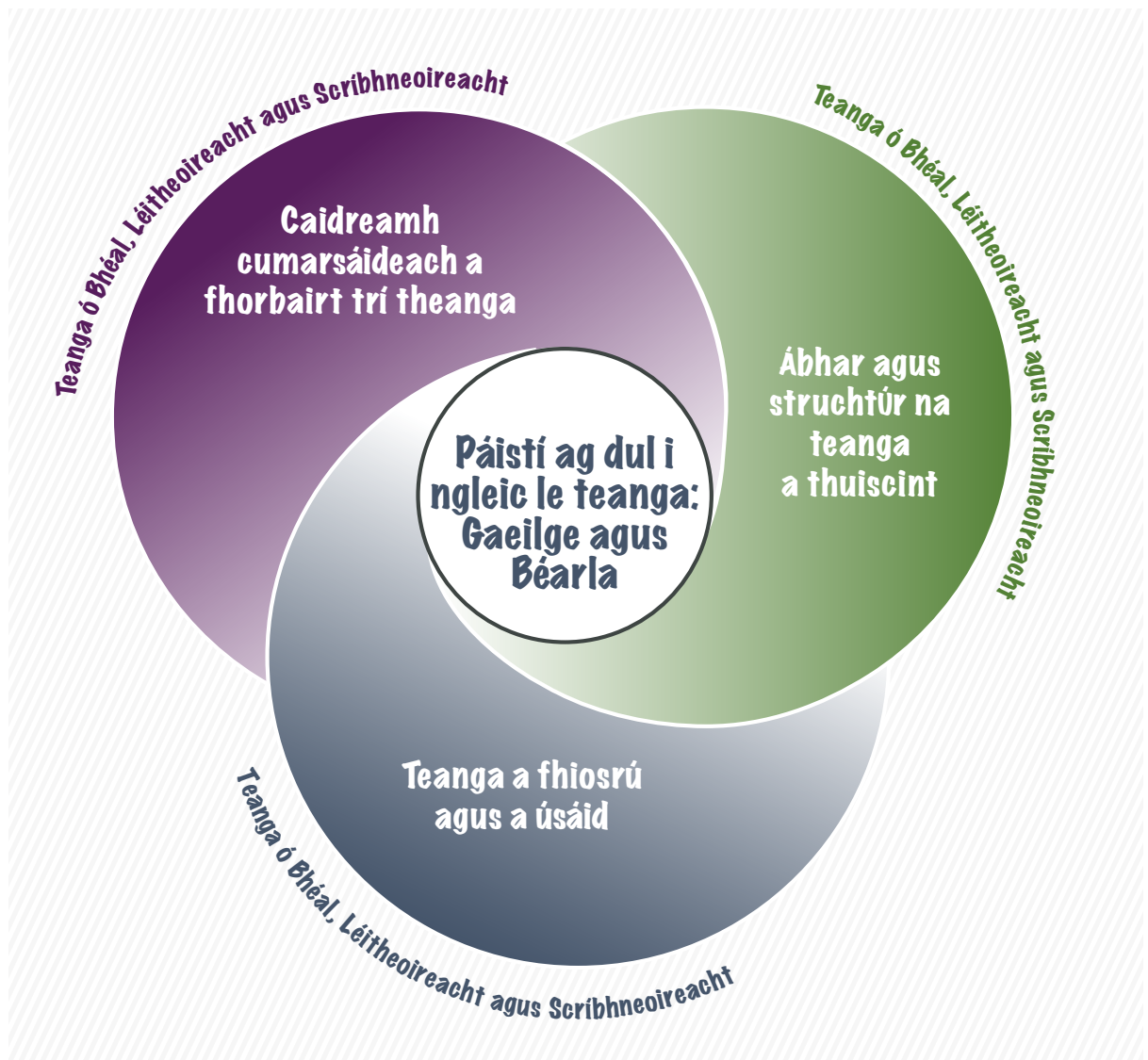
Snáitheanna agus gnéithe

4. Snáitheanna agus gnéithe

Sna trí shnáithe – teanga ó bhéal, léitheoireacht agus scríbhneoireacht – déantar cur síos sna gnéithe ar fhoghlaim teanga bhunriachtanach. Tá tacar de Thorthaí Foghlama ag gach gné, ina ndéantar cur síos ar fhoghlaim thábhachtach teanga ó thaobh coincheap, meonta agus scileanna*. Tá na gnéithe spleách ar a chéile, mar a léirítear sa léaráid thíos.

Fíor 3: Gnéithe teanga

Is iad seo a leanas na gnéithe d'fhoghlaim teanga a bhaineann le gach ceann de na snáitheanna:

1. Caidreamh cumarsáideach a fhorbairt trí theanga
2. Ábhar agus struchtúr na teanga a thuiscint
3. Teanga a fhiosrú agus a úsáid.

* Sa chiall seo, is féidir na gnéithe a chur i gcomparáid leis na snáithaonaid i gcuraclam 1999 mar go ndéanann siad foráil do na Torthaí Foghlama, mar a rinne na snáithaonaid do na Cuspóirí Ábhair.

Tá líonra idirnasc ann, ní hamháin idir na gnéithe ach trasna na snáitheanna. Cé go dtacaíonn gach snáithe le forbairt gach snáithe eile, ní mór aird ar leith a thabhairt sna luathbhlianta ar an snáithe ‘teanga ó bhéal’ mar gur cuid bhunúsach é d’fhorbairt na léitheoireachta, na scríbhneoireachta agus na foghlama trasna an churaclaim. Tacaíonn cuid de na scileanna, de na meonta (mínte sa chéad alt eile) agus de na coincheapa a fhorbraítear tríd an teanga ó bhéal le scileanna agus coincheapa mar iad a fhorbraítear sa léitheoireacht agus sa scríbhneoireacht. Is de thoradh ar fheasacht ar an gcaidreamh idir na gnéithe agus trasna na snáitheanna a chomhlíontar cumas an churaclaim teanga chomhtháite. Leagtar béim ar na féidearthachtaí agus ar an bhfiúntas seo tríd an téarma *téacs* (sainmhínithe sa ghluais) a úsáid sna snáitheanna agus sna gnéithe.

Tógann Curaclam Teanga na Bunscoile ar phrionsabail *Aistear: Creachuraclam na Luath-Óige*. Leagann na prionsabail sin béim ar an tábhacht a bhaineann le caidreamh idir duine fásta agus páiste agus le taithí spráíúil agus shuntasach ó thaobh fhoghlaim agus fhorbairt na bpáistí de. Agus cumas páistí le cumarsáid a dhéanamh go cumasach muiníneach á fhorbairt, leagann *Aistear* béim ar an tábhacht a bhaineann le meonta a fhorbairt chomh maith le coincheapa agus scileanna. Déantar meonta a shainmhíniú sa chreat mar nósanna leanúnacha intinne agus gnímh agus mínítear ann ‘gurb ionann meon agus claonadh i dtreo freagairt do shuímh ar bhealaí saintréitheacha’ (CNCM, 2009a, lch 54). Moltar go háirithe in *Aistear* meonta mar neamhspleáchas, fiosracht, spráíúlacht, buanseasmhacht, muinín, teacht aniar agus seiftiúlacht a chothú. Is féidir meonta inmhianaithe agus dearfacha mar chomhoibriú agus buanseasmhacht a neartú i scoileanna. I gcás foghlaim agus forbairt teanga páistí, mar shampla, áirítear meon dearfach i leith na léitheoireachta (i.e., an ‘fonn léitheoireachta’) sna Torthaí Foghlama mar aon le coincheapa agus scileanna a bhaineann le foghlaim na léitheoireachta. Cuireann Curaclam Teanga na Bunscoile prionsabail *Aistear* san áireamh agus tógann sé ar réamhfhoghlaim teanga agus ar réamhfhorbairt teanga na bpáistí i suíomhanna luathóige.

Tá coincheapa, meonta agus scileanna i gcoilár na dTorthaí Foghlama sa churaclam seo. Déantar na coincheapa, meonta agus scileanna seo a fhorbairt mar is cuí i ngach comhthéacs scoile agus de réir na céime foghlama atá bainte amach ag gach páiste maidir le T1 agus T2 a fhoghlaim. Tá achoimre déanta orthu i dtrí thábla thíos agus gach ceann de na táblaí dírithe ar cheann de na trí ghné. Le go mbeadh sé éasca iad a thuiscint agus a bhainistiú, níl gach rud san áireamh sna táblaí – ní chuimsíonn siad gach feidhm teanga a d’fhéadfadh bheith ann. Tugtar achoimre ar na scileanna teanga a bhaineann go sonrach le gach gné i dtrí thábla eile in Aguisín I. Tugtar tuilleadh eolais ar choincheapa, ar mheonta agus ar scileanna ar leith sa ghluais.

Gné I: Caidreamh cumarsáideach a fhorbairt trí theanga

Sa ghné seo díreann ar eolas agus tuiscint na bpáistí a fhorbairt faoin gcaoi a gcruthaímid agus a roinnimid brí le chéile i gcaidrimh chumarsáideacha, mar dhaoine a éisteann agus a fhreagraíonn, agus a thugann agus a ghlacann faisnéis. Baineann an ghné seo leis na scileanna a fhorbairt a thacaíonn leis an bpróiseas sin agus, ar an gcaoi sin, tógann an ghné ar théama na Cumarsáide in *Aistear*. Sa chaoi is go mbeidh páistí in ann brí a thógáil agus a roinnt i gcaidrimh chumarsáideacha, ní mór dóibh a bheith rannpháirteach mar éisteoirí agus mar chainteoirí. Is scileanna cómhálartacha iad éisteacht agus freagairt agus forbraítear iad in éineacht. Tugtar tacaíocht d'aird agus do thuiscint cainte na bpáistí, agus forbraítear iad, trí ábharthacht a bhfreagraí agus an méid a bhíonn le rá acu faoin topaic atá á plé. I suíomh comhráiteach, tugann an múinteoir tacaíocht agus/nó déanann sé/sí athrú ar na leibhéil tuisceana. Glacann sé/sí a seal ag cur leis an topaic atá á plé agus ag tabhairt dúshlán breise don pháiste / do na páistí le haghaidh thuiscint na cainte agus cur in iúl de réir mar atá an páiste ag cur tuilleadh leis an gcomhrá. Nuair a dhéanann an múinteoir é seo, aithníonn sé/sí gur fearr a fhoghlaimíonn roinnt páistí le comharthaí, le hamharciómhána, nó trí chéadfaí eile ar nós an tadhaill. Braitheann an malartú brí deilíneach

(*reciprocal exchange of meaning*) ar an mbealach a ndéileáiltear le héisteacht agus labhairt mar scileanna deilíneacha atá le forbairt mar chuid den churaclam. Beidh tuiscint dhea-fhorbartha ag formhór na bpáistí a thagann ar scoil ar an gcaidreamh cumarsáideach agus beifear ag tógáil ar an taithí atá acu cheana féin sa ghné seo. Ní bheidh na caidrimh seo chomh forbartha céanna i gcás páistí áirithe, agus i gcás mionlaigh beifear ag díriú ar thús a chur le caidreamh cumarsáideach dóibh. Cé go bhfuil gaol idir na trí ghné, baineann na coincheapa, meonta agus scileanna a chuirtear in iúl sna sé Thoradh Foghlama don ghné seo le dul chun cinn na bpáistí sa dá ghné eile. Mar a léirítear sa tábla thíos, is éard a chuirtear chun cinn sna Torthaí Foghlama seo ná taitneamh, spreagadh, rogha, agus braistint cuspóra agus rannpháirtíochta ó thaobh úsáid a bhaint as teanga chun cumarsáid a dhéanamh le daoine eile.

Tábla 3: Gné I – Cumarsáid

Snáithe	Lipéad an toraidh (coincheapa, meonta agus scileanna)
Teanga ó bhéal	Rannpháirtíocht, éisteacht agus aird (<i>intinniúlacht, briatharchuimhne</i>) Gnásanna sóisialta agus feacht ar dhaoine eile (<i>ábharthacht, sealaíocht, scileanna seachtheangeolaíochta agus paratheangeolaíochta</i>)
Léitheoireacht	Rannpháirtíocht (<i>intinniúlacht</i>) Inspreagadh agus rogha (<i>ábharthacht</i>)
Scríbhneoireacht	Rannpháirtíocht (<i>intinniúlacht</i>) Inspreagadh agus rogha (<i>ábharthacht, cuspóir, lucht léitheoireachta</i>)

Gné 2: Ábhar agus struchtúr na teanga a thuiscint

Dírítear sa ghné seo ar fhorbairt a dhéanamh ar chumas páistí téacsanna ó bhéal agus scríofa a chruthú agus idirgníomhú go maith leo, agus iad ag úsáid eolas agus tuiscint ar ábhar agus struchtúr na teanga atá ag éirí níos sofaisticiúla de réir a chéile. Tugann aon Toradh Foghlama déag tacaíocht do thuiscint páistí ar ábhar agus ar struchtúr teanga. Mar a thaispeántar i dTábla 4, díritear sna Torthaí Foghlama seo ar struchtúr abairte agus ar ghramadach, ar fhoclóir ó bhéal agus ar fhoclóir léitheoireachta, ar ghnásanna cló, ar fheasacht fhóineolaíoch agus fhóinéimeach, ar aithint focal, ar litriú agus ar thuiscint. Mar chuid den churaclam, beidh ar pháistí foclóir agus struchtúr abairte a thuiscint agus a úsáid ag leibhéal a bheidh ag éirí níos casta de réir a chéile. Tá tuiscint na cainte rithábhachtach d'fhorbairt foclóra agus struchtúr abairte an pháiste. I snáithe na teanga ó bhéal,

forbraítear éisteacht agus labhairt, tuiscint agus cur in iúl mar scileanna cómhálartacha sa chaidreamh sóisialta a tharlaíonn idir an múinteoir agus an páiste, agus idir an páiste agus páiste nó páistí eile, agus iad i mbun comhrá. Cuirtear scileanna éisteachta agus labhartha an pháiste in iúl agus forbraítear iad a thuilleadh tríd an úsáid a bhaineann an páiste as focail agus frásaí sa chomhthéacs bunaidh ar dtús agus trína leathnú amach ina dhiaidh sin go comhthéacsanna nua a théann thar an gcomhthéacs bunaidh inar chuala sé/sí iad á n-úsáid.

Tábla 4: Gné 2 – Tuiscint

Snáithe	Lipéad an toraidh (coincheapa, meonta agus scileanna)
Teanga ó bhéal	Struchtúr abairte agus gramadach (<i>comhréir, deilbhíocht</i>)
	Stór focal ó bhéal a shealbhú agus a úsáid (<i>séimeantaic, briatharchuimhne, scileanna urlabhraíochta</i>)
	Tuiscint a léiriú (<i>séimeantaic</i>)
Léitheoireacht	Gnásanna cló (<i>míniú agus léirthuiscint ar théacs/léaráid</i>)
	Feasacht fhóineolaíoch agus fhóinéimeach
	Fónaic agus aithint focal (<i>prionsabal aibítreach, straitéisí aitheanta focal</i>)
	Foclóir léitheoireachta (<i>séimeantaic</i>)
Scríbhneoireacht	Gnásanna cló agus struchtúr abairte (<i>comhréir</i>)
	Litriú
	Foclóir (<i>séimeantaic</i>)

Gné 3: Teanga a fhiosrú agus a úsáid

Tugtar tús áite sa ghné seo d'fhorbairt cumas páistí chun teanga a fhiosrú agus a úsáid le haghaidh réimse leathan cuspóirí agus i seánraí éagsúla. Trí theanga a fhiosrú agus a úsáid, cothaítear an tuiscint atá ag forbairt sa pháiste don ghuth agus forbraítear a léirithuiscint ar ghné aeistéitiúil na teanga. De réir mar a théann siad i ngleic le téacsanna éagsúla labhartha agus scríofa agus de réir mar a chruthaíonn siad iad, forbraítear feasacht ar ghuth an údair sna páistí. Agus iad ag fhiosrú agus ag úsáid teanga sa churaclam, beidh ar pháistí éisteacht le hinsintí agus fíoreachtraí a bheidh ag éirí níos casta agus níos teibí de réir a chéile agus iad a chur in iúl. Tá tuiscint na cainte ar théacsanna casta ó bhéal ríthábhachtach do thuiscint an pháiste ar an gcaoi a n-úsáidtear teanga mar chuid de churaclam agus chun smaointe agus tairiscintí (*propositions*) a thógáil. I snáithe na teanga ó bhéal forbraítear an éisteacht agus an labhairt mar scileanna deilíneacha agus tugtar tacaíocht don tuiscint agus leathnaítear í trí chur in iúl. Tacaíonn tógáil seo na brí, ó bhéal agus shóisialta, trí éisteacht agus labhairt, le léitheoireacht agus scríbhneoireacht, áit a gcaithfidh

an páiste dul i ngleic as féin chun tuiscint, freagairt agus brí a bhaint as téacsanna scríofa. Ba chóir díriú ar thrí shaghas ceiste – ceisteanna fiosracha, ceisteanna a bhaineann le gnáthaimh agus ceisteanna a úsáidtear ar mhaithe le cuspóirí sóisialta. Mar chuid de theanga a úsáid go cruthaitheach spráúil, bítear ag súgradh le teanga gan chiall, rud a chuireann go mór le forbairt scileanna meitheangeolaíocha na bpáistí. Díritear sna 16 Thoradh Foghlama den ghné seo ar réimse leathan feidhmeanna agus seánraí teanga idir theanga ó bhéal, léitheoireacht agus scríbhneoireacht chomh maith le líofacht, tuiscint, peannaireacht, an próiseas scríbhneoireachta agus intinn an údair.

Tábla 5: Gné 3 – Fiosrú agus Úsáid

Snáithe	Lipéad an toraidh (coincheapa, meonta agus scileanna)
Teanga ó bhéal	Iarratais agus ceisteanna
	Catagóiriú
	Athinsint agus mionléiriú (<i>téacs insinte agus freagairt</i>)
	Teanga a úsáid go spráúil agus go cruthaitheach (<i>an ghné aeistéitiúil de theanga</i>)
	Eolas, míniú agus údar a thabhairt (<i>téacs léiritheach</i>)
	Cur síos, tuar agus machnamh
Léitheoireacht	Cuspóir, seánra agus guth (<i>feasacht ar chuspóir an údair</i>)
	Tuiscint (<i>tuiscint, struchtúr eagrúcháin an téacs agus straitéisí socraithe</i>)
	Líofacht agus féincheartú (<i>cruinneas, líofacht agus brí</i>)
Scríbhneoireacht	Cuspóir, seánra agus guth (<i>tuiscint gutha, an ghné aeistéitiúil den téacs</i>)
	An próiseas scríbhneoireachta (<i>próisis, struchtúr agus réim teanga a úsáid</i>)
	Freagairt agus intinn an údair (<i>cuspoir an údair agus freagairt</i>)
	Peannaireacht (<i>inléiteacht</i>)

Trí theanga a fhiosrú agus a úsáid, cothaítear an tuiscint atá ag forbairt sa pháiste don ghuth

5

Planning, teaching and assessing for learning

Pleanáil, teagasc agus measúnú le haghaidh foghlama

5. Pleanáil, teagasc agus measúnú le haghaidh foghlama

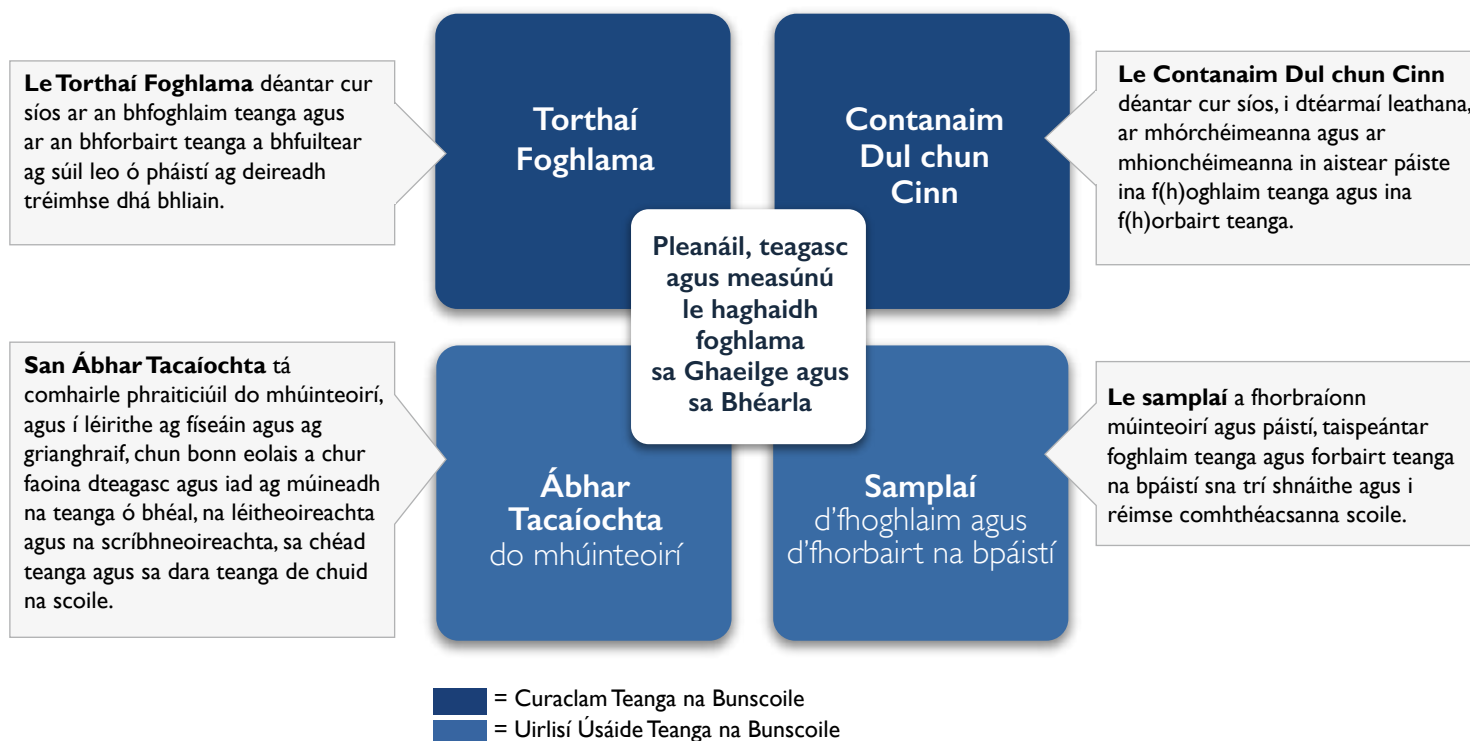
Cabhraíonn Curaclam Teanga na Bunscoile le múinteoirí tacú le foghlaim agus le forbairt teanga páistí trí phróiseas pleanála, teagasc agus measúnaithe don foghlaim sa Ghaeilge agus sa Bhéarla. Bíonn ceithre chuid de Churaclam Teanga na Bunscoile ag obair le chéile le tacú le pleanáil, teagasc agus measúnú na múinteoirí d'fhoghlaim teanga: Torthaí Foghlama, Contanaim Dul chun Cinn, samplaí d'fhoghlaim agus d'fhorbairt na bpáistí, agus Ábhar Tacaíochta do mhúinteoirí.

Le chéile, cuireann na Torthaí Foghlama agus na Contanaim Dul chun Cinn pointí tagartha tábhachtacha ar fáil do mhúinteoirí le pleanáil agus breithiúnais a dhéanamh d'fhoghlaim teanga páistí, agus le cinneadh a dhéanamh faoi na chéad chéimeanna eile teagaisc agus foghlama a chabhróidh le páistí dul chun cinn a dhéanamh sa Ghaeilge

agus sa Bhéarla. Tacaíonn na Torthaí Foghlama agus na Contanaim Dul chun Cinn le múinteoirí nuair a bhíonn dul chun cinn foghlama an pháiste á thuairisciú do chomhghleacaithe, do thuismitheoirí agus do dhaoine eile i gcaitheamh na bliana, agus do mhúinteoirí eile mar chuid den phróiseas aistrithe taobh istigh de bhunscoileanna nó trasna bunscoileanna. I bhFíor 4 taispeántar conas is féidir le codanna éagsúla an churaclaim obair le chéile le tacú le dul chun cinn trasna na dtrí shnáithe – teanga ó bhéal, léitheoireacht agus scríbhneoireacht – i bhfoghlaim agus i bhforbairt teanga páistí.

Mar chéad phointe tosaigh ní mór do mhúinteoirí an cheist a chur: *Cén chéim ag a bhfuil na páistí agus cá bhfuil siad ag dul lena bhfoghlaim agus lena bhforbairt teanga i nGaeilge agus i mBéarla?*

Fíor 4: Pleanáil, teagasc agus measúnú le haghaidh foghlama

Tosóidh na múinteoirí ag freagairt na ceiste seo trí amharc ar na Torthaí Foghlama don teanga, don chéim ábhartha. Déanann na Torthaí Foghlama cur síos ar na hionchais d'fhoghlaim agus d'fhorbairt teanga na bpáistí faoi dheireadh tréimhse dhá bhliain sa bhunscoil, rud a thugann léirtheiscint do mhúinteoirí ar na cinn scríbe réalaíocha d'fhoghlaim na bpáistí.

Tá na Torthaí Foghlama do gach snáithe i nGaeilge agus i mBéarla roinnte ina Mórchéimeanna Dul chun Cinn ar Chontanam Dul chun Cinn (contanam amháin in aghaidh an tsnáithe). Cuirtear na Mórchéimeanna Dul chun Cinn i láthair leis na litreacha a-h agus déantar cur síos iontu, i dtéarmaí leathana, ar chéimeanna suntasacha i bhfoghlaim agus i bhforbairt páistí sa Ghaeilge agus sa Bhéarla ó na naíonáin shóisearacha go rang a dó. Tacaíonn na hocht Mórchéim Dul chun Cinn le páistí sna ranganna sin a bheadh ag Mórchéim Dul chun Cinn níos luaithe nó níos airde ar a dturas foghlama. Roinntear na Mórchéimeanna Dul chun Cinn a thuilleadh agus as sin a fhaighimid na Mionchéimeanna Dul chun Cinn. Cuirtear gach Mionchéim Dul chun Cinn i láthair le taobh an Toraidh Foghlama ábhartha agus uimhir agus lipéad (tuairisceoir) in úsáid do gach Toradh Foghlama, e.g., Inspreagadh agus rogha. Díritear sa Toradh Foghlama seo ar thionchar a bheith ag páistí ar a gcuid oibre teanga agus iad a bheith féinspreagtha. Tá na Torthaí Foghlama iomlána agus a gcuid uimhreacha agus lipéad le fáil i Roinn 6.1.

Agus iad ag féachaint ar na Mionchéimeanna Dul chun Cinn (nasctha le Torthaí Foghlama), is féidir le múinteoirí na Mórchéimeanna Dul chun Cinn a sheasann d'fhoghlaim agus d'fhorbairt *reatha* na bpáistí sa Ghaeilge agus sa Bhéarla a shaináithint. Mar chuid d'Uirlisí Úsáide Teanga na Bunscoile tá samplaí d'fhoghlaim agus d'fhorbairt na bpáistí a léiríonn gach Mórchéim Dul chun Cinn. Agus na samplaí in úsáid acu, is féidir le múinteoirí an pointe tosaigh ar na Mórchéimeanna Dul chun Cinn a shaináithint le haghaidh grúpaí móra ina rang a theagasc chomh maith le páistí aonair nó grúpaí beaga a mbeadh gá acu le pointe tosaigh an-éagsúil, ag brath ar a leibhéal dul chun cinn. Mar shampla, d'fhéadfadh múinteoir naíonán sinsearach a mheas go bhfuil an pointe tosaigh sa Ghaeilge do ghrúpa mór ina rang ag 'Mórchéim Dul chun Cinn c' agus go bhfuil grúpa beag foghlaimoírí ag mórchéim níos luaithe nó níos déanaí, ar nós 'b' nó 'd'.

Nuair a bhíonn pointe tosaigh foghlama na bpáistí aitheanta ag múinteoirí, tugann na Mionchéimeanna Dul chun Cinn le haghaidh gach mórchéime mionfhaisnéis le planáil a dhéanamh don teagasc agus don fhoghlaim. Is féidir le múinteoirí na Mórchéimeanna Dul chun Cinn a úsáid le faire ar dhul chun cinn na bpáistí ó thaobh máistreacht a fháil ar an Mórchéim Dul chun Cinn ábhartha ar an gcontanam agus iad a bheith réidh nó gan a bheith réidh le dul ar aghaidh chuig an gcéad mhórchéim eile agus na mionchéimeanna a bhaineann léi. Tá na Torthaí Foghlama agus na Contanaim Dul chun Cinn nasctha leis an Ábhar Tacaíochta do mhúinteoirí in Uirlisí Úsáide Teanga na Bunscoile atá ar líne, mar a bhfuil fáil ar smaointe praiticiúla don teagasc sa réimse ábhartha.

Tógann an measúnú i gCuraclam Teanga na Bunscoile ar threoirínite CNCM, *Measúnú i gCuraclam na Bunscoile* (CNCM, 2007) agus ar na treoirínite in *Aistear, Tacú le foghlaim agus forbairt trí mheán an mheasúnaithe* (CNCM, 2009). Tacaíonn na samplaí d'fhoghlaim agus d'fhorbairt teanga na bpáistí, atá pléite i Roinn 6.3, agus ar fáil in Uirlisí Úsáide Teanga na Bunscoile, le breithiúnas an mhúinteora trína thaispeáint cén chuma a bhíonn ar fhoghlaim agus ar fhorbairt teanga páistí thar réimse de Mhórchéimeanna Dul chun Cinn, agus i gcomhthéacsanna éagsúla seomra ranga. Tá acmhainní chun tuairisciú a dhéanamh ar dhul chun cinn agus ar ghnóthachtáil páistí i gcúrsaí teanga agus sa churaclam trí chéile ar fáil ag www.ncca.ie/primaryreporting, agus beidh siad mar chuid d'Uirlisí Úsáide Teanga na Bunscoile freisin.

A photograph of two young children in school uniforms. The child in the foreground is a girl with dark hair tied back, wearing a blue sweater and a white headband with a pink flower. She is looking down at a tablet computer held in her hands. To her left, the profile of another child's face is visible, also looking at the tablet. The background is a bright, out-of-focus classroom setting with yellow and green elements.

Foghlaim an dara teanga

Leanann formhór na bpáistí cosáin intuartha agus an dara teanga á foghlaim acu. Ní haon eisceacht í an Ghaeilge, mar go bhfoghlaimíonn páistí Gaeilge mar dhara teanga sa bhunscoil ar bhealaí aonair intuartha. Beidh an cosán céanna á leanúint ag páistí a fhoghlaimíonn Béarla mar theanga bhreise, ach beidh níos mó deiseanna acu teacht ar an teanga lasmuigh den scoil. I dtús báire tuigtear do pháistí de réir a chéile gur féidir cumarsáid agus brí a dhéanamh i dteangacha eile agus tosaíonn siad ag léiriú tuisceana. Nuair a bhíonn beagán focal faighte ag páistí sa teanga nua tosaíonn siad ag meascadh agus ag úsáid focail T2 in abairtí T1 mar fhriotal measctha. Má fhaightear an teanga nua i suíomh aitheanta, foghlaimíonn na páistí focail agus frásaí a bhíonn in úsáid go rialta i rith an lae. De réir a chéile faigheann páistí focail agus frásaí coitianta sa dara teanga. Tá sé tábhachtach go mbeidh deiseanna ag na páistí na focail seo a athrá agus caint níos cruthaíthí a fhorbairt. Tá Ábhar Tacaíochta le haghaidh an dara teanga a mhúineadh do pháistí foilsithe in Uirlisí Úsáide Teanga na Bunscoile. Sna pointí thíos tugtar roinnt rudaí tábhachtacha le cur san áireamh agus páistí ag foghlaim an dara teanga.

Foghlaim an dara teanga ag páistí: Príomhphrionsabail

Tá na pointí thíos pléite go mion ag Ó Duibhir agus Cummins ina dtuarascáil taighde CNCM uimhir 16 (2012, lch. 37-58):

- Déantar foghlaimeoirí neamhspleácha spreagtha teanga de pháistí trí dheiseanna taitneamhacha idirghníomhaíochta le daoine eile.
- Foghlaimíonn páistí foclóir agus frásaí tábhachtacha ó bhéal trí dheiseanna aithrise trí scéalta, amhráin, súgradh agus nósmaireachtaí laethúla.
- Mealltar na páistí le deiseanna le haghaidh cumarsáid bhríoch mar a mbaineann siad úsáid as leideanna comhthéacsúla agus réamheolas le haghaidh fíorchuspóra.
- Is féidir le páistí treisiú earráidí a sheachaint trí theagasc follasach foirme, lena n-áirítear gnéithe áirithe gramadaí.
- Tacófar le fócas tosaigh na bpáistí ar bhrí le heolas intuigthe ar T2 a fhorbairt agus tacófar níos déanaí leis le fócas ar fhoirm.
- Múintear páistí tríd an sprioctheanga; mar shampla, múintear Gaeilge trí mheán na Gaeilge i scoileanna Béarla.
- Is pointí tosaigh tábhachtacha iad réamheolas, céim forbartha agus spéiseanna páistí nuair a bhíonn a bhfoghlaim teanga á pleanáil.
- Beidh foghlaim T2 páistí á méadú agus á brostú de réir mar a mhéadaítear a dteagmháil le T2, e.g., trí úsáid neamhfhoirmiúil a bhaint as an nGaeilge i rith an lae.
- Déantar foghlaim teanga na bpáistí a mhéadú trí dheiseanna le teanga a chruthú le briathra, gan bhriathra agus i scríbhinn, i gcomhthéacsanna bríocha, i rith an lae scoile.
- Cuirtear cruth ar na chéad chéimeanna eile foghlaim teanga do pháistí de réir mar a thugtar aitheantas dá n-éagsúlachtaí aonair agus mar a fhreagraítear dóibh.
- Déantar measúnú ar dhul chun cinn teanga páistí tríd an teanga a chruthaíonn siad go neamhspleách chomh maith le measúnuithe faoi threoir an mhúinteora.

An cur chuige cumarsáideach

Mar a bhí le curaclam 1999, tá an cur chuige cumarsáideach molta mar chur chuige leis an dara teanga a mhúineadh. Tá an foghlaimeoir lárnach sa chur chuige seo; cuirtear an phríomh-bhéim ar riachtanas cumarsáide a bheith á chomhlíonadh ag an bhfoghlaimeoir. Díritear sa chur chuige ar bhí agus ar theachtaireachtaí a chur in iúl, agus an múinteoir ag múnú agus ag athúsáid na teanga i rith an lae. Cuirtear an bhéim ar chumarsáid thaitneamhach, idirghníomhach a bhfuil cuspóir léi agus úsáidtear an sprioctheanga chomh luath agus chomh minic agus is féidir sa cheacht teanga. Tá cur chuige cumarsáideach roinnte i dtrí thréimhse:

- An tréimhse réamhchumarsáide: múintear foclóir ó bhéal, feidhmeanna teanga nó struchtúir atá riachtanach don tasc teanga agus cleachtar iad le réimse tacaíochtaí agus gníomhaíochtaí.
- An tréimhse cumarsáide: baineann foghlaimeoirí úsáid as an bhfoclóir ó bhéal, feidhm teanga nó struchtúr nua chun tasc cumarsáideach a chur i gcrích. Tá na tascanna seo dírithe ar an bhfoghlaimeoir agus d'fhéadfadh súgradh, cluichí teanga, drámaí, díospóireachtaí, agallaimh agus mar sin de bheith i gceist. Agus an teanga in úsáid níos minice acu, tagann forbairt ar neamhspleáchas na bhfoghlaimeoirí de réir a chéile ó thaobh an teanga nua a úsáid agus sainaitníonn an múinteoir earráidí. Cuireann sé sin bonn eolais faoin bpleanáil agus faoin soláthar d'fhoghlaim a dhéanann an múinteoir ina dhiaidh sin.
- An tréimhse iarchumarsáide: Le tacaíocht an mhúinteora, daingníonn na foghlaimeoirí a gcuid foghlama agus aistríonn siad í go dtí gníomhaíochtaí eile. Féachann an múinteoir chun cinn go dtí an chéad chéim eile agus pleanálann i dtreo ionchur agus teagasc teanga amach anseo.

Mar chuid den athbhreithniú a dhéanann siad ar na trí thréimhse, pléann an múinteoir agus na páistí an taithí foghlama a bhaineann le gach tasc. Agus an múinteoir ag tacú leo, spreagtar na páistí le gné ar bith den teanga a bhí ag teastáil ach nach raibh ar eolas acu a shainaitínt. Maidir leis an múinteoir, d'fhéadfadh eolas a bailíodh san athbhreithniú bonn eolais a chur faoin tréimhse thosaigh de cheacht ina dhiaidh sin nó faoin bpleanáil chun ábhar nua a mhúineadh go neamhfhoirmiúil, e.g., gramadach. Is féidir tús a chur le ceacht le ceann ar bith de thrí thréimhse an chur chuige chumarsáidigh ó tharla go bhfuil siad sin timthriallach agus leanúnach. Is é an sprioc mhór

don mhúinteoir ná tacú leis an bhfoghlaimeoir chun labhairt agus cumarsáid a dhéanamh sa dara teanga chomh luath agus chomh minic agus is féidir.

Feidhmeanna teanga

Tá na feidhmeanna teanga lárnach d'fhoghlaim an dara teanga. Tugtar 'feidhm teanga' ar an úsáid a bhaineann duine as an teanga chun cuspóir éigin cumarsáide a bhaint amach. Ionas go mbeidh páistí atá ag foghlaim an dara teanga in ann feidhmiú agus cumarsáid a dhéanamh ina dteanga nua, tá sé tábhachtach go mbeidh máistreacht acu ar fheidhmeanna na teanga. Cuireann feidhmeanna teanga ar chumas páistí iad féin a chur in aithne do dhaoine eile, ceisteanna a chur, smaointe a chur in iúl, iarratais a dhéanamh agus struchtúr a chur ar na freagraí a thugann siad ar dhaoine eile. Is féidir le páistí na feidhmeanna teanga a chomhlíonadh ní hamháin i suímh realaíocha ach freisin i suímh insamhlaithe ar nós rólimirt agus drámaíocht shochdhrámatúil. Ní féidir na samplaí de na feidhmeanna teanga a úsáid i bhfolús. Dá bhrí sin, d'fhonn freastal ar ábhar suime agus ar riachtanais teanga na bpáistí, moltar an teanga a mhúineadh i gcomhthéacs téamaí a bhaineann le saol na bpáistí. Cruthóidh na téamaí comhthéacsanna realaíocha le haghaidh samplaí a úsáid agus a mhúineadh sa cheacht Gaeilge. Tá tacaíocht do mhúinteoirí ar na feidhmeanna teanga ar fáil in Uirlisí Úsáide Teanga na Bunscoile. Tá tuilleadh eolais ar fheidhmeanna na teanga ó bhéal le fáil in Aguisín 2.

Teanga agus feasacht chultúrtha

Díríonn feasacht teanga aird páistí ar mhodhanna agus ar theangacha difriúla a úsáideann daoine le cumarsáid a dhéanamh. Nuair a chothaítear feasacht páistí ar mhodhanna eile cumarsáide agus ar theangacha eile agus nuair a chothaítear a suim iontu, spreagtar iad le dul i ngleic go gníomhach leis na teangacha nua a chostar orthu. Nuair is féidir, is ceart páistí a spreagadh le modhanna éagsúla cumarsáide agus teanga a fhiosrú, agus na cosúlachtaí agus na difríochtaí idir a dteanga baile agus teangacha eile a aithint. Mealltar páistí le feasacht faoin gcultúr agus an oidhreacht a bhaineann le teanga nua agus tugann sé tuiscint dóibh ar chultúir agus ar nósanna atá éagsúil lena gcultúr féin. Nuair is féidir le páistí dul i ngleic go gníomhach méid áirithe leis an gcultúr a bhaineann le teanga, treisítear an méid spéise a bhíonn acu sa teanga. Tá sé tábhachtach go mbeadh deiseanna ag na páistí chun cur lena bhfeasacht ar chultúr na hÉireann.

I gcás páistí a labhraíonn teanga nach ionann í agus an teanga atá ag formhór na bpáistí sa rang, nó páistí ar cainteoirí dúchais de chuid na sprioctheanga iad, tá sé tábhachtach go ndearbhaíonn an múinteoir a gcuid scileanna teanga agus go dtugann sé/sí deiseanna dóibh chun cultúr agus nósanna na tíre nó na hoidhreacht lena mbaineann a dteanga a roinnt. Dearbhaítear teanga baile na bpáistí sin ar an gcaoi sin agus léirítear dóibh go bhfuil tábhacht lena dteanga baile.

Tumoideachas

Tarlaíonn an tumoideachas nuair a thumtar foghlaimeoirí teanga i dteanga atá difriúil lena dteanga baile nó lena dteanga dhúchais. I dtimpeallacht tumoideachais, sealbhaíonn páistí teanga na timpeallachta tumoideachais chomh maith lena dteanga baile. Tar éis don pháiste a bheith tumtha sa teanga nua ar feadh tréimhse, ba cheart na páistí a spreagadh leis na scileanna atá sealbhaithe acu sa teanga nua a aistriú go teangacha eile agus a mhalairt.

Bíonn páistí as teaghlaigh nach labhraíonn Gaeilge, agus a fhreastalaíonn ar scoil lán-Ghaeilge nó ar scoil Ghaeltachta, i suíomh tumoideachais. Ar mhaithe le cleachtas an tumoideachais i scoileanna Gaeltachta agus lán-Ghaeilge a éascú d'fhoghlaimeoirí Gaeilge agus chun tacú d'fhorbairt chumais i dteanga an chainteora dúchais, beidh sé de rogha ag na scoileanna seo tréimhse tumoideachais iomlán a fheidhmiú go dtí deireadh rang na naíonán sinsearach, faoi réir ag faomhadh bhord bainistíochta na scoile agus tar éis dul i gcomhairle leis an bpátrún, le múinteoirí, agus le cumann na dtuismitheoirí. Ní thosófar ar mhúineadh an Bhéarla agus scileanna foirmiúla litearthachta in T2 na scoile go dtí tar éis tréimhse tumoideachais iomlán a shocraíonn an scoil.

Déantar páistí a bhfuil an Béarla mar theanga bhreise acu (BTB) a thumadh i dteanga na scoile. Nuair a bhíonn teanga an phobail éagsúil le teanga an bhaile, is féidir le tuismitheoirí agus leis an scoil ról tábhachtach a imirt le teanga baile an pháiste a cheiliúradh agus a chothabháil.

Foghlaim Chomhtháite Ábhair agus Teanga (FCÁT)

Is bealach éifeachtach í an Foghlaim Chomhtháite Ábhair agus Teanga (FCÁT) le teagmháil na bpáistí leis an nGaeilge a mhéadú

trí fhíorchomhthéacsanna a chruthú ina mbeidh an teanga á húsáid ag páistí. Tugann FCÁT deis do pháistí coincheapa, meonta agus scileanna i réimse ar leith den churaclam a fhoghlaim trí Ghaeilge, agus a muinín a fhorbairt trína scileanna nua teanga a úsáid i bhfíorchomhthéacsanna taobh amuigh den cheacht teanga scoite. Tugtar deiseanna do mhúinteoirí an Ghaeilge a chomhtháthú trasna an churaclaim ar bhealach gníomhach bríoch. Tosaíonn múinteoirí a gcuid pleanála trí ábhar a roghnú atá oiriúnach don FCÁT agus cruthaíonn siad deiseanna plé agus idirghníomhachta ó pháistí i ngrúpaí. Is féidir ábhair a theagasc ag úsáid FCÁT nuair a bhíonn an teanga nua atá ag teastáil don ábhar curtha ar fáil roimh ré ag na múinteoirí. Tá Ábhar Tacaíochta maidir le FCÁT a úsáid le fáil in Uirlisí Úsáide Teanga na Bunscoile.

6

English and Irish: Stages 1 and 2

Gaeilge agus Béarla: Céim 1 agus 2

6.1 Torthaí Foghlama: Gaeilge agus Béarla

Sna Torthaí Foghlama déantar cur síos ar an méid is ceart a bheith ar eolas agus ar a gcumas ag páistí de thoradh an phróisis teagaisc agus foghlama ag deireadh tréimhse dhá bhliain, nuair a chuirtear cumais agus cúinsí éagsúla an pháiste aonair san áireamh go cuí. Cabhraíonn Torthaí Foghlama le múinteoirí

- modhanna cuí teagaisc agus foghlama a phleanáil, a chur i bhfeidhm agus a mheas
- modhanna measúnaithe a úsáid a oireann do na Torthaí Foghlama atá beartaithe
- aiseolas spriocdhírthe a thabhairt do pháistí agus do thuismitheoirí.

Cuirtear Torthaí Foghlama i láthair don dá theanga, Gaeilge agus Béarla, faoi mar is cuí do chomhthéacs na scoile, scoil Ghaeilge nó scoil Bhéarla.

Scoileanna Gaeltachta agus lán-Ghaeilge	Scoileanna Béarla
Gaeilge – Teanga 1	Béarla – Teanga 1
Béarla – Teanga 2	Gaeilge – Teanga 2

Aithnítear an réimse comhthéacsanna ina mbíonn teanga á foghlaim agus á forbairt ag páistí sna Torthaí Foghlama, le linn am scéalaíochta agus am súgartha mar shampla. Dirítear go háirithe sna Torthaí Foghlama ar an méid a dhéanann an páiste féin agus ar chruthú agus ar tháirgeadh teanga le haghaidh éisteacha agus cuspóirí ar leith. Nuair a bhíonn na Torthaí Foghlama mar an gcéanna i gCéim 1 agus i gCéim 2, úsáideann múinteoirí topaicí cuí agus téacsanna a éiríonn níos casta de réir a chéile le plleanáil le haghaidh foghlaim teanga páistí agus tacú léi.

Leagtar béim sna Torthaí Foghlama ar fhorbairt scileanna srianta agus neamhsrianta na bpáistí.

- Tá scileanna srianta, e.g., eolas ar litreacha agus ar ghnásanna cló, riachtanach le máistreacht a fháil sna luathbhlianta mar gur cuid bhunúsach iad d'fhoghlaim agus d'fhorbairt an pháiste níos déanaí. Is scileanna críochna iad seo agus, nuair a bhíonn siad bainte amach agus léirithe, ní bhíonn siad le fáil i dTorthaí Foghlama sna céimeanna atá sa churaclam ina dhiaidh sin.
- Forbraítear scileanna neamhsrianta, e.g., tuiscint agus foclóir, le linn shaolré an pháiste. Le dul chun cinn agus forbairt a dhéanamh sna scileanna seo ní mór do pháistí dul i ngleic le téacsanna ó bhéal agus scríofa a bhíonn ag éirí níos casta, agus iad a chruthú. I gcásanna áirithe, mar sin, féadfaidh toradh a bhaineann le scileanna neamhsrianta a bheith mar an gcéanna i gcúpla céim nó níos mó den churaclam.

Déantar tagairt do Thorthaí Foghlama agus snáitheanna agus gnéithe á bplé

Tá coincheapa, meonta agus scileanna i gcoilár Torthaí Foghlama teanga sa churaclam seo. Rinneadh achoimre ar na coincheapa, meonta agus scileanna sin i dtáblaí i Roinn 4 agus gach tábla ag díriú ar cheann amháin de na trí ghné. Tugtar na trí thábla ó Roinn 4 le chéile i dtábla amháin (thíos) ina dtugtar léargas ginearálta gearr ar na Torthaí Foghlama sa churaclam seo. Baintear úsáid as lipéid nó giorrúcháin do na Torthaí Foghlama chun tagairt a dhéanamh do na coincheapa, meonta agus scileanna trasna na snáitheanna agus na ngnéithe. Mar shampla, ag féachaint ar an tábla thíos, tá rannpháirtíocht lárnach sa chéad Toradh Foghlama don teanga ó bhéal, don léitheoireacht agus don scríbhneoireacht do ghné 1.

Tábla 6: Léargas ginearálta ar na Torthaí Foghlama

	Teanga ó Bhéal	Léitheoireacht	Scríbhneoireacht
Gné 1	Rannpháirtíocht, éisteacht agus aird	Rannpháirtíocht	Rannpháirtíocht
Caidreamh cumarsáideach a fhorbairt trí theanga <i>(Cumarsáid)</i>	Gnásanna sóisialta agus feasacht ar dhaoine eile	Inspreagadh agus rogha	Inspreagadh agus rogha
Gné 2	Struchtúr abairte agus gramadach	Gnásanna cló	Gnásanna cló agus struchtúr abairte
Ábhar agus struchtúr na teanga a thuiscint <i>(Tuiscint)</i>	Stór focal ó bhéal a shealbhú agus a úsáid	Feasacht fhóineolaíoch agus fhóinéimeach	Litriú
	Tuiscint a léiriú	Fónaic agus aithint focal Foclóir léitheoireachta	Foclóir
Gné 3	Iarratais agus ceisteanna	Cuspóir, seánra agus guth	Cuspóir, seánra agus guth
Teanga a fhiosrú agus a úsáid <i>(Fiosrú agus úsáid)</i>	Catagóiriú	Tuiscint	An próiseas scríbhneoireachta
	Athinsint agus mionléiriú		Freagairt agus intinn an údair
	Teanga a úsáid go spráúil agus go cruthaitheach	Líofacht agus féincheartú	Peannaireacht
	Eolas, míniú agus údar a thabhairt		
	Cur síos, tuar agus machnamh		

Na Torthaí Foghlama a thuiscint

Cén chaoi a cuirtear na Torthaí Foghlama i láthair?

- Cuirtear na Torthaí Foghlama i láthair de réir chéad teanga na scoile, an Ghaeilge (T1), agus dara teanga na scoile, an Béarla (T2), ina dhiaidh sin.
- Déantar grúpáil ar na Torthaí Foghlama de réir snáithe, ag tosú leis an teanga ó bhéal, an léitheoireacht ina dhiaidh sin agus an scríbhneoireacht ina dhiaidh sin arís.
- Cuirtear na Torthaí Foghlama i láthair don dá céim. Tá Céim 1 (naíonáin shóisearachacha agus naíonáin shinsearachacha) sa cholún ar chlé agus tá Céim 2 (rang a haon agus rang a dó) sa cholún ar dheis.
- Liostaítear na Torthaí Foghlama in ord agus úsáid á baint as na trí ghné. Ar dtús tá *Caidreamh cumarsáideach a fhorbairt trí theanga*, ansin *Ábhar agus struchtúr na teanga a thuiscint*, agus ansin *Teanga a fhiosrú agus a úsáid*.
- I gcás a lán de na Torthaí Foghlama i dteanga amháin, tá coincheapa agus scileanna ag baint leo ar féidir iad a aistriú trasna Torthaí Foghlama i dteanga eile na scoile. Taispeántar cén áit a dtarlaíonn an t-aistriú le nasc-chomhartha . In ndiaidh an nasc-chomhartha tá uimhir an Toraidh Foghlama nasctha i dteanga eile na scoile. Sa sampla thíos, is chuig Toradh Foghlama sonrach Béarla T2 an nasc. Mar sin is é 'LO7' an cód do Learning Outcome (Toradh Foghlama) nasctha uimhir 7 agus is é 'SI+2' an cód do stage (céim) 1 agus 2.

Tábla 7: Aistriú trasna Torthaí Foghlama –

Teanga: Gaeilge T1
Snáithe: Teanga ó Bhéal
Céimeanna: 1 agus 2
Gné: Ábhar agus struchtúr na teanga a thuiscint

7. Tuiscint a léiriú	Tuiscint a léiriú trí threoracha a thabhairt agus a leanúint agus insintí, míniúcháin agus cur síos a thuiscint. LO7, SI+2
----------------------	---

- Tá na Torthaí Foghlama do gach céim ceangailte leis na Mórchéimeanna Dul chun Cinn ábhartha (a-h) ar na Contanaim Dul chun Cinn. Réimse na Mórchéimeanna Dul chun Cinn a bhaineann le hábhar d'aon rang ar leith, ní bhíonn sí mar an gcéanna an t-am ar fad ó tharla go mbraitheann sí ar an gcéim, ar an snáithe agus ar an teanga – an í T1 nó T2 atá i gceist. Ar an ábhar seo, tá Mórchéimeanna Dul chun Cinn molta ag barr gach céime os cionn na dTorthaí Foghlama.

Litearthacht sa chéad agus sa dara teanga de chuid na scoile:

Scoileanna lán-Ghaeilge

Cainteoirí Gaeilge nach cainteoirí dúchais iad atá ag freastal ar scoil Ghaeltachta nó ar scoil lán-Ghaeilge, déanfar iad a thumadh ar feadh tréimhse in T1 na scoile (Gaeilge). Tarlaíonn an tumoideachas nuair a thumtar páistí i dteanga atá éagsúil lena dteanga baile. Tar éis a bheith tumtha sa Ghaeilge ar feadh tréimhse, aistríonn páistí na scileanna litearthachta atá foghlamtha go dtí an teanga baile agus a mhalairt.

I scoileanna Gaeltachta agus lán-Ghaeilge, tar éis tréimhse ghníomhach teagmhála le Gaeilge agus bunús a fháil sa teanga ó bhéal agus nuair a bheidh eispéiris léitheoireachta agus scríbhneoireachta tagtha chun cinn, cuirfear scileanna foirmiúla litearthachta i láthair na bpáistí in T1 na scoile (Gaeilge) i gcéim 1 (naíonáin shóisearacha agus shinsearacha).

Ar mhaithe le cleachtas an tumoideachais i scoileanna Gaeltachta agus lán-Ghaeilge a éascú, d'fhoghlaimoírí Gaeilge, agus chun buanú agus treisiú a dhéanamh ar an nGaeilge go háirithe i gcás cainteoirí dúchais, beidh sé de rogha ag na scoileanna seo tréimhse tumoideachais iomláin a fheidhmiú go dtí deireadh rang na naíonán sinsearach, faoi réir ag faomhadh bhord bainistíochta na scoile agus tar éis dul i gcomhairle leis an bpátrún, le múinteoirí, agus le cumann na dtuismitheoirí. Maidir leis na scoileanna lán-Ghaeilge agus scoileanna Gaeltachta, ar rogha dóibh tréimhse tumoideachais iomláin a chur i bhfeidhm go deireadh rang na naíonán shinsearacha, ní thosófar ar mhúineadh an Béarla agus scoileanna foirmiúla litearthachta in T2 na scoile go dtí tar éis na tréimhse tumoideachais iomláin a shocraíonn an scoil. Beidh an bhéim i gcéim 1 (naíonáin shóisearacha agus naíonáin shinsearacha) sna scoileanna Gaeltachta agus lán-Ghaeilge ar Thorthaí Foghlama T1 na scoile (Gaeilge) a bhaint amach agus iad idirdhealaithe do chainteoirí dúchais agus neamhdhúchais. Cuirfear siar baint amach na dTorthaí Foghlama do T2 na scoile (Béarla) go dtí tar éis na tréimhse tumtha nuair a chabhrófar le páistí na scileanna atá sealbhaithe acu sa Ghaeilge a aistriú go dtí an Béarla.

Beifear ag súil mar sin, in ainneoin go mbeidh na páistí níos moille ag tosú ar an mBéarla, go rachaidh siad trí Thorthaí Foghlama chéim 1 níos gaiste. Léiríonn an taighde ar chomhthéacsanna mar seo ina gcuirtear

siar foghlaim na mórtheanga ar feadh tréimhse go gcruthaíonn na páistí chomh maith nó níos fearr sa mhórtheanga ar ball agus go gcuidíonn sé le buanú, sealbhú agus foghlaim na mionteanga. Anuas air sin, bronnann sé stádas ar an mionteanga.

Scoileanna Béarla

Ag tógáil ar bhunchloch shaibhir teanga ó bhéal agus ar eispéiris léitheoireachta agus scríbhneoireachta atá ag teacht chun cinn, cuirfear scileanna foirmiúla litearthachta Béarla i láthair páistí i scoileanna Béarla (T1) le linn Chéim 1 (naíonáin shóisearacha agus shinsearacha). Cuirfear scileanna foirmiúla litearthachta in T2 na scoile (Gaeilge) i láthair roimh dheireadh rang a dó ar a dhéanaí, de réir na dTorthaí Foghlama lena sainaitheann scileanna teanga ó bhéal, léitheoireachta agus scríbhneoireachta atá ag teacht chun cinn agus atá le forbairt ag páistí i gcéim 1 agus 2. Is féidir deiseanna le haghaidh 'páirt-tumoideachas Gaeilge' do gach páiste a chruthú ach réimsí den churaclam, nó gnéithe de réimsí curaclaim, a mhúineadh trí mheán na Gaeilge.

Torthaí Foghlama: Gaeilge

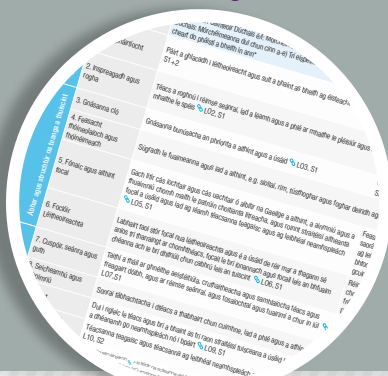
Conas a thosóidh múinteoirí ar an gcuraclam seo a úsáid

Céard iad na chéad chéimeanna eile ina gcuid foghlama?

Cén snáithe a bhfuil mé ag díriú air?

1

Curaclam Teanga na Bunscoile Torthaí Foghlama

Cén chéim ag a bhfuil na páistí i mo rang?

2

Curaclam Teanga na Bunscoile Mórchéimeanna Dul chun Cinn

3

Curaclam Teanga na Bunscoile Mionchéimeanna Dul chun Cinn

Bunaithe ar fhíor 2, Leathanach 14.

Tábla 8:

1 **Torthaí Foghlama maidir leis an Teanga ó Bhéal (Gaeilge T1)**

2 **Mórchéimeanna
Dul chun Cinn**

3 **Mionchéimeanna
Dul chun Cinn**

Snáithe: Teanga ó Bhéal (éisteacht agus labhairt)	
Gné	<p>Céim 1: Naíonáin shóisearacha agus naíonáin shinsearacha (Páiste nach cainteoir dúchais é/í: Mórchéimeanna Dul Chun Cinn a-d) (Cainteoir dúchais: Mórchéimeanna dul chun cinn a-e) Trí eispeiris chuí foghlama spraiúla, ba cheart do pháistí a bheith in ann* Spéis agus comhairle a léiriú, straitéisí tuisceana a úsáid agus stór focal a shealbú trí éisteacht ghlíomhach a dhéanamh le Gaeilge shaibhir á labhairt i réimse comthéacsanna agus i nguthanna/canúintí eile chomh maith le guth/canúint an mhúinteora ar mhaithe le spraoi agus cúiseanna faoi leith, cé nach gá go dtuigfeadh sé/sí gach focal LO 1, S1+2. A aithint go n-athraíonn an stíl chainte ag brath ar an ngaol idir dhaoine agus ar an lucht éisteachta agus tuiscint a léiriú ar riachtanais an éisteora agus comhráite ar thopaicí pearsanta agus ar thopaicí curaclaim a thosú, a leanúint, páirt a ghlacadh iontu agus freagra a thabhairt ar dhaoine eile i bhfocal nó go neamhbhriathartha le tacaíocht de réir mar is gá LO 2, S1 Gaeilge a úsáid go muiníneach chun oibriú i bpáirt le daoine eile agus torthaí na hoibre le lucht éisteachta a aithníonn siad agus nach n-aithníonn siad LO 3, S1+2 Úsáid a bhaint as abairtí comhleanúna leis an aimsir cheart, le hord ceart na bhfocal agus le struchtúr ceart na habairte agus sainmhíniú cuí a thabhairt is an abairt ag éirí níos cuimsithí de réir a chéile, le tacaíocht de réir mar is gá LO 4, S1 Úsáid a bhaint as straitéisí éagsúla ar nós gheáitís an chainteora, tuin chainte, pictiúir, struchtúr na habairte, focail atá ar eolas cheana, pictiúir agus cur síos chun tuiscint ar fhocail nua a léiriú agus iad a úsáid. LO 5, S1+2 Úsáid a bhaint as foclóir agus frásaí ó bhéal a bhíonn ag éirí níos sofaisticiúla de réir a chéile, ina measc teanga a bhaineann le téacs** agus le topaic agus teanga a bhaineann go sonrach le hábhar ar leith, agus teanga gan chomhthéacs a chur in iúl. Réimse leathan beannachtaí, nathanna cainte agus frásaí coitianta a úsáid is tuin agus foghraíocht chuí a úsáid agus iad a úsáid sa chomhthéacs cuí. LO 6, S1+2 Tuisceant a léiriú trí threoracha a thabhairt agus a leanúint agus insintí, míniúcháin agus cur síos a thuiscint, agus cás a dhéanamh go soiléir; lena n-áirítear tuairimíocht a dhéanamh, hipitéis a thabhairt, údar a thabhairt, idirbheartaíocht a dhéanamh, argóint a dhéanamh agus gearán a dhéanamh. LO 7, S1+2 Riachtanais agus roghanna pearsanta a chur in iúl agus iarratais a dhéanamh ar bhealach muiníneach. LO 8, S1+2 Ceisteanna a chur agus freagraí a thabhairt i nGaeilge agus i mBéarla de réir mar is gá, chun cabhair a lorg, teacht ar eolas agus ar thuiscint agus chun smaointeoireacht a shoiléiriú agus a leathnú LO 9, S1 Réimse daoine, rudaí, imeachtaí agus eispéireas a ainmniú, iad a chatagóiriú agus eolas níos mó tuisceana ar an ábhar agus níos mó tuisceana ina leith a léiriú, le tacaíocht de réir mar is gá LO 10, S1+2 Sceálta agus insintí pearsanta a bhíonn ag dul chun castachta a insint agus a athinsint san ord ceart do lucht éisteachta a aithníonn siad agus nach n-aithníonn siad agus iad ag úsáid aimsirí agus stór focal ó bhéal cuí. LO 11, S1+2 Éisteacht le gnéithe aeistéitiúla, samhlaíocha agus cruthaitheacha na teanga agus freagairt dóibh, agus teanga a úsáid ar bhealach spraiúil, cruthaitheach LO 12, S1+2 Pointí eolais a sholáthar agus a mhíniú, agus údar a thabhairt leo do lucht éisteachta a aithníonn siad agus nach n-aithníonn siad, ag úsáid teanga shainiúil an ábhair; le tacaíocht de réir mar is gá LO 13, S1+2 Cur síos a dhéanamh ar ghlíomhartha, ar imeachtaí agus ar phróis a bhaineann le fíor-chomhthéacsanna agus le comhthéacsanna samhlaíocha, iad a thuar agus machnamh a dhéanamh orthu LO 14, S1+2</p>
Cumarsáid	<p>Leas a bhaint as noim shóisialta chuí chun comhráite ar thopaicí pearsanta agus ar thopaicí curaclaim a thosú, a bheith páirteach iontu agus iad a choimeád ar siúl agus tuin oiriúnach chainte agus scileanna cuí léirithe a úsáid a oirfidh don lucht éisteachta LO 2, S2</p>
Tuisceant	<p>Úsáid a bhaint as abairtí comhleanúna a bhíonn ag éirí níos deacra de réir a chéile le hord ceart na bhfocal agus struchtúr ceart na habairte agus úsáid a bhaint as nascaigh, as comhabairtí agus as abairtí casta chun sainmhíniú cuí a thabhairt LO 4, S2 Úsáid a bhaint ar eolas cheana, pictiúir, struchtúr na habairte, sainmhíniú agus cur síos chun tuiscint ar fhocail nua a léiriú agus iad a úsáid. LO 5, S1+2 Úsáid a bhaint as foclóir agus frásaí ó bhéal a bhíonn ag éirí níos sofaisticiúla de réir a chéile, ina measc teanga a bhaineann le téacs** agus le topaic agus teanga a bhaineann go sonrach le hábhar ar leith, agus teanga gan chomhthéacs a chur in iúl. Réimse leathan beannachtaí, nathanna cainte agus frásaí coitianta a úsáid is tuin agus foghraíocht chuí a úsáid agus iad a úsáid sa chomhthéacs cuí. LO 6, S1+2 Tuisceant a léiriú trí threoracha a thabhairt agus a leanúint agus insintí, míniúcháin agus cur síos a thuiscint, agus cás a dhéanamh go soiléir; lena n-áirítear tuairimíocht a dhéanamh, hipitéis a thabhairt, údar a thabhairt, idirbheartaíocht a dhéanamh, argóint a dhéanamh agus gearán a dhéanamh. LO 7, S1+2 Riachtanais agus roghanna pearsanta a chur in iúl agus iarratais a dhéanamh ar bhealach muiníneach. LO 8, S1+2 Ceisteanna oscailte agus dúnta a chur agus a fhreagairt, chun cabhair a lorg, cabhrú le heolas agus tuiscint a fháil agus chun smaointeoireacht a shoiléiriú agus a leathnú LO 9, S2 Réimse daoine, rudaí, imeachtaí agus eispéireas a ainmniú, iad a chatagóiriú agus eolas níos mó tuisceana ar an ábhar agus níos mó tuisceana ina leith a léiriú, le tacaíocht de réir mar is gá LO 10, S1+2 Sceálta agus insintí pearsanta a bhíonn ag dul chun castachta a insint agus a athinsint san ord ceart do lucht éisteachta a aithníonn siad agus nach n-aithníonn siad agus iad ag úsáid aimsirí agus stór focal ó bhéal cuí. LO 11, S1+2 Éisteacht le gnéithe aeistéitiúla, samhlaíocha agus cruthaitheacha na teanga agus freagairt dóibh, agus teanga a úsáid ar bhealach spraiúil, cruthaitheach LO 12, S1+2 Pointí eolais a sholáthar agus a mhíniú, agus údar a thabhairt leo do lucht éisteachta a aithníonn siad agus nach n-aithníonn siad, ag úsáid teanga shainiúil an ábhair; le tacaíocht de réir mar is gá LO 13, S1+2 Cur síos a dhéanamh ar ghlíomhartha, ar imeachtaí agus ar phróis a bhaineann le fíor-chomhthéacsanna agus le comhthéacsanna samhlaíocha, iad a thuar agus machnamh a dhéanamh orthu LO 14, S1+2</p>
Fiosrú agus úsáid	

* **Nuair a chuirtear cumais agus cúinsí éagsúla san áireamh**

† **Is féidir na scileanna atá foghlamtha sa Toradh Foghlama seo a aistriú go dtí toradh in T2 na scoile. LO=Learning Outcome (Toradh Foghlama), S=Stage (Céim)**

** **Cuimsíonn téacs' gach toradh ar úsáid teanga: ó bhéal, géaitíocht, comharthaí, scríofa, Braille, físiúil, tadhlach, leictreonach agus digiteach.**

Tábla 10:

1 Torthaí Foghlama maidir leis an Scríbhneoireacht (Gaeilge T1)

Snáithe: Scríbhneoireacht

Gné	<p>Céim 1: Naíonáin shóisearachta agus naíonáin shinsearachta Páiste nach cainteoir dúchais é/i: Mórchéimeanna Dul chun Cinn a-d) (Cainteoir dúchais: Mórchéimeanna Dul chun Cinn a-e) Trí eispeiris chuí foghlama spráil, ba cheart do pháistí a bheith in ann*</p>	<p>Céim 2: Rang 1 agus rang 2 Páiste nach cainteoir dúchais é/i: Mórchéimeanna Dul chun Cinn d-h) (Cainteoir dúchais: Mórchéimeanna Dul chun Cinn d-h) Ba cheart do pháistí a bheith in ann*</p>
Cumarsáid	<p>Bheith ag déanamh marcanna, ag déanamh líniúcháin agus ag scríobh chun cumarsáid a dhéanamh le daoine eile, agus taitneamh a bhaint as sin LO1, S1</p>	<p>Páirt a ghlacadh i scríbhneoireacht, agus taitneamh a bhaint aisti, chun cumarsáid a dhéanamh le daoine eile LO1, S2</p>
Tuiscint	<p>2. Inspreagadh agus rogha LO2, S1+2</p> <p>3. Gnásanna cló agus struchtúr abairte LO3, S1</p> <p>4. Litriú</p> <p>5. Stór focal</p>	<p>Úsáid a bhaint as gnásanna an chló, struchtúr abairte níos casta, aimsirí cearta na mbriathra agus nascaigh ina gcuid scríbhneoireachta LO3, S2</p> <p>Réimse focal ardhiniciúchta a litriú go cruinn agus straitéisí litriúcháin a úsáid chun focail neamhaitheanta a litriú, athruithe gramadaí agus iad a úsáid mar is cuí agus tuiscint a léiriú ar na difríochtaí idir an teanga ó bhéal agus an leagan scríofa den teanga LO4, S2</p> <p>Úsáid a bhaint as stór focal níos casta óna lán foinsí agus na toisí aeistéitiúla, cruthaitheacha agus samhlaíochta atá ag teanga a fhiosrú ina gcuid scríbhneoireachta LO5, S2</p>
Fiosrú agus úsáid	<p>6. Cuspóir, seánra agus guth</p> <p>7. An próiseas scríbhneoireachta</p> <p>8. Freagairt agus intinn an údair LO8, S1</p> <p>9. Peannaireacht</p>	<p>Pictiúir agus scríbhneoireacht a dhéanamh agus tuiscint acu ar an gcuipóir agus ar an lucht éisteachta araon, le linn dóibh téacsanna** a chruithú i réimse seánraí d'fhonn guth ar leith a fhorbairt ina gcuid scríbhneoireachta chun a gcuid tuairimí, eolais agus taithí a chomhroinnt LO6, S1+2</p> <p>An próiseas scríbhneoireachta a úsáid chun téacs** a scríobh i gcomhpháirt le daoine eile agus / nó go neamhspleách LO7, S1+2</p> <p>Cur le míniú a scríbhneoireachta féin ó bhéal agus téacsanna** daoine eile a phlé agus iad ag léiriú go bhfuil fás ag teacht ar a dtuiscint ar intinn an údair LO8, S2</p> <p>Scríobh a dhéanamh ag baint úsáid as scríbhneoireacht reatha</p>

* Nuair a chuirtear cumais agus cúinsí éagsúla san áireamh

Is féidir na scileanna atá foghlamtha sa Toradh Foghlama seo a aistriú go dtí toradh in T2 na scoile. LO=Learning Outcome (Toradh Foghlama), S=Stage (Céim)

**Cuimsíonn 'téacs' gach toradh ar úsáid teanga: ó bhéal, géaitíocht, comharthaí, scríofa, Braille, físiúil, tadhlaigh, leictreonach agus digiteach.

Learning Outcomes: English

Torthaí Foghlama: Béarla

Tábla 11:

1 Learning Outcomes for Oral Language (English L2)

2 Progression Milestones

3 Progression Steps

Strand: Oral Language	
Element	Learning Outcome: Number and label
Communicating	<p>Stage 1: Junior and senior infants (Progression Milestones a-d) Through appropriately playful learning experiences, children should be able to*</p> <p>Show interest in, demonstrate joint attention and actively listen and attend for a particular purpose TF1, C1+2</p> <p>Recognise that language style changes with different relationships and audiences and show understanding of the listener's needs while initiating, sustaining and engaging in conversations and responding non-verbally and verbally TF2, C1</p> <p>Use language with confidence to work collaboratively with others and share the outcomes with familiar and unfamiliar audiences. TF3, C1+2</p>
	<p>1. Engagement, listening and attention</p> <p>2. and 3. Social conventions & awareness of others</p>
	<p>Use social conventions of language appropriately in order to initiate, sustain and engage readily in conversations on personal and curriculum based topics and use a language style and tone suited to the audience TF2, C2</p>
Understanding	<p>Stage 2: First and second classes (Progression Milestones c-h) Children should be able to*</p> <p>Use coherent sentences with correct tense, word order and sentence structure, while elaborating appropriately to produce increasingly complex and comprehensive sentences TF4, C1</p> <p>Use language with confidence to work collaboratively with others and share the outcomes with familiar and unfamiliar audiences. TF3, C1+2</p> <p>Use coherent sentences of increasing complexity with correct tense word order and sentence structure, while using connectives and producing compound and complex sentences to elaborate appropriately TF4, C2</p> <p>Use different strategies such as a speaker's gestures, tone of voice, known words, pictures, sentence structure, definitions and descriptions to acquire and show understanding of new words TF5, C1+2</p> <p>Use a broad range of vocabulary and phrases, including the language of text**, topic and subject specific language, and express and use decontextualised language TF6, C1+2</p> <p>Demonstrate understanding through the ability to give and follow instructions, comprehend narratives and explanations, and clearly state a case, including speculating, hypothesising, justifying, negotiating, arguing and complaining TF7, C1+2</p> <p>Express personal needs and preferences, and make requests with confidence TF8, C1+2</p>
	<p>4. Sentence structure and grammar</p> <p>5. and 6. Acquisition and use of vocabulary</p> <p>7. Demonstration of understanding</p>
	<p>Ask and answer a variety of questions to seek help, get information, develop understanding, clarify and extend thinking TF9, C1</p> <p>Name, describe and categorise people, objects, and experiences showing increasing depth of knowledge and improved understanding TF10, C1+2</p> <p>Tell and retell stories and personal and procedural narratives of increasing complexity to familiar and unfamiliar audiences using appropriate sequencing, tense and oral vocabulary TF11, C1+2</p>
Exploring and using	<p>8. and 9. Requests and questions</p> <p>10. Categorisation</p> <p>11. Retelling and elaborating</p> <p>12. Playful and creative use of language</p> <p>13. Information giving, explanation, and justification</p> <p>14. Description, prediction and reflection</p>
	<p>Listen and respond to the aesthetic, imaginative and creative aspects of language and use language playfully and creatively TF12, C1+2</p> <p>Supply, explain and justify points of information to familiar and unfamiliar audiences using topic-specific language TF13, C1+2</p> <p>Describe, predict and reflect upon actions, events and processes relating to real and imaginary contexts TF14, C1+2</p>
	<p>Listen and respond to the aesthetic, imaginative and creative aspects of language and use language playfully and creatively TF12, C1+2</p> <p>Supply, explain and justify points of information to familiar and unfamiliar audiences using topic-specific language TF13, C1+2</p> <p>Describe, predict and reflect upon actions, events and processes relating to real and imaginary contexts TF14, C1+2</p>

* When due account is taken of individual abilities and varying circumstances.

† The skills learned in this Learning outcome are transferable to an learning outcome in the school's T1. TF=Toradh Foghlama (Learning Outcome). C=Céim (Stage).

** 'text' to include all products of language use: oral, gesture, sign, written, Braille, visual, tactile, electronic and digital.

Tábla 12: **1 Learning Outcomes for Reading (English L2)****2 Progression Milestones****3 Progression Steps**

Strand: Reading		
Element	Learning Outcome: Number and label	
Communicating	1. Engagement	Stage 1: Junior and senior infants (Progression Milestones a-d) Through appropriately playful learning experiences, children should be able to* Take part in and enjoy listening to, reading and talking about the meaning and interpretation of written words and illustrations with others 🔄 TF1, C1+2
	2. Motivation and choice	Choose and communicate about text** in a range of genres for pleasure and interest 🔄 TF2, C1
	3. Conventions of print	Identify and use basic conventions of print in text** 🔄 TF3, C1
	4. Phonological and phonemic awareness	Draw on existing knowledge from T1 and play with and recognise sounds such as syllables, rhyme, onset-rime and phonemes in spoken words 🔄 TF4, C1
	5. Phonics and word recognition	Recognise, name and sound lower- and upper-case letters in common with the Irish alphabet and some common letter patterns, use some existing word identification strategies and recognise some familiar and high frequency words 🔄 TF5, C1
Understanding	6. Reading vocabulary	Talk about and use new reading vocabulary as it arises drawing on context and words with similar meaning to assist understanding 🔄 TF6, C1 Use a range of vocabulary strategies and knowledge of synonyms, antonyms and homonyms, affixes and root words to clarify and discuss the meaning of unknown words and phrases as they arise 🔄 TF6, C2
	7. Purpose, genre and voice	Collaboratively experience and respond to the aesthetic, creative and imaginative aspects of text** and a range of genres expressing preferences and opinions 🔄 TF7, C1 Experience and respond to the aesthetic, creative and imaginative aspects of text** and a wider range of genres justifying preferences and opinions 🔄 TF7, C2
Exploring and using	8. and 9. Comprehension	Recall, discuss and sequence significant details and identify key points of information in text** 🔄 TF8, C1+2 Use comprehension strategies to engage with and create meaning when working collaboratively with a range of text** Draw on a repertoire of comprehension strategies flexibly and interchangeably to engage with the text** 🔄 TF9, C1+C2
	10. Fluency and self-correction	Read instructional and independent level texts** in a range of genres with fluency and understanding, and self-correct independently 🔄 TF10, C1+2
		Stage 2: First and second classes (Progression Milestones c-h) Children should be able to*

* **When due account is taken of individual abilities and varying circumstances.*** **The skills learned in this Learning outcome are transferable to an learning outcome in the school's T1. TF=Toradh Faghlama (Learning Outcome). C=Céim (Stage).**
** **'text' to include all products of language use: oral, gesture, sign, written, Braille, visual, tactile, electronic and digital.**

Tábla 13:

1 Learning Outcomes for Writing (English L2)

2 Progression Milestones

3 Progression Steps

Strand: Writing		
Element	Learning Outcome: Number and label	
	<p>Stage 1: Junior and senior infants (Progression Milestones a-c/d) Through appropriately playful learning experiences, children should be able to*</p> <p>Stage 2: First and second classes (Progression Milestones c-h) Children should be able to*</p>	
Communicating	1. Engagement	Take part in and have fun mark-making, drawing and emergent writing to communicate with others TF1, C1
	2. Motivation and choice	Choose appropriate tools, content and topic for collaborative and independent writing and select texts** for sharing with others TF2, C1+2
Understanding	3. Conventions of print and sentence structure	Use basic conventions of print and sentence structure when creating texts collaboratively TF3, C1
	4. Spelling	Recognise, name and sound letters in common with the Irish alphabet and begin to use some correct spellings, drawing on their sound and letter patterns to try out invented spelling TF4, C1
Exploring and using	5. Vocabulary	Use a growing range of vocabulary from their personal experiences and engagement with text** in texts** created with the teacher (milestones a-b) TF5, C1
	6. Purpose, genre and voice	Draw and create emergent texts** for different audiences and purposes, developing an individual voice to share their thoughts, knowledge and experiences TF6, C1
	7. Writing process	Take part in collaborative writing with the teacher in the role of scribe TF7, C1
	8. Response and author's intent	Share the meaning of their own texts** and demonstrate understanding through responding to the texts** of others TF8, C1
		Take part in and enjoy writing to communicate with others TF1, C2
		Use more sophisticated conventions of print and sentence structure, and different verb tenses and connectives in their writing TF3, C2
		Spell a range of high frequency words accurately and use spelling strategies for unfamiliar words TF4, C2
		Use a growing range of vocabulary from many sources and use language playfully and creatively in their writing TF5, C2
		Draw and write with a sense of purpose and audience while creating texts** in a range of genres, and develop an individual voice to share their thoughts, knowledge and experiences TF6, C1+2
		Use the writing process when creating texts** collaboratively or independently TF7, C1+2
		Elaborate on the meaning of their own writing and discuss the texts** of others showing an emerging recognition of the author's intent TF8, C2

* When due account is taken of individual abilities and varying circumstances.

☞ The skills learned in this Learning outcome are transferable to an learning outcome in the school's T1. TF=Toradh Foghlama (Learning Outcome). C=Céim (Stage). ** 'text' to include all products of language use: oral, gesture, sign, written, Braille, visual, tactile, electronic and digital.

6.2 Contanaim Dul chun Cinn: Gaeilge agus Béarla

Tagann páistí ar scoil le taithí éagsúil teanga agus bíonn siad ag staidéanna éagsúla ina scileanna cumarsáide, ina bhfoghlaim teanga agus ina bhforbairt teanga. Bíonn siad ag foghlaim agus ag forbairt ag rátaí éagsúla freisin, go háirithe i luathbhlianta na bunscoile. Úsáidtear Contanaim Dul chun Cinn agus samplaí d'fhoghlaim agus d'fhorbairt teanga na bpáistí i gCuraclam Teanga seo na Bunscoile le cabhrú le múinteoirí trasna na dtrí chomhthéacs scoile le breithiúnais a dhéanamh faoin áit a bhfuil páistí ina dturas foghlama teanga agus leis na chéad céimeanna eile foghlama a phleanáil dóibh i nGaeilge agus i mBéarla.

Tá trí Chontanam Dul chun Cinn ann, ceann le haghaidh gach ceann de na trí shnáithe – teanga ó bhéal, léitheoireacht agus scríbhneoireacht. Tá ocht *Mórchéim Dul chun Cinn* i ngach contanam (a-h), ina ndéantar cur síos leathan ar fhoghlaim agus forbairt teanga páistí le haghaidh chéim 1 agus 2, i.e., ó naionáin shóisearacha go rang a dó. Tá *Mórchéim Dul chun Cinn* h ceaptha le tacú le páistí ardghnóthachtála i rang a dó. Tá *Mionchéimeanna Dul Chun Cinn* ag gach *Mórchéim Dul chun Cinn*, a úsáidtear le chéile le gnóthachtáil shuntasach a dhéanann páistí ina dturas foghlama teanga a mharcáil. Déantar cur síos sna céimeanna ar an gcuma a bhíonn ar fhoghlaim agus ar fhorbairt páistí agus iad ag gluaiseacht tríd an gContanam Dul chun Cinn i dtreo Torthaí Foghlama a bhaint amach. Úsáidtear samplaí d'obair a rinne páistí go neamhspleách mar léiriú breise a thugann tuiscint do mhúinteoirí faoin gcuma atá ar na *Mórchéimeanna Dul chun Cinn*. Ar an gcaoi seo, léirítear sna Contanaim Dul chun Cinn an forás ó na naionáin shóisearacha go rang a dó agus tugtar tacaíocht do pháistí le réimse leathan cumais sna trí chomhthéacs teanga.

Páistí a bhfuil Riachtanais Speisialta Oideachais acu, b'fhéidir nach n-éireoidh leo i gcónaí dul chun cinn go dtí an chéad mhórchéim eile ach go bhfanfaidh siad taobh istigh den mhórchéim chéanna agus iad ag baint amach gnéithe éagsúla den mhórchéim sin le himeacht ama. Cuireann na Contanaim Dul chun Cinn tacaíocht phraiticiúil ar fáil do mhúinteoirí le pictiúir shaibhre a chruthú d'fhoghlaim teanga páistí agus na pictiúir sin a úsáid le breithiúnais neamhfhoirmiúla a dhéanamh, le himeacht ama, faoi ghnóthachtáil teanga na bpáistí agus conas tacú lena ndul chun cinn sa Ghaeilge agus sa Bhéarla.

Tá dhá leagan ann de na trí chontanam le haghaidh teanga: leagan Gaeilge agus leagan Béarla. Tacaíonn na contanaim Ghaeilge le teagasc teanga agus scileanna litearthachta sa Ghaeilge agus tá sé i gceist go mbeidh siad in úsáid i scoileanna lán-Ghaeilge agus i scoileanna arb é an Béarla an meán teagaisc iontu. Tacaíonn na contanaim Bhéarla le teagasc teanga agus scileanna litearthachta sa Bhéarla agus tá sé i gceist go mbeidh siad in úsáid i scoileanna lán-Ghaeilge agus i scoileanna arb é an Béarla an meán teagaisc iontu. Rachaidh páistí chun cinn go dtí mórchéimeanna difriúla ar na contanaim seo. Beidh sé sin ag brath ar cé acu Gaeilge nó Béarla atá mar chéad teanga nó dara teanga ag an scoil. Ar an gcaoi sin tugann na contanaim san áireamh comhthéacs teanga na scoile agus a cuid polasaithe maidir le húsáid teanga (déan tagairt do Thábla 14). Ar na contanaim Ghaeilge, tá céimeanna leagtha amach don aistear a dhéanfaidh gach páiste chun an teanga ó bhéal, an léitheoireacht agus an scríbhneoireacht a shealbhú. Ina dteannta sin tá céimeanna breise a bhaineann go sonrach leis an nGaeilge. Beidh líofacht, saibhreas agus cuspóir cumarsáideach na bpáistí i dtaca leis na céimeanna seo a bhaineann go sonrach leis an nGaeilge ag brath ar dhá cheist: (1) An í an Ghaeilge céad teanga na scoile? agus (2) An í an Ghaeilge teanga labhartha an bhaile? (déan tagairt do Thábla 15-16).

Cabhraíonn Mórchéimeanna
Dul chun Cinn a-h chun pointí
tosaithe reatha na bpaistí in T1
agus T2 na scoile a shainaithint.

Úsáid na gContanam Dul chun Cinn i gcomhthéacsanna éagsúla scoile

Tugann na Contanaim Dul chun Cinn solúbthacht do scoileanna le hionchais d'fhoghlaim agus d'fhorbairt teanga na bpáistí a aithint, bunaithe ar an gcomhthéacs ar leith foghlama teanga agus deimeagrafach ina bhfuil siad ag feidhmiú agus de réir na dTorthaí Foghlama do gach céim. Cé go bhfuil na Contanaim Dul chun Cinn mar an gcéanna go ginearálta do pháistí thar na trí chomhthéacs foghlama teanga, tá siad solúbtha, agus mar sin is féidir le scoileanna dul chun cinn na bpáistí a aimsiú trasna ranganna, agus spriocanna cuí a leagan síos dá gcomhthéacs teanga féin. Mar atá luaite cheana i Roinn 5, is féidir é seo a dhéanamh mar a leanas:

1. Cabhraíonn *Mórchéimeanna Dul chun Cinn a-h* chun *pointí tosaithe reatha* na bpáistí in T1 (L1) agus T2 (L2) na scoile a shainaitheint.
2. Taispeánann na *Mionchéimeanna Dul chun Cinn*, le níos mó sonraí, cad is féidir le páistí a dhéanamh sa teanga ó bhéal, sa léitheoireacht agus sa scríbhneoireacht ag na Mórchéimeanna Dul chun Cinn seo. Ag amharc ar aghaidh chuig na chéad Mhórchéimeanna Dul chun Cinn eile, cabhraíonn na céimeanna seo le scoileanna spriocanna foghlama teanga páistí a leagan síos agus taithí chuí a phleanáil ag am ar leith. Nuair atá an Toradh Foghlama ar a bhfuil siad ag díriú (an teanga agus an snáithe) sainaitheanta ag múinteoirí, cabhraíonn na Contanaim Dul chun Cinn leo chun an áit a bhfuil páistí ina gcuid foghlama (Mórchéimeanna Dul chun Cinn) agus na chéad chéimeanna eile ina gcuid foghlama (Mionchéimeanna Dul chun Cinn) a shainaitheint.

I dTáblaí 14 go 16 imlínítear an méid atáthar ag súil le bheith bainte amach ag formhór na bpáistí ag deireadh gach céime sa chéad agus sa dara teanga de chuid na scoile. Dirítear i ngach tábla ar cheann de na trí chomhthéacs teanga scoile a ndéantar cur síos orthu sa réasúnaíocht, i.e., scoileanna Gaeltachta, scoileanna lán-Ghaeilge (Gaelscoileanna) agus scoileanna arb é an Béarla an meán teagaisc iontu.

- Tugtar léargas i dTábla 14 ar a mbeifí ag súil le bheith bainte amach ag páistí a bhfuil Gaeilge ó dhúchas acu i scoil Ghaeltachta nó lán-Ghaeilge in T1 agus T2 ag deireadh gach céime.
- Tugtar léargas i dTábla 15 ar a mbeifí ag súil le bheith bainte amach ag páistí nach bhfuil Gaeilge ó dhúchas acu i scoil i scoil Ghaeltachta nó lán-Ghaeilge in T1 agus T2 ag deireadh gach céime.
- Tugtar léargas i dTábla 16 ar a mbeifí ag súil le bheith bainte amach ag páistí i scoil arb é an Béarla an meán teagaisc inti in T1 agus T2 ag deireadh gach céime.

Ar an gcaoi seo, tacaíonn Curaclam Teanga na Bunscoile agus, go háirithe, na Torthaí Foghlama agus na Contanaim Dul chun Cinn le scoileanna sa phróiseas féinmheasúnaithe agus sa phleanáil iomlán scoile a oireann dá gcomhthéacs ar leith.

Tá ocht Mórchéim Dul chun Cinn i ngach contanam (a-h), ina ndéantar cur síos leathan ar fhoghlaim agus forbairt teanga páistí le haghaidh chéim 1 agus 2, i.e., ó naíonáin shóisearacha go rang a dó.

Tábla 14: Mórchéimeanna Dul chun Cinn do dheireadh chéim 1 & 2: Cainteoirí dúchais Gaeilge i scoil Ghaeltachta nó lán-Ghaeilge

	Céim 1: Naíonáin shóisearacha agus shinsearacha	Céim 2: Rang a haon agus a dó
T1 Gaeilge: Teanga ó bhéal	e	g
T1 Gaeilge: Léitheoireacht agus scríbhneoireacht	d/e	g
T2 Béarla: Teanga ó bhéal	d	f/g
T2 Béarla: Léitheoireacht agus scríbhneoireacht	c	f/g

Tábla 15: Mórchéimeanna Dul chun Cinn do dheireadh chéim 1 & 2: Cainteoirí neamhdhúchais Gaeilge i scoil Ghaeltachta nó lán-Ghaeilge

	Céim 1: Naíonáin shóisearacha agus shinsearacha	Céim 2: Rang a haon agus a dó
T1 Gaeilge: Teanga ó bhéal	d	f/g
T1 Gaeilge: Léitheoireacht agus scríbhneoireacht	d/e	f/g
T2 Béarla: Teanga ó bhéal	d	f/g
T2 Béarla: Léitheoireacht agus scríbhneoireacht	c/d	f/g

Tábla 16: Mórchéimeanna Dul chun Cinn do dheireadh chéim 1 & 2: Scoileanna arb é an Béarla an meán teagaisc iontu

	Céim 1: Naíonáin shóisearacha agus shinsearacha	Céim 2: Rang a haon agus a dó
T1 Béarla: Teanga ó bhéal	d/e	g
T1 Béarla: Léitheoireacht agus scríbhneoireacht	e	g
T2 Gaeilge: Teanga ó bhéal	c	d
T2 Gaeilge: Léitheoireacht agus scríbhneoireacht	b	c/d

Agus múinteoirí ag tosú ar an gcuraclam seo a úsáid, d'fhéadfadh an t-ábhar sna táblaí seo agus sna táblaí sa chuid eile den roinn seo athrú le himeacht aimsire mar fhreagra ar thaithí na scoileanna agus ar riachtanais na bpáistí i gcomhthéacsanna éagsúla scoile.

Contanaim Dul chun Cinn

Cén snáithe a bhfuil mé ag diriú air? Cén chéim ag a bhfuil na páistí i mo rang? Céard iad na chéad chéimeanna eile ina gcuid foghlama?

Fíor 5. Contanaim Dul chun Cinn: Leagan Amach

63

1 Torthaí Foghlama: Maidir leis an Teanga ó Bhéal (Gaeilge T1)

An contanam á úsáid: Tá trí Chontanaim Dul chun Cinn ann – teanga ó bhéal, léitheoireacht agus scríbhneoireacht. Tá ocht mórchéim (a-h) i ngach contanam, ina ndéantar cur síos leathán ar fhoghlaim agus ar fhorbairt teanga páistí le haghaidh chéim 1 agus 2 agus saighthead in úsáid do gach céim. Beidh mórchéim a bainte amach ag formhór na bpáistí sula dtosaíonn siad sna naonáin shóisearacha. Tá mórchéim h ceaptha le taca le páistí ardghnóthachála i rang a dó. B'fhéidir go mbeidh roinnt páistí taobh amuigh den raon atá léirithe ag na saighthead do chéim 1 agus 2. Is é libéiléal cunais na bpáistí ina rang a chinneann an mhórchéim lena dtosaíonn mínteoirí. Agus lena bhaint acu an gContanam Dul chun Cinn, is féidir le mínteoirí na mórchéimeanna agus a bhfuil páistí a shainaithníte agus na chéad chéimeanna eile in aistear foghlama teanga na bpáistí a phleanáil. Tá roinnt Mionchéimeanna Dul chun Cinn ag gach mórchéim, mionchéimeanna lena n-áithnítear gnóthacháil na bpáistí agus lena dtacaítear le pleanáil na mínteoirí. Déantar cur síos sna mionchéimeanna ar an gcaoi a mbreathnaíonn agus a bhfuaimníonn foghlaim agus forbairt teanga páistí agus iad ag gluaiseacht tríd an gcontanam i dtreo Torthaí Foghlama a bhaint amach. Léiríonn na samplaí an chaoi a mbreathnaíonn agus a bhfuaimníonn foghlaim agus forbairt teanga páistí ag gach ceann de na mórchéimeanna. Ar an gcaoi seo, cuirtear na Contanaim Dul chun Cinn agus na samplaí ar chumas mínteoirí tacaíocht a thabhairt do pháistí a bhfuil réimse leathan cunais iontu, i réimse comhthéacsanna.

2 Mórchéimeanna Dul chun Cinn

3 Mionchéimeanna Dul chun Cinn

Teanga ó Bhéal: Contanam Dul chun Cinn

Le himeacht aimsire, éiríonn teanga ó bhéal an pháiste níos casta agus níos sofaisticiúla agus iad ag comhlíonadh feidhmeanna sóisialta, mar atá, ainmniú, ceistiú, iarraidh, ábhuíocht, míniú, cur in iúl, cur síos, machnamh, soléirité, baictéirí, tairéirí, tuair, samhlú, aithriús agus smaoineamh, agus rianachas. Mothúcháin nó tuairim a thabhairt le fios. Agus iad i mbun forbairthe teanga, Úsáideann bunús na bpáistí an chaitníocht mar phríomh-mhodh cumsaíde. Braiteann roinnt páistí ar chineálacha malartacha agus breisitheacha cumsaíde cosúil le gothaí múise, fuaimneanna, gothaí comharthaíocht, córais, cumsaíde phictiúrtha, áiseanna cumsaíde aschur gutha, agus teicneolaíochtaí cúntacha eile. Baintear úsáid as an bhfrása Tréithe Breise chun aird a tharraingt ar ghnéithe eile sa Chaeilge.

Mórchéimeanna Dul chun Cinn Progression Milestones

a Úsáideann an páiste gothaí le haghaidh aird a tharraingt ar rud agus roinneann aird air le duine eile. Malartaíonn sé aoihb gháire, déanann sé fuaim ghutha agus, i gcásanna áirithe, úsáideann sé focail aonair chun freagraí. Braiteann an páiste ar an duine eile chun bri a gcuid cainte a léiríniú agus a roinnt.

b Tuigeanann an páiste focail aonair, fráis agus nó aonair iúl agus léirithe.

c Tagraíonn an páiste do chúiseanna éagsúla. Úsáideann an páiste gnú. Tosaíonn an páiste ag dul.

d Úsáideann an páiste teanga chun a chuid smaoine, mothúcháin agus tuairimí a chur in iúl, agus chun ceisteanna a chur. Bíonn comhráite aige faoi rudai a bhfuil suim aige iontu, taibhí phearsanta, topaicí a bhfuil cleachtadh aige orthu agus, de réir a chéile, faoi rudai nach bhfuil mórán cur amach aige orthu. Déanann an páiste comhrá le daoine eile, ag cur ceisteanna agus ag malartú faisnéise. Tosaíonn sé ar a mhachnamh a dhéanamh ar an méid a tharlaíonn, agus ar fhadhbanna a mhíniú agus réitigh a mheas le haghaidh topaicí atá feilínach dá aois. Tosaíonn sé ag tuiscint go mbíonn tionchar ag an lucht éisteachta ar an gcaoi a mbimid ag déanamh cumsaíde. Is féidir leis idir treoir amháin agus trí threoir a leanúint.

e Tosaíonn an páiste ar úsáid teanga gan comhthéacs, mar shampla teanga a bhaineann go sonrach le hábhar ar leith a sealbháidh trí théacsanna agus trí chaidreamh le daoine seichimh agus imeachtaí d'éisteoir nach rabh páirtreach iontu. Tá níos mó aird ag an bpáiste ar a lucht éisteachta agus baineann siad úsáid de threoir. Labhraíonn sé le réimse níos fairsinge foclóir ó bhéal agus mionsonraí, úsáideann comhthéacs chun cabrú leis focail nua a thuiscint.

f Déanann an páiste a mhachnamh ar an méid a tharlaíonn, tugann míniú, measann fadhbanna agus molann réitigh.

g Is léithe comhráite agus bíonn níos mó ar a shuaímhneas i mbun comhrá le daoine anaithide. Tugann sé míniú níos fearr ar a bhfreagraí, agus mothúcháin daoine eile agus cuireann san áireamh iad. Úsáideann an páiste tuin, gothaí agus comhthéacs chun focail agus fráis a chomhrá, tugann níos mó sonraí le caint, úsáidtear roinnt focail ó bhéal a bhaineann go sonrach le topaicí ar leith agus freagraíonn do bheirte agus déanann sé cur síos trí úsáid a bhaint as teanga a oireann don topaic agus teanga a éiríonn níos casta de réir a chéile. Is féidir freagraí agus iad a chosaint ar bhealach a éiríonn níos sofaisticiúla agus níos cruinne de réir a chéile. Roghnaíonn an páiste teanga agus stíl ar leith. Úsáideann sé teanga fhéideallach agus thuirsiúil chun níos mó sonraí a thabhairt agus iad i mbun cumsaíde. Is féidir leis an bpáiste a a aimsiú i dtéacsanna**.

h Tugann an páiste míniúcháin, déanann sé cur síos agus comhréimeann sé eolas ar choincheapa agus ar shuíomhanna atá níos casta agus nach gcaistear orthu róimhinic. Déanann sé breithniú ar chorpais mhóra eolais agus ar an líonad smaointe agus oibríonn sé leo agus tugann sé freagraí a bhfuil sé in ann údar a thabhairt dóibh agus iad a chosaint. Roghnaíonn an páiste foclóir ó bhéal ar mháithe le cuspóir agus éifeacht faoi leith. Úsáideann sé teanga níos teibí lena n-áirítear cora cainte agus meafair fhéideallach.

Toradh Foghlama uimhir agus lipéad Learning Outcome number and label

Gné Element

64

3 Mionchéimeanna Dul chun Cinn - Teanga ó Bhéal

Gné	Torthaí Foghlama: Uimhir agus lipéad	a Gníomh an pháiste...	b Gníomh an pháiste...	c Gníomh an pháiste...	d Gníomh an pháiste...	e Gníomh an pháiste...	f Gníomh an pháiste...	g Gníomh an pháiste...	h Gníomh an pháiste...
1. Rannpháirtíocht, éisteacht agus aird	Tugann an páiste aird ar spreagthaí, comhionann amháin na súl orthu agus leanann amháin súl duine fhásta chun aird a thabhairt ar rud le chéile. Déanann an páiste aithriús ar ghníomhartha agus ar fuaimneanna.	Tugann an páiste aird ar spreagthaí, comhionann amháin na súl orthu agus leanann amháin súl duine fhásta chun aird a thabhairt ar rud le chéile. Déanann an páiste aithriús ar ghníomhartha agus ar fuaimneanna.	Tugann an páiste aird ar spreagthaí, comhionann amháin na súl orthu agus leanann amháin súl duine fhásta chun aird a thabhairt ar rud le chéile. Déanann an páiste aithriús ar ghníomhartha agus ar fuaimneanna.	Glacann an páiste páirt i gcomhrá trí úsáid a bhaint as teaghnaí sula chui agus aird agus an chomharthaíocht coláine, gothaí agus tuin ghutha. Úsáideann an páiste na cinn sin in éineacht le comhthéacs chun focail nua a thuiscint.	Eistean an páiste le heolas faoi eolaithe nua, lena n-áirítear focail agus roinnt focail a thugtear chun na gníomh-éisteachtaí a léiríniú. Eistean an páiste le duine fhásta ag focal teanga mar arbh fhéidir a lan focal nach eol dóibh a bheith inti.	Eistean an páiste le sainmhíne agus le cur síos ag úsáid tuine, gothaí agus roinnt focail a thugtear chun na gníomh-éisteachtaí a léiríniú. Tugann an páiste aird ar chumarsáid bhíobhartha agus neamhbhíobhartha i gcomhthéacsanna éagsúla. Eistean an páiste le daoine nach bhfuil aithe ar orthu ag caint acu ar an focal teanga nua. Diríonn an aird ar an bhfuaimníocht ceart ó thabhairt na cainte.	Tugann an páiste aird ar chumarsáid bhíobhartha agus neamhbhíobhartha i gcomhthéacsanna éagsúla. Eistean an páiste le daoine nach bhfuil aithe ar orthu ag caint acu ar an focal teanga nua. Diríonn an aird ar an bhfuaimníocht ceart ó thabhairt na cainte.	Faigeanann an páiste aird ar chumarsáid bhíobhartha agus neamhbhíobhartha i gcomhthéacsanna éagsúla. Eistean an páiste le daoine nach bhfuil aithe ar orthu ag caint acu ar an focal teanga nua. Diríonn an aird ar an bhfuaimníocht ceart ó thabhairt na cainte.	Eistean an páiste le heolas a chur i láthair ó dhuí thabhairt d'argóint.
* Tréithe Breise - Gaeilge				Airíonn an páiste go bhfuil canúintí éagsúla Gaeilge sa tír.					
2. agus 3. Gníomhaíocht sóisialta agus feachtar dhaoin eile	Freagraíonn an páiste d'airní d'fhocail, léigean an aird agus aithriús a dhéanann an páiste ar an gcaoi a bhfuil siad ag aird ar a ról. Freagraíonn an páiste ar an gcaoi a bhfuil siad ag aird ar a ról.	Glacann an páiste páirt i gclárú sóisialta agus léirithe, rann agus amháin. Labhraíonn an páiste go dtéann an páiste ar fáil ar fáil, agus aithriús ar an gcaoi a bhfuil siad ag aird ar a ról. Freagraíonn an páiste ar an gcaoi a bhfuil siad ag aird ar a ról.	Comhréimeann an páiste scáilíní sóisialta agus léirithe, rann agus amháin. Labhraíonn an páiste go dtéann an páiste ar fáil ar fáil, agus aithriús ar an gcaoi a bhfuil siad ag aird ar a ról. Freagraíonn an páiste ar an gcaoi a bhfuil siad ag aird ar a ról.	Cuireann an páiste le comhrá a dhéanamh agus aithriús ar an gcaoi a bhfuil siad ag aird ar a ról. Freagraíonn an páiste ar an gcaoi a bhfuil siad ag aird ar a ról.	Comhréimeann an páiste scáilíní sóisialta agus léirithe, rann agus amháin. Labhraíonn an páiste go dtéann an páiste ar fáil ar fáil, agus aithriús ar an gcaoi a bhfuil siad ag aird ar a ról. Freagraíonn an páiste ar an gcaoi a bhfuil siad ag aird ar a ról.	Comhréimeann an páiste scáilíní sóisialta agus léirithe, rann agus amháin. Labhraíonn an páiste go dtéann an páiste ar fáil ar fáil, agus aithriús ar an gcaoi a bhfuil siad ag aird ar a ról. Freagraíonn an páiste ar an gcaoi a bhfuil siad ag aird ar a ról.	Comhréimeann an páiste scáilíní sóisialta agus léirithe, rann agus amháin. Labhraíonn an páiste go dtéann an páiste ar fáil ar fáil, agus aithriús ar an gcaoi a bhfuil siad ag aird ar a ról. Freagraíonn an páiste ar an gcaoi a bhfuil siad ag aird ar a ról.	Comhréimeann an páiste scáilíní sóisialta agus léirithe, rann agus amháin. Labhraíonn an páiste go dtéann an páiste ar fáil ar fáil, agus aithriús ar an gcaoi a bhfuil siad ag aird ar a ról. Freagraíonn an páiste ar an gcaoi a bhfuil siad ag aird ar a ról.	Comhréimeann an páiste scáilíní sóisialta agus léirithe, rann agus amháin. Labhraíonn an páiste go dtéann an páiste ar fáil ar fáil, agus aithriús ar an gcaoi a bhfuil siad ag aird ar a ról. Freagraíonn an páiste ar an gcaoi a bhfuil siad ag aird ar a ról.

Mionchéimeanna Dul chun Cinn Progression Steps

1 Torthaí Foghlama: Maidir leis an Teanga ó Bhéal (Gaeilge T1)

An contanam á úsáid: Tá trí Chontanam Dul chun Cinn ann – teanga ó bhéal, léitheoireacht agus scríbhneoireacht. Tá ocht mórchéim (a-h) i ngach contanam, ina ndéantar cur síos leathan ar fhoghlaim agus ar fhorbairt teanga páistí le haghaidh chéim 1 agus 2 agus saighthead in úsáid do gach céim. Beidh mórchéim a baint amach ag formhór na bpáistí sula dtosaíonn siad sna naíonáin shóisearacha. Tá mórchéim h ceaptha le tacú le páistí ar dghnóthachtrála i rang a dó. B'fhéidir go mbeidh roinnt páistí taobh amuigh den raon atá léirithe ag na saightheada do chéim 1 agus 2. Is é leibhéal cumais na bpáistí ina rang a chinneann an mhórchéim lena dtosaíonn múinteoirí. Agus leas á bhaint acu as an gContanam Dul chun Cinn, is féidir le múinteoirí na mórchéimeanna ag a bhfuil páistí a shainithint agus na chéad

2

Mórchéimeanna Dul chun Cinn

chéimeanna eile in aistear foghlama teanga na bpáistí a phleanáil. Tá roinnt Mionchéimeanna Dul chun Cinn ag gach mórchéim, mionchéimeanna lena n-aitheantar gnóthachtaíil na bpáistí agus lena dtacaítear le planáil na múinteoirí. Déantar cur síos sna mionchéimeanna ar an gcaoi a mbreathnaíonn agus a bhfuaimníonn foghlaim agus forbairt teanga páistí agus iad ag gluaiseacht tríd an gcontanam i dtreo Torthaí Foghlama a bhaint amach. Léiríonn na samplaí an chaoi a mbreathnaíonn agus a bhfuaimníonn foghlaim agus forbairt teanga páistí ag gach ceann de na mórchéimeanna. Ar an gcaoi seo, cuireann na Contanaim Dul chun Cinn agus na samplaí ar chumas múinteoirí tacaíocht a thabhairt do pháistí a bhfuil réimse leathan cumais iontu, i réimse comhthéacsanna.

Teanga ó Bhéal: Contanam Dul chun Cinn

Le himeacht aimsire, éiríonn teanga ó bhéal an pháiste níos casta agus níos sofaisticiúla agus iad ag comhlíonadh feidhmeanna sóisialta, mar atá, ainmniú, ceistiú, iarraidh, athinsint, míniú, cur in iúl, cur síos, machnamh, soiléiriú, baint tátail, tuar, samhlú, aithris agus smaoinemh, agus riachtanas, mothúchán nó tuairim a thabhairt le fios. Agus iad i mbun forbartha teanga, Úsáideann bunús na bpáistí an chaint mar phríomh-mhodh cumarsáide. Braitheann roinnt páistí ar chineálacha malartaigh agus breisitheacha cumarsáide cosúil le gothaí gnúise, fuaimneanna, gothaí, comharthaíocht, córais, chumarsáide phictiúrtha, áiseanna cumarsáide aschur gutha, agus teicneolaíochtaí cuintacha eile. Baintear úsáid as an bhfrása Tréithe Breise chun aird a tharraingt ar ghnéithe eile sa Chaeilge. I gcás páistí nach i an Chaeilge a gcéad teanga, is féidir bheith ag súil leis go mbainfidh siad úsáid as a máthairtheanga agus as tacaí eile chun cumarsáid a dhéanamh agus iad ag dul i dtraithí ar theanga nua ag an tús. De réir mar a éiríonn siad níos oille, bainfidh siad úsáid as níos mó den sprioctheanga de réir a chéile agus meascfaidh siad i lena dteanga féin. Níl sé neamhchoitianta go mbeadh páistí a bhfuil níos mó ná teanga amháin acu ag úsáid gnéithe den dá theanga agus iad i mbun cumarsáide.

2

Mórchéimeanna Dul chun Cinn don Teanga ó Bhéal (Éisteacht agus Labhairt)

Cód giorraithe

Páiste nach cainteoir dúchais é/i: PnCD
Cainteoir dúchais: CD

Céim 1 ■ Céim 2

- a** Úsáideann an páiste gothaí le haghaidh aird a tharraingt ar rud agus roinneann aird air le duine eile. Malartaíonn sé aobh ghéire, déanann sé fuaim ghutha agus, i gcásanna áirithe, úsáideann sé focail aonair chun freagairt. Braitheann an páiste ar an duine eile chun brí a gcuid cainte a léirmhíniú agus a roinnt.
- b** Tuigeann an páiste focail choitianta agus frásaí bunúsacha a úsáidtear chun cur síos a dhéanamh air/iuirthi féin agus ar a thimpeallacht. Úsáideann sé gothaí amanna le focail aonair, frásaí agus/nó abairtí bunúsacha chun tús a chur le comhrá, chun iarratais a dhéanamh, chun labhairt faoi dhaoine aitheanta agus faoi ghnáthrudáí, agus chun iad féin a chur in iúl agus idirghníomhú le daoine eile. Bíonn ról lárnach fós ag an 'duine eile' i dtaca le brí a léirmhíniú agus a roinnt.
- c** Tagraíonn an páiste do ghnáthrudáí agus imeachtaí coitianta, agus taithí i bpáirt. Úsáideann sé teanga ón mbaile agus óna dtimpeallacht chun cumarsáid a dhéanamh ar chúiseanna éagsúla. Úsáideann an páiste ciúna neamhbhriathartha chun cabhrú le teanga labhartha a thuiscint agus nuair a bhíonn siad ag comhroinnt brí le daoine eile. Úsáideann an páiste gnásanna sóisialta simplí agus iad i mbun idirghníomhaíochta. Freagraíonn sé agus léirtheiscint áirithe á tabhairt aige ar riachtanais a bpáirtí cumarsáide. Tosaíonn an páiste ag dul i dtreo tuiscint ar chomhrá mar mhalarú eolais agus faisnéise le duine eile. Leanann sé treoracha aon chéime go réidh.
- d** Úsáideann an páiste teanga chun a chuid smaointe, mothúchán agus tuairimí a chur in iúl, agus chun ceisteanna a chur. Bíonn comhráite aige faoi rudáí a bhfuil suim aige iontu, taithí phearsanta, topaicí a bhfuil cleachtadh aige orthu agus, de réir a chéile, faoi rudáí nach bhfuil mórán cur amach aige orthu. Déanann an páiste comhrá le daoine eile, ag cur ceisteanna agus ag malartú faisnéise. Tosaíonn sé ar a mhachnamh a dhéanamh ar an méid a tharlaíonn, agus ar fhadhbanna a mhíniú agus réitigh a mheas le haghaidh topaicí atá feiliúnach dá aois. Tosaíonn sé ag tuiscint go mbíonn tionchar ag an lucht éisteachta ar an gcaoi a mbimid ag déanamh cumarsáide. Is féidir leis idir treoir amháin agus trí threoir a leanúint.
- e** Tosaíonn an páiste ag úsáid teanga gan chomhthéacs, mar shampla teanga a bhaineann go sonrach le hábhar ar leith a sealbhaíodh trí théacsanna agus trí chaidreamh le daoine eile. Tugann sé chun cuimhne taithí, seichimh agus imeachtaí d'éisteoir nach raibh páirteach iontu. Tá níos mó airde ag an bpáiste ar a lucht éisteachta agus baineann siad úsáid faoi leith a teanga ag brath ar an éisteoir. Labhraíonn an páiste le réimse níos fairsinge foclóra ó bhéal agus mionsonraí, úsáideann comhthéacs chun cabhrú leis focail nua a thuiscint agus freagraíonn do threoracha fada. Déanann an páiste a mhachnamh ar an méid a tharlaíonn, tugann mínithe, measann fadhbanna agus molann réitigh.
- f** Glacann an páiste páirt i réimse níos leithne comhráití agus bíonn níos mó ar a shuaimhneas i mbun comhrá le daoine anaithnide. Tugann sé míniú níos fearr ar a bhfreagraí, déanann sé machnamh ar smaointe agus mothúchán daoine eile agus cuireann san áireamh iad. Úsáideann an páiste tuin, gothaí agus comhthéacs chun focail agus frásaí nua a thuiscint. Forbraíonn sé topaicí comhrá, tugann níos mó sonraí le caint, úsáidtear roinnt focal ó bhéal a bhaineann go sonrach le topaicí ar leith agus freagraíonn do threoracha casta.
- g** Tugann an páiste eolas agus sonraí breise agus déanann sé cur síos trí úsáid a bhaint as teanga a oireann don topaic agus teanga a éiríonn níos casta de réir a chéile. Is féidir leis míniú a thabhairt ar a chuid freagraí agus iad a chosaint ar bhealach a éiríonn níos sofasticiúla agus níos cruinne de réir a chéile. Roghnaíonn an páiste teanga agus stíl ar leith ag brath ar an lucht éisteachta. Úsáideann sé teanga fháthchiallach agus thuirisciúil chun níos mó sonraí a thabhairt agus iad i mbun cumarsáide. Is féidir leis an bpáiste príomhphointí agus sonraí ábhartha a aimsiú i dtéacsanna**.

Déanann an páiste minúchán, déanann se cur síos agus comhroinneann se eolas ar choincheapa agus ar shuíomhanna ata níos casta agus nach gcastar orthu romhinn. Iad a chosaint. Roghnaíonn an páiste foclóir ó bheal ar mhaithe le cuspóir agus éifeacht faoi leith. Úsáideann sé teanga níos teibí lena n-áirítear cora cainte agus meafair fháthchiallacha.

** Cuimsíonn 'téacs' gach toradh ar úsáid teanga: ó bheal, géaltsíocht, comharthaí, scríofa, Braille, físiúil, tadhlaigh, leictreonach agus digiteach.

3 Mioncheimeanna Dul chun Cinn - Teanga ó Bheal

Toradh Foghlama: Uimhir agus lipéad	a Gníomh an pháiste...	b Gníomh an pháiste...	c Gníomh an pháiste...	d Gníomh an pháiste...	e Gníomh an pháiste...	f Gníomh an pháiste...	g Gníomh an pháiste...	h Gníomh an pháiste...	
1. Rannpháirtíocht, éisteacht agus aird	Tugann an páiste aird ar spreagthaí, coinníonn amharc na súl orthu agus leanann amharc súl duine fásta chun aird a thabhairt ar rud le chéile. Déanann an páiste aithris ar ghníomhartha agus ar fhuaimneanna.	Tugann an páiste aird ar spreagthaí, aithrise agus níos faide ar spreagthaí suimiúla nó coltánta lena n-áirítear: gníomhartha, gothaí, tuin ghutha, comhráite agus scéalta a léitear os ard, agus glacann páirt i raimh, amhráin agus clúichí.	Glacann an páiste páirt i gcomhráir trí úsáid a bhaint as teagmháil súl chui agus aird acu ar chomharthaíocht colainne, gothaí agus tuin ghutha. Úsáideann an páiste na ciúna sin in éineacht le comhthéacs chun focail/frásaí nua a thuiscint.	Éistean an páiste le heolas faoi eispéireas nua, lena n-áirítear ficsean agus neamhfhicsean a éiríonn níos casta de réir a chéile. Éistean an páiste le teangacha eile agus tá tuiscint aige/aici dóibh.	Éistean an páiste le sainmhíthe agus le cur síos neamhbhríathartha ag úsáid tuine, gothaí agus roinnt focal a thuitgear chun na príomh-theachtaireachtaí a léirmhíniú. Tugann an páiste aird ar eolas a chuirtear i láthair ar théacs (leabhair, fuaim etc).	Tugann an páiste le cainteoirí dúchais ó áiteanna eile sa tír, ag aithní focal/fuaimneanna atá difriúil leis na cinn a úsáideann siad féin.	Faigheann an páiste léargas ó bheith ag éisteacht le heolas nua ar réimse leathan ábhar.	Éistean an páiste le heolas a chuir i láthair ó dhá thaobh d'ágoínt.	
° Tréithe Breise - Gaeilge			Aithníonn an páiste go bhfuil canúintí éagsúla Gaeilge sa tír.	Éistean an páiste dúchais ó áiteanna eile sa tír, aithníonn a gcanúint agus úsáideann an comhthéacs chun focail nua a thomhas.	Éistean an páiste le cainteoirí dúchais ó áiteanna eile sa tír, ag aithní focal/fuaimneanna atá difriúil leis na cinn a úsáideann siad féin.				
2. agus 3. Gnásanna sóisialta agus feasacht ar dhaoine eile	Freagraíonn an páiste d'aird ó dhúine fásta, lorgaíonn an aird sin agus aithníonn a ainm féin, freagraíonn dó agus tá sé/sí in ann é a rá. Freagraíonn an páiste do spreagthaí trí úsáid a bhaint as guth, fuaimneanna agus gothaí agus maíartaíonn aobh an ghaire agus úsáideann gothaí, fuaimneanna, gothaí, comharthaí nó caint chun cumarsáid a dhéanamh.	Glacann an páiste páirt i gclúichí sealaíochta, raimh agus amhráin. Labhraíonn an páiste go hinchlaoite agus go céili ag aird chui, idirghníomhaíonn thar líon beag sealanna le daoine aonair ag déanamh cumarsáide go héasca le daoine eile sa seomra ranga. Cuireann an páiste tús le cumarsáid le dhúine fásta a bhfuil aithne aige air.	Comhroinneann an páiste scéilíní pearsanta agus freagraíonn do chomhrá ar ábhar nach bhfuil taithi pearsanta aige air. Beanaíonn an páiste agus freagraíonn mar is cuí do bheannachtaí agus do thopaici plé agus léiríonn roinnt tuiscena do rianachais an éisteora. Tosaíonn an páiste comhrá le piaraí agus glacann sealanna ag comhrá le piaraí, le grúpaí beaga agus le daoine fásta a bhfuil aithne acu orthu.	Éistean an páiste tús le comhrá ar ábhar nach bhfuil taithi pearsanta aige air. Freagraíonn an páiste ceisteanna ach fágann ar lár roinnt eolais agus tosaíonn ag déanamh iarratais indreacha. Athraíonn an páiste stiúil labhartha chun dul in oiriúint don lucht éisteachta. Glacann an páiste páirt i bplé i ngrúpaí beaga ar thopaic aitheanta. Léiríonn éisteora-cainteora agus bíonn ar a chumas na rialacha sin a liostú.	Úsáideann an páiste teagmháil súl agus comharthaíocht colainne chui chun cur le topaic agus i a leathnú, chun scéal comhleánúach nó chuntas sothuigthe a chumadh. Labhraíonn an páiste faoi smaointe agus faoi mhíthuachain daoine eile agus glacann páirt i gcomhrá le dhúine fásta anaithnid ina ngabhann siad chucu féin stíl agus tuin teanga chui. Oibríonn an páiste i mbeirteanna/ grúpaí agus tuairiscíonn príomhphointí plé do lucht éisteachta.	Cuireann an páiste breis sonraí isteach ar mhaithe leis an éisteoir agus úsáideann an díreacha agus comharthaí mar is cuí. Aithníonn an páiste tionchar gothaí, tuin ghutha agus comharthaíocht colainne ar éisteoirí. Oibríonn an páiste i mbeirteanna/ grúpaí agus tuairiscíonn príomhphointí plé do lucht éisteachta.	Tugann an páiste dóthain sonraí chun cabhrú leis an éisteoir an comhthéacs a thuiscint. Oibríonn an páiste mar bhall de ghrúpa, tuigeann ról gach duine sa ghrúpa agus glacann leis. Déanann an páiste smaointe indreacha bhéasacha agus úsáideann réimse téarmaí foirmiúla agus neamhfhoirmiúla chun labhairt le dhúine. Baillíonn an páiste aiseolas ó dhaoine eile ina ghrúpa mairid le tionscaldal grúpa ar réimse coimhthíoch agus tuairiscíonn na príomhphointí do lucht éisteachta.	Úsáideann an páiste léargas ó bheith ag éisteacht le heolas nua ar réimse leathan ábhar.	Úsáideann an páiste le heolas a chuir i láthair ó dhá thaobh d'ágoínt.
° Tréithe Breise - Gaeilge									

Cumarsáid

<p>5. agus 6. Stór focal a shealbhú agus a úsáid</p>	<p>Aithníonn an páiste daoine agus rudai agus úsáideann gothai a chun tagairt do rud, ag nascadh gníomhartha le rudai.</p>	<p>Úsáideann an páiste focal aonair agus fráisai coitianta agus tuigean forainmneacha agus réamhfhocal choitianta.</p> <p>Tosaíonn an páiste ag cur síos ar thréithe gnáthrudai agus, le cabhair, úsáideann focal agus fráisai ó scéal agus é á athsint.</p>	<p>Úsáideann an páiste réimse níos leithne focal aonair agus abairtí gearra simplí.</p> <p>Iarrann an páiste rudai agus iarrann go ndéanfaí rud éigin arís nó go n-athrófaí an gníomhaíocht.</p> <p>Úsáideann focal cheisceacha go cui, beannaíonn do dhaoine, fágann sían le/lag daoine agus easaontaíonn le daoine.</p> <p>Tuigean an páiste stór focal agus fráisai ó scéalta éagsúla agus ó chuntais fhiriciúla agus úsáideann na focal agus fráisai sin go cui i gcomhthéacs.</p>	<p>Baineann an páiste ciall as focal nua tri ghlotha agus comhthéacs a úsáid agus baineann ciall agus baineann ciall ó gcomhthéacs as scéalta a éiríonn níos doimhne de réir a chéile.</p> <p>Úsáideann an páiste focal nó fráisai chun tagairt do mhíothúcháin.</p> <p>Úsáideann an páiste focal agus fráisai a sealbhú i dteannta agus ó scéalta agus ó chuntais fhiriciúla i gcomhthéacsanna taobh amuigh diobh siúd inar sealbhú i dtosach iad.</p>	<p>Úsáideann an páiste focal do rudai nach bhíntas riann agus sealbhaítear focal úra ón gcur síos a dhéanamh daoine eile orthu.</p> <p>Úsáideann an páiste teanga faoi leith chun síombh, am, ionad srl a chur in iúl agus úsáideann réimse ceistfhothal mar is cui.</p> <p>Tuigean agus úsáideann an páiste stór focal agus fráisai ó scéalta, ó théacsanna ^{**} firiciúla agus ó thopaic ar bunaithe ar an gcuraclam, stór atá ag méadó.</p> <p>Tosaíonn ar na focal sin a úsáid i gcomhthéacsanna nua.</p>	<p>Úsáideann an páiste stór focal atá ag dul i méid a shealbhaíonn sé/sí ó théacsanna^{**} agus míniú an bhri atá le focal agus le téarma a bhaineann go sonrach le topaic áirithe.</p> <p>Tagraíonn an páiste d'imeachtaí sa todhchaí agus ag tosáil teanga fháthchiallach.</p> <p>Tosaíonn an páiste ag úsáid aidicítai/ dobhriathra níos dúblánai chun rudai a mhíniú níos fearr chomh maith le roinnt cor cainte agus meafar simplí.</p>	<p>Úsáideann an páiste focal chun ciall nach bhfuil chomh coitianta sin a chur in iúl.</p> <p>Cuireann an páiste síos ar rudai agus ar imeachtaí a tharla trí úsáid chruithitheach a bhaint as teanga thuariscíúil.</p>	<p>Úsáideann an páiste cora cainte agus meafar níos fáthchiallai agus réimse cónasc dobhriathartha nach bhfuil róchoitianta.</p> <p>Úsáideann an páiste focal níos casta agus nascann na focal sin le coincheapa agus le brionna níos teibi.</p> <p>Ainmníonn an páiste focal a bhfuil an chiall chéanna leo agus focal a bhfuil a mhalairet céille leo.</p>
<p>°Tréithe Breise – Gaeilge</p>			<p>Tosaíonn an páiste ag cabhairt fáoi deara go bhfuil difríochtaí idir canúintí ó thaobh foclóra agus foghraíochta.</p> <p>Úsáideann an páiste sainfhocail/ sainmhíneacha le haghaidh grúpaí daoine ('beirt' etc).</p>	<p>Úsáideann an páiste abairtí samplaacha le struchtúr cui chun tagairt do scéalta chur in iúl.</p> <p>Aithníonn an páiste focal atá sa Chaighdeán nach bhfuil sa chanúint – i scéalta/ dánta srl.</p>	<p>Úsáideann an páiste focal do rudai nach bhíntas riann agus sealbhaítear focal úra ón gcur síos a dhéanamh daoine eile orthu.</p> <p>Úsáideann an páiste teanga faoi leith chun síombh, am, ionad srl a chur in iúl agus úsáideann réimse ceistfhothal mar is cui.</p> <p>Tuigean agus úsáideann an páiste stór focal agus fráisai ó scéalta, ó théacsanna ^{**} firiciúla agus ó thopaic ar bunaithe ar an gcuraclam, stór atá ag méadó.</p> <p>Tosaíonn ar na focal sin a úsáid i gcomhthéacsanna nua.</p>	<p>Úsáideann an páiste stór focal atá ag dul i méid a shealbhaíonn sé/sí ó théacsanna^{**} agus míniú an bhri atá le focal agus le téarma a bhaineann go sonrach le topaic áirithe.</p> <p>Tagraíonn an páiste d'imeachtaí sa todhchaí agus ag tosáil teanga fháthchiallach.</p> <p>Tosaíonn an páiste ag úsáid aidicítai/ dobhriathra níos dúblánai chun rudai a mhíniú níos fearr chomh maith le roinnt cor cainte agus meafar simplí.</p>	<p>Úsáideann an páiste focal chun ciall nach bhfuil chomh coitianta sin a chur in iúl.</p> <p>Cuireann an páiste síos ar rudai agus ar imeachtaí a tharla trí úsáid chruithitheach a bhaint as teanga thuariscíúil.</p>	<p>Úsáideann an páiste cora cainte agus meafar níos fáthchiallai agus réimse cónasc dobhriathartha nach bhfuil róchoitianta.</p> <p>Úsáideann an páiste focal níos casta agus nascann na focal sin le coincheapa agus le brionna níos teibi.</p> <p>Ainmníonn an páiste focal a bhfuil an chiall chéanna leo agus focal a bhfuil a mhalairet céille leo.</p>
<p>7. Tuisceant a léiriú</p>	<p>Aithníonn an páiste a ainm féin agus focail choitianta eile agus freagraíonn dóibh.</p>	<p>Leanann an páiste treoraíocht aoncheime agus léiríonn tuisceant i gcomhthéacsanna éagsúla trí iarracht a dhéanamh bheith ag déanamh aithrise ar an méid a chonaic agus a chuala sé/sí.</p>	<p>Freagraíonn an páiste gnáthcheisteanna agus leanann treoraíocht a bhfuil céim amháin nó dhá chéim iontu.</p> <p>Léiríonn an páiste tuisceant ar an ábhar, na carachtair agus an stór focal a bhíonn i scéalta aitheanta, agus ar chuntais fhiriciúla agus próis céim ar chéim.</p>	<p>Éistean an páiste le ficsean agus le neamhfhicsean a éiríonn níos casta de réir a chéile agus tosaíonn ag baint bri as comhthéacs.</p> <p>Tá an páiste in ann treoraíocht a bhfuil trí chéim iontu a leanúint agus freagra a thabhairt ar fháisai a úsáidtear go rialta i dtimpeallacht na scoile.</p>	<p>Cuireann agus freagraíonn an páiste réimse níos leithne ceisteanna agus freagraíonn do threoraíocht a bhfuil níos mó ná trí chéim iontu.</p>	<p>Freagraíonn an páiste do shraith treoraíocht ina bhfuil clásail agus coincheapa éagsúla.</p>	<p>Déanann an páiste anailís agus machnamh ar thopaic le daoine eile agus aithníonn go mbíonn a lán gnéithe i gceist.</p> <p>Is féidir leis an bpáiste freagairt do shraith treoraíocht agus iad a thabhairt.</p>	<p>Déanann an páiste anailís ar eolas sula dtugann sé/sí freagra agus ní thugann aird ar eolas nach mbaineann le hábhar.</p>
<p>°Tréithe Breise – Gaeilge</p>				<p>Tuigean an páiste Gaeilge an bhailé chomh maith le Gaeilge ó chanúintí eile.</p>	<p>Tuigean an páiste Gaeilge an bhailé chomh maith le Gaeilge ó chanúintí eile.</p>	<p>Tuigean an páiste Gaeilge an bhailé chomh maith le Gaeilge ó chanúintí éagsúla.</p>	<p>Tuigean an páiste Gaeilge an bhailé chomh maith le Gaeilge ó chanúintí éagsúla.</p>	<p>Tuigean an páiste Gaeilge an bhailé chomh maith le Gaeilge ó chanúintí éagsúla.</p>

<p>8. agus 9. Iarratais agus ceisteanna</p>	<p>Úsáideann an páiste urlabhra, fuaimneanna agus nó gothai chun tosáiochtai a léiriú, roghanna a dhéanamh agus iarratais a dhéanamh.</p> <p>Taispeánann an páiste go soiléir na rudaí atá uaidh agus dlútaíonn do na rudaí nach bhfuil uaidh.</p> <p>Freagraíonn an páiste gnáthcheist go briathartha agus/nó go neamhbhriathartha.</p>	<p>Le tacaíocht, téann an páiste i gcomhairle le duine gnáthcheisteach eolas a thabhairt nó a long nó chun eachtra a thabhairt chun cuimhne.</p> <p>Cuireann agus freagraíonn an páiste gnáthcheisteacha.</p>	<p>Úsáideann an páiste teanga go muinín chun tagairt dá gcuid smaointe féin agus do smaointe duine eile.</p> <p>Úsáideann an páiste ceisteanna oscailte agus dúnta agus luann cúiseanna le hiarratais phearsanta.</p>	<p>Cuireann agus freagraíonn an páiste ceisteanna faoina nuacht féin agus eolas atá acu agus tugann míniú níos fearr ar na cúiseanna atá le hiarratais phearsanta.</p>	<p>Miníonn an páiste a chuid freagraí.</p>	<p>Ceistíonn an páiste eolas nua a chuirtear i láthair agus cosnaíonn an deánann agus páiste cás ar son riachtanas nó acháin phearsanta.</p>	
<p>10. Catagóirí</p>	<p>Diríonn an páiste aird ar bhréagáin agus ar ghnáthrudáí aitheanta.</p>	<p>Rangaíonn an páiste rudaí aitheanta sa timpeallacht.</p>	<p>Tugann an páiste cúiseanna le rudaí bailraíocht rudaí i gcatagóir áirithe.</p>	<p>Tugann an páiste amháin a bheith i gcatagóir áirithe agus rud eile gan a bheith sa chatagóir sin.</p>	<p>Miníonn an páiste a chuid freagraí agus tugann údar leo.</p>	<p>Cuireann an páiste síos ar, agus déanann catagóirí ar, rudaí agus imeachtaí nach bhfuil aon chur amach aige orthu agus é/í ag úsáid teanga a oireann don topaic chun an catagóir a mhíniú.</p>	<p>Cuireann an páiste síos ar, agus déanann catagóirí ar, rudaí, imeachtaí agus taithí nach bhfuil cur amach aige air; míníonn an bhrí atá leo eolas ar thopaic agus léiríonn an bhrí atá leo nach bhfuil taithí aige air.</p>
<p>11. Athinsint agus míonléiriú</p>	<p>Le cabhair, úsáideann an páiste guth, fuaim gothai agus frapaí chun dul i bpáirt leis an duine fásta ag canadh amhrán, ag aithris scéalta, ag tabhairt cuntas, ag cur tús le comhráite agus ag cur rudaí agus nuacht i láthair.</p>	<p>Malariaíonn an páiste eolais ar eispéireas i bpáirt.</p> <p>Le cabhair, aithníonn an páiste príomhcharachtair agus cuireann na príomhphointí i scéal in ord.</p> <p>Cuireann an páiste scéal le chéile bunaithe ar thraithi agus, le tacaíocht, insíonn ó bhéal do ghrúpa é.</p> <p>Tugann an páiste cuntas óna thraithi féin agus cuireann suas le trí príomhcharachtair in ord.</p>	<p>Cuireann an páiste imeachtaí a nuacht féin san ord ceart agus freagraíonn ceisteanna fúithi.</p> <p>Ainmníonn an páiste fadhb, cuireann síos uirthi, tugann na príomhshonraí agus tugann réitigh a d'fhéadfadh bheith ar an bhfadhb.</p> <p>Athinsíonn an páiste réimse níos leithne imeachtaí san am atá thart, san am i láthair agus sa todhchaí agus tuarann torthaí.</p>	<p>Úsáideann an páiste níós mó plotai scéil.</p> <p>Athinsíonn an páiste míniú eachtaral agus torthaí, ag cur síos ar charachtair agus ag aithní fadhbanna agus ag tuar réiteach.</p> <p>Tosaíonn an páiste ag cur imeachtaí in ord ag dul siar agus chun cinn.</p> <p>Cuireann an páiste síos ar nuacht agus ar imeachtaí, ag tabhairt tuilleadh míonsonraí chun go dtuigfeadh an t-éisteoir níós fearr.</p>	<p>Leiríonn an páiste struchtúr soiléir i bplotai scéil ina bhfuil tús, fadhb, plean agus réiteach.</p> <p>Úsáideann an páiste tagairtí siar agus chun cinn chun tuilleadh sonraí a thabhairt ar phointí atá déanta.</p>	<p>Ceapann an páiste scéalta fada, a bhfuil go leor sonraí iontu, ar choincheapa agus ar imeachtaí éagsúla.</p> <p>Athinsíonn an páiste scéalta agus é/í ag úsáid teanga an téacs¹⁰⁶; luann an teideal, ainmníonn agus cuireann síos ar charachtair, cuireann eachtraí in ord, míníonn eachtraí agus torthaí, déanann cur síos ar fhadhbanna agus míonsonraí reitigh, tuarann torthaí agus aithníonn agus aithníonn an ceacht atá le baint as an scéal.</p>	

<p>12. Teanga a úsáid go spráitúil agus go cruthaitheach</p>	<p>Éistean an páiste le rann agus le hamhráin aitheanta agus tugann aird orthu.</p>	<p>Éistean an páiste le rann, le hamhráin agus le cluichi teanga agus glacann páirt iontu.</p>	<p>Freagraíonn an páiste d'fhilíocht, rann agus amhráin trí ghothaí, gníomh agus frapaí.</p> <p>Déanann an páiste idirghníomhaíocht le focail gan bhri agus fóirfhoceall agus baineann spraoi astu.</p> <p>Úsáideann an páiste teanga i súgradh cnámha scéil simplí samhailteacha a chruthú le piaraí agus le daoine fásta.</p>	<p>Úsáideann an páiste stór focal atá ag fás sin go samhlaíoch i dtéacsanna** ó bhéal.</p>	<p>Úsáideann an páiste roinnt sainfocal agus chuid sámaíoch a roinnt ar bhealach faoi leith, ar tarraingt ar réimse eispéireas agus téacsanna**.</p>	<p>Úsáideann an páiste teanga chruithaitheach nó shamhailteach le haghaidh bri nó mothúcháin ar leith, ag tarraingt ar réimse eispéireas agus téacsanna**.</p> <p>Tosaíonn an páiste ag úsáid teanga fháthchiallach chun míonsonraí a chur isteach.</p>	<p>Úsáideann an páiste stór focal atá ag fás sin go samhlaíoch i dtéacsanna** ó bhéal.</p>	<p>Úsáideann an páiste stór focal éagsúil ó fhoinsí éagsúla chun smaointe a leathnú agus níos mó míonsonraí agus éifeachta a chur leo.</p> <p>Úsáideann an páiste teanga fháthchiallach ionas go mbeadh tionchar ar leith ag téacs** ó bhéal ar eisteoir.</p>
<p>13. Eolas, míniú agus údar a thabhairt</p>	<p>Roghnaíonn an páiste rudai tagartha chun tuiscint a léiriú agus agus cuireann leis ar bhri a roinnt, agus cuireann leis a mbri trí nasc a dhéanamh le rudai tagartha.</p>	<p>Insíonn an páiste a bhfuil ar siúl aige agus ainmíonn agus cuireann síos ar dhaoine, ar bhreagáin agus ar ghníomhaíochtaí a bhfuil cur amach aige orthu.</p>	<p>Tugann an páiste cur síos nó míniú ar rud nó ar dhuine atá le feiceáil.</p> <p>Agus é/í ag athinsint aige cheana le tacaíocht ó dhuine fásta, úsáideann an páiste teanga nach mbeainn leis a gcomhthéacs reatha chun míniú a thabhairt, cur síos ar fhadhbanna agus bealaí chun na fadhbanna sin a réiteach a mhíoladh.</p>	<p>Ainmíonn an páiste rudai, daoine, imeachtaí, coincheapa agus ábhair aitheanta, míonionn iad, cuireann síos orthu agus tugann príomhphointí nó príomhfhéidhmeanna.</p> <p>Úsáideann an páiste teanga a oireann don topaic chun míniú a thabhairt ar an gcaoi le súgradh a dhéanamh, tógáil, próiseas a sheoladh, cluiche a imirt nó súgradh le breagán a oibriú.</p> <p>Tugann an páiste míniúcháin agus údair ghearra lena chuid tuairimí nó freagraí ina léiritear a inidhidúilacht agus a ghuth.</p>	<p>Míonionn an páiste ábhar nó imeacht stairiúil, ag léiriú an phríomhshmaoinimh agus smaointe na dtríú páirtithe.</p> <p>Tá speánann an páiste níos mó neamhspleáchais agus iad ag cur topaic i lathair an ranga, ag úsáid modh cui agus teanga atá sainiúil don topaic.</p> <p>Ainmíonn an páiste fadhb, cuireann síos uirthi, tugann míniú níos fearr uirthi agus cuireann réiteach ar fáil.</p>	<p>Deánann an páiste léirmhíniú ar fhaisnéis nua, baineann tálail aisti agus ceanglaíonn faisnéis le taithi atá aige cheana féin.</p>	<p>Úsáideann an páiste teanga a oireann don topaic chun míniú a thabhairt agus cur síos soiléir a dhéanamh, ag cur na bpríomhimeachtaí in ord agus ag úsáid tagairtí siar is chun cinn le haghaidh soiléirithe.</p> <p>Tugann an páiste roinnt torthaí tuartha agus míonionn gach ceann acu.</p>	
<p>14. Cur síos, tuar agus machnamh</p>	<p>Roghnaíonn an páiste rudai tagartha chun gníomhaíochtaí atá críochnaithe a chur in iúl, cuireann in iúl céard é an chéad rud eile ba mhaith leis a dhéanamh agus cé na hábhair a bheidh ag teastáil.</p>	<p>Insíonn an páiste a bhfuil ar bun aige agus ainmíonn agus cuireann síos ar dhaoine aitheanta.</p> <p>Tugann an páiste chun cuimhne/ cuireann sé/sí síos do dhaoine eile sa ghrúpa ar rud éigin a rinne sé/sí sa rang.</p>	<p>Aithníonn an páiste fadhb agus tosaíonn ag úsáid teanga chun a chuid smaointe féin a chur in iúl agus chun feasacht ar smaointe daoine eile a léiriú.</p>	<p>Agus scéal aitheanta á insint acu, déanann an páiste léirmhíniú ar iompraíocht agus déanann tuairimíocht faoi ábhair spreagtha na gcarachtar.</p>	<p>Úsáideann an páiste teanga go muinteach chun tagairt dá smaointe féin agus do smaointe tríú páirtithe.</p> <p>Tugann an páiste cur síos agus míniú ar phríomhphointí gníomhartha agus eagraí fíora agus samhailteacha.</p>	<p>Deánann an páiste plé agus machnamh ar gníomhartha agus eagraí fíora agus samhailteacha agus tugann míniú níos fearr ar thorthaí tuartha féideartha.</p>	<p>Míonionn an páiste fadhbanna agus réitigh agus tugann cúlra le torthaí tuartha.</p>	<p>Deánann an páiste machnamh ar a nuacht féin agus tuarann imeachtaí atá le teacht ón bhfianaise a chuireann imeachtaí san am atá thart ar fáil.</p> <p>Tugann an páiste roinnt torthaí tuartha agus míonionn gach ceann acu.</p> <p>An aimsir fháistineach agus an modh coinníollach a úsáid sa tuar.</p>

° Tréithe Breise – Gaeilge

◇ Tagraíonn seánra do réimse foirmeacha scríofa agus labhartha d'fhonn athinsint, míniú, siamsaíocht a chur ar fáil, eolas a chur ar fáil, treoracha a thabhairt, insint, áiteamh agus údar a thabhairt le tuairimí.

° Ag úsáid a chanúna féin mar is cuí

1 Torthaí Foghlama: Maidir leis an Léitheoireacht (Gaeilge T1)

An contanam á úsáid: Tá trí Chontanam Dul chun Cinn ann – teanga ó bhéal, léitheoireacht agus scríbhneoireacht. Tá ocht mórchéim (a-h) i ngach contanam, ina ndéantar cur síos leathan ar fhoghlaim agus ar fhorbairt teanga páistí le haghaidh chéim 1 agus 2 agus saighhead in úsáid do gach céim. Beidh mórchéim a baint amach ag formhór na bpáistí sula dtosaíonn siad sna naíonáin shóisearacha. Tá mórchéim h ceaptha le tacú le páistí ar-dghnóthachtála i rang a dó. B'fhéidir go mbeidh roinnt páistí taobh amuigh den raon atá léirithe ag na saighheada do chéim 1 agus 2. Is é leibhéal cumais na bpáistí ina rang a chinneann an mhórchéim lena dtosaíonn múinteoirí. Agus leas á bhaint acu as an gContanam Dul chun Cinn, is féidir le múinteoirí na mórchéimeanna ag a bhfuil páistí a shainithint agus na chéad

Léitheoireacht: Contanam Dul chun Cinn

I gcomhar le daoine eile agus ina aonar, éistean an páiste le téacsanna** aitheanta agus neamhaitheanta i seánraí^o éagsúla, léann iad agus téann i ngleic leo. Úsáideann an páiste réamheolas agus réamhthairí chun brí a bhaint as téacs** agus é a léirmhíniú. De réir mar a théann an páiste chun cinn, éireoidh na téacsanna** níos casta ó thaobh stór focal léitheoireachta agus ábhair de. Gabhann an páiste téacsanna** chuige/chuici ag a leibhéal léitheoireachta teagaisc agus neamhspleách féin chun a líofacht a fhorbairt. Baintear úsáid as an bhfrása Tréithe Breise chun aird a tharraingt ar ghnéithe eile sa Ghaeilge. Leis an áit a bhfuil páiste ar an gcontanam léitheoireachta a shainithint, b'fhú an páiste a bheith ag plé le téacsanna ar a leibhéal léitheoireachta teagaisc.

2 Mórchéimeanna Dul chun Cinn don Léitheoireacht

a Taitníonn sé leis an bpáiste a bheith ag súgradh le leabhair agus ag glacadh páirte i raon do pháistí. Baineann sé taitneamh as bheith ag féachaint ar leabhair, bheith ag éisteacht leo agus iad a láimhseáil. Baineann an páiste brí áirithe as pictiúir agus lógónna, comharthaí agus focail aitheanta nó scéalta aitheanta nó taithí trí úsáid a bhaint as rudáil, marcanna nó mímeanna chun diríú ar 2-3 príomhphointe/phríomhimeacht.

b Léiríonn an páiste iompraíocht atá cosúil le léitheoireacht sa súgradh agus baineann taitneamh as a bheith ag éisteacht le scéalta agus le dánta, páirt a ghlacadh i raon do pháistí, agus a bheith ag spraoi le teanga i dtomhais agus i ngréannaitheacht. Tuigeann an páiste go mbaineann teachtaireachtaí le cló agus go n-insíonn an téacs** an scéal céanna gach uair a léitear é. Aithnítear roinnt focal pearsanta agus aitheanta agus roinnt litreacha aitheanta. Úsáideann sé focail agus frásaí nua sa léitheoireacht éiritheach a léiríonn an múinteoir.

c Tosaíonn an páiste ag déanamh comhcheangail idir litreacha agus fuaimeanna agus aithnítear roinnt focal ardmhínicíochta. Tarraingíonn siad ar a n-eispéireas pearsanta, eolas agus cuimhne nuair atá 'léitheoireacht' téacs** á roinnt acu, bidís leo féin nó i gcomhlúadar daoine eile. Samhláíonn an páiste íomhána agus iad ag éisteacht le scéal nó le téacs** faisnéise a léitear os ard, roinntear freagairtí agus pléann le daoine eile. Tuigeann sé roinnt bunghnásanna cló agus aithnítear focail ríme.

d Úsáideann an páiste roinnt scileanna láimhseála leabhair agus aithnítear níos mó gnásanna bunúsacha cló. Fuaimníonn agus ainmníonn sé litreacha na haibítire Gaeilge. Tosaítear ag deighilt agus ag cumasc roinnt fuaimeanna i bhfocail, aithnítear roinnt patrún coiteann litreacha agus gineann focail ríme. Léann an páiste réimse focal ardmhínicíochta agus léiríonn an difear idir guta fada agus guta gearr agus consan leathan agus caol sa léitheoireacht. Úsáidtear roinnt cúinna comhthéacs agus pictiúrtha chun cabhrú le tuiscint. Déanann sé/sí mionathruithe ar thuair i bhfianaise eolais nua agus léirítear tuiscint trí phlé a dhéanamh ar na téacsanna** atá léite.

e Taitníonn leis an bpáiste a bheith ag éisteacht le téacs**, á léamh agus á fhiosrú agus léirítear go bhfuil eolas acu ar struchtúr raon seánraí^o téacs** insinte agus nós imeachta. Tuigeann sé teachtaireachtaí a chuirtear in iúl i léaráidí agus baineann úsáid as amharchoicil, focail ríme, siolláil, bunphatrúin litreacha agus leideanna ón téacs** chun léamh. Léann an páiste go neamhspleách téacsanna** aitheanta agus úsáidtear lánstadanna chun poncaíocht a léiriú. Tosaíonn sé ag déanamh monatóireachta ar thuiscint, cuireann ceisteanna faoi théacsanna agus tugann roinnt cúiseanna le tuartha. Aimsíonn an páiste príomhphointí i dtéacsanna** faisnéise le cabhair agus é/i ag úsáid eagraí grafaich.

f Baineann an páiste taitneamh as téacs** a roghnú agus a iniúchadh chun críocho faoi leith agus cuireann agus freagraíonn ceisteanna ar raon seánraí^o téacs** agus tugann údar lena gcuid freagraí. Léann sé/sí réimse focal a bhfuil déghraif, patrúin litreacha agus siolláil iontu agus úsáidtear réamheolas, cúinna comhthéacs, roinnt poncaíochta agus cuireann sé roinnt tuiniochta isteach agus iad ag léamh os ard. Aimsíonn an páiste eochaireolas i dtéacs** ag úsáid gnéithe téacs** cosúil le clár ábhair agus fotheidil, agus tosaítear ag úsáid foclóirí chun ciall focal a fháil.

g Baineann an páiste taitneamh as seánraí^o éagsúla agus léann an mhaithe le sainchuspóirí, ag tabhairt údar le roghanna agus tuairimí. Úsáideann sé réimse straitéisí tuisceana agus gnéithe téacs** cosúil le hinnéacsanna chun cabhrú le téacs** a thuiscint, príomhfhaisnéis a aimsiú agus neamhaird a dhéanamh de shonraí nach bhfuil riachtanach, agus tá siad in ann fianaise shainiúil sa téacs** a thabhairt chun tacú lena dtuairim. Léann sé/sí focail le réimse leathan de na léirithe do na gutaí fada agus gearra agus do na consain chomh maith le patrúin choitianta atá sa Ghaeilge. Úsáideann an páiste réimse straitéisí chun focail a aithint chomh maith le heolas ar chomhchiallaigh, frithchiallaigh, tátmhíreanna agus fréamhfhocail, guta cúnta, comhréir agus struchtúr gramadaí na Gaeilge, consain chaola, leathana agus siolláil chun focail neamhaitheanta a thuiscint.

Baineann an páiste taitneamh as raon leathan seánraí^o agus léann téacsanna** mionsonraithe ag a leibhéal neamhspleách féin ar mhaithe le cuspóirí éagsúla. Úsáideann sé/sí seichimh fuaimeanna/litreacha, fréamhfhocail, siolláil, eolas ar chonsain chaola agus leathana, taoilítreachta, réimíreanna agus iarmhíreanna chun réimse leathan focal neamhaitheidil

2 Mórchéimeanna Dul chun Cinn

3

Míonchéimeanna Dul chun Cinn

chéimeanna eile in aistear foghlama teanga na bpáistí a phleanáil. Tá roinnt Míonchéimeanna Dul chun Cinn ag gach mórchéim, míonchéimeanna lena n-aithnítear gnóthachtáil na bpáistí agus lena dtacaítear le planáil na múinteoirí. Déantar cur síos sna míonchéimeanna ar an gcaoi a mbreathnaíonn agus a bhfuaimníonn foghlaim agus forbairt teanga páistí agus iad ag gluaiseacht tríd an gcontanam i dtreo Torthaí Foghlama a bhaint amach. Léiríonn na samplaí an chaoi a mbreathnaíonn agus a bhfuaimníonn foghlaim agus forbairt teanga páistí ag gach ceann de na mórchéimeanna. Ar an gcaoi seo, cuireann na Contanaim Dul chun Cinn agus na samplaí ar chumas múinteoirí tacaíocht a thabhairt do pháistí a bhfuil réimse leathan cumais iontu, i réimse comhthéacsanna.

Cód giorraithe

Páiste nach cainteoir dúchais é/i: PhCD
Cainteoir dúchais: CD

■ Céim 1 ■ Céim 2

h a aithint, a léamh agus a thuiscint. Déanann an páiste fiosrú faoina raibh ar intinn údair i dtéacsanna** agus tuigeann téacs trí úsáid a bhaint as réimse straitéisí tuisceana ar bhealach níos solúbtha agus le téacsanna atá ag éirí níos casta de réir a chéile. Diríonn sé/sí ar ghnéithe téacs** cosúil le cló trom, gluaiseanna, roghchláir leictreonaacha agus deilbhíní chun príomfhonraí a aimsiú go héifeachtúil.

** Cuimsíonn 'téacs' gach toradh ar úsáid teanga: ó bhéal, geáitsíocht, comharthaí, scríofa, Braille, físiuil, tadhlach, leictreonaach agus digiteach.

3 Mionchéimeanna Dul chun Cinn - Léitheoireacht

Toradh Foghlama: Uimhir agus Lipéad	a Gníomh an pháiste...	b Gníomh an pháiste...	c Gníomh an pháiste...	d Gníomh an pháiste...	e Gníomh an pháiste...	f Gníomh an pháiste...	g Gníomh an pháiste...	h Gníomh an pháiste...
1. Rannpháirtíocht	Taitníonn sé leis an bpáiste bheith ag éisteacht le scéalta á léamh os ard agus freagraíonn sé/sí do phointí focail i léaráidí.	Taitníonn gníomhaíochtaí ina léitear os ard leis an bpáiste, labhraíonn sé/sí faoi léaráidí agus léann i suíomhanna súgartha.	Taitníonn gníomhaíochtaí ina léitear os ard leis an bpáiste, aithníonn sé/sí si míonsonraí comhroinneann a léirmhíniú orthu sin. Úsáideann léitheoireacht a bhfuil níos mó cuspóra léi i suíomhanna súgartha.	Ina aonair agus i eile taitníonn sé leis an bpáiste bheith ag éisteacht le réimse seánraí, á léamh agus á bhfiosrú, agus comhroinneann sé/sí a léirmhíniú ar bhri atá le fáil i léaráidí agus i dtéacs** araon.	Taitníonn sé leis an bpáiste réimse níos leithne seánraí a fhiosrú agus úsáideann sé/sí léaráidí agus téacs** chun tuair a chomhroinnt agus chun bri a chur in iúl.	Taitníonn sé leis an bpáiste téacs** agus léaráidí a léirmhíniú agus si iad sin le linn dó bheith ag éisteacht le léirmhíniú daoine eile agus á cheistiú.	I gcomhar le daoine eile taitníonn sé leis an bpáiste téacsanna** a míteas de thairbhe spéise agus eolais, sainmhíniú, léirmhíniú agus coimríonn sé/sí teachtaireachtaí príomha i dtéacs** agus comhroinneann iad sin.	Léirmhíniú an páiste intinn an údair trí léaráidí agus focail scríofa, comhroinneann na léirmhíniúite sin agus cosnaíonn a thuairim.
2. Inspireadh agus rogha	Piocann an páiste suas leabhair, breathnaíonn orthu agus roghnaíonn na cinn is fearr leis.	Roghnaíonn an páiste agus téann i ngleic le téacsanna** go neamhspleách agus le daoine eile, ar mhaithe le spéis.	Roghnaíonn an páiste na leabhair is fearr leis as réimse seánraí, baineann taitneamh astu agus cuireann na cinn is fearr leis in iúl.	Comhroinneann an páiste go follasach na cúiseanna atá taobh thiar de na leabhair a roghnaigh siad.	Is féidir leis an bpáiste leabhair a bhfuil spéis aige iontu, agus atá sé/sí ábalta a léamh, a aithint agus a roghnú.	Roghnaíonn an páiste leabhair ó réimse seánraí, nó an cineál leabhair is fearr leis agus comhroinneann na cúiseanna atá taobh thiar de na roghanna sin.	Taitníonn sé leis an bpáiste bheith ag comhroinnt taithí le téacsanna** a bhfuil spéis aige iontu le daoine eile agus úsáideann sé/sí príomhphointí as téacsanna** le haghaidh cuspóir ar leith.	Roghnaíonn an páiste téacsanna** agus téann i ngleic leo ar mhaithe le cuspóir ar leith. Déanann measúnú ar théacsanna agus ar thábhacht na cuspóirí/tionscadal ar intinn acu.
3. Gnásanna cló	Tuigeann an páiste go mbaineann bri le cló, cosúil le comharthaí, lógónna, pictiúir agus focail.	Tuigeann an páiste go mbaineann bri le léaráidí leabhair.	Aithníonn an páiste litreacha a bheith difriúil le siombailí eile agus léann ó chlé go deas, ó bhun go barr, leathnach ar leathanach agus aithníonn pictiúir i leabhair.	Léiríonn an páiste go bhfuil comhfhreagairt aon le haon idir focail scríofa agus focail leabhartha, aithníonn litreacha, focail, abairtí, ceannlitreacha agus lánstada na taispeánann clúdach, teideal agus údar leabhair.	Úsáideann an páiste ord ceart na bhfocal agus é/lí ag léamh agus cloíonn le lánstada na leabhartha a chur a gcuid léitheoireachta a phoncú.	Úsáideann an páiste spásanna agus comharthaí ceistre chun léitheoireacht a phoncú agus chun tuiniocht a chur inti.	Úsáideann an páiste comharthaí athfhriotail agus comharthaí uailbhreasa chun léitheoireacht a phoncú agus chun tuiniocht a chur inti.	Úsáideann an páiste camóga agus paragraif chun a léitheoireacht a phoncú agus chun tuiniocht a chur inti.
° Tréithe Breise - Gaeilge				Aithníonn an páiste n-athraíonn focail i gcomhthéacs gramadaí sa Ghaeilge agus léiríonn/léann na hathruithe sin.	Aithníonn an páiste go bhfuil focail n-athraíonn focail i gcomhthéacs gramadaí sa Ghaeilge agus léiríonn/léann na hathruithe sin.			
4. Feasacht fhóineolaíoch agus fhóinéimeach	Aithníonn an páiste fuaimneama aitheanta agus taitníonn sé leo a bheith ag éisteacht le rann do pháistí agus aithníonn sé a n-athrú in éineacht le daoine eile.	Taitníonn sé leis an bpáiste bheith ag comhlánú línte atá ar iarraidh as rann do pháistí agus aithníonn fuaimneama litreacha aitheanta.	Aithníonn agus gineann an páiste focail rime agus aithníonn túsfhoghar agus foghar deiridh. Déanann an páiste idirdhealú idir dhá	Cumasann an páiste túsfhoghar agus foghar deiridh agus comhairleann, deighleann, fuairmíonn agus cumasann sí/lí i bhfocal leabhartha. Aithníonn an páiste	Comhroinneann an páiste focail ina dtúsfhoghar agus foghar deiridh agus athdhéanann patrúin agus grupáil coiteanna litreacha. Deighleann an	Úsáideann an páiste síollai i bhfocail nua a chloiseann sé/sí chun deighilt agus cumasc a dhéanamh. Aithníonn an páiste gur ann do	Briseann an páiste focail nua ina síollai agus úsáideann eolas ar chomsáin agus ar ghuthaí chun iad a aithint agus a chumas ó bheal. Aithníonn an	

Cumarsáid

<p>paiste patrúin i bhfocal labhartha agus úsáideann eolas ar fhocal atá aitheanta le focal a chumas.</p>		<p>Briseann an páiste focail nua ina siollai agus úsáideann eolas ar chonsain chaola/leathana, léirithe éagsúla de ghutai agus de chonsain leis na focail nua, a aithint agus a úsáid trí ghéairesteacht.</p>	
<p>thaoilireacha i bhfocal áirithe nach bhfuaimnítear sa chaint ná sa scríobh.</p>	<p>Eolas ar rím a níos leithne de na léirithe éagsúla den fuaim chéanna.</p> <p>Aithníonn an páiste focail ina bhfuil consain chaola agus leathana sna siollai le muinín.</p>	<p>Léann an páiste déghraif, patrúin litreacha agus déghraif consan agus gutai a bhíonn ag éirí níos dúshlánaí agus úsáideann scileanna fóineolaíochta go solúbtha.</p> <p>Úsáideann an páiste réimse straitéisí go solúbtha agus go muineach chun focail a aithint.</p> <p>Aithníonn an páiste idir goailta litreacha le fuaim T1 agus T2.</p>	<p>Úsáideann an páiste réimse straitéisí ar shiollai, réamheolas agus ciúna ón gcomhthéacs chun focail a léamh agus úsáideann réimse níos mó straitéisí chun focail a aithint go muineach.</p> <p>Aithníonn an páiste cosúlachtaí idir goailta litreacha le fuaim in T1 agus T2.</p>
<p>paiste focail labhartha, aon siolla meánacha agus úsáid na briathartha ina bhfoghair aonair.</p> <p>Scríosann an páiste fuaim, aonair agus cuireann fuaim nua a dhéanamh.</p> <p>Aithníonn an páiste patrúin fuaimneacha consan/ gutai i siollai na bhfocal labhartha.</p>	<p>Aithníonn an páiste patrúin i siollai na bhfocal, gutai ag aontú sna siollai – caoil/leathana.</p>	<p>Scríosann, cuireann isteach agus ionadaíonn an páiste litreacha chun focail a chruithú agus a aithint; aithníonn focail chosúla ó mhéascáin dhifríla litreacha agus léann réimse focail a bhíonn ag aithint patrúin litreacha iontu agus roinnt iontu agus roinnt iontu.</p> <p>Úsáideann an páiste straitéisí chun focail a aithint le níos mó muiníne.</p> <p>Tosaíonn an páiste ag déanamh idirdhealú idir goailta litreacha le fuaim in T1 agus T2.</p>	<p>Léann an páiste déghraif, patrúin litreacha agus déghraif consan agus gutai a bhíonn ag éirí níos dúshlánaí agus úsáideann scileanna fóineolaíochta go solúbtha.</p> <p>Aithníonn an páiste an comhcheangal 'fuaim/litríú' i gcás roinnt de na consain shéimhíthe (ro sh) aithníonn an páiste an comhcheangal 'fuaim/litríú' i gcás roinnt de na consain shéimhíthe (ro sh) aithníonn an páiste agus rangaíonn samplaí de litríthe malartaigh.</p>
<p>fuaim ó bhéal.</p> <p>Léiríonn an páiste tuiscint ar athruithe ar fuaimneacha i bhfocal.</p>	<p>Eolas ar rím a úsáid le léirithe éagsúla den fuaim chéanna (foirmeacha malartaigh den fuaim) a léamh ag deireadh focal (i/ a/i/u).</p> <p>Tuiscint a léiriú ar athruithe ar fuaimneacha i bhfocal, i.e., séimhiú agus urú.</p>	<p>Aithníonn agus fuaimníonn an páiste roinnt litreacha sa chás íochtair agus sa chás uachtair; agus tosaíonn ar fhóinimí a chumas.</p> <p>Aithníonn an páiste roinnt focal ardmhínicíochta i gcomhthéacsanna áitheanta agus úsáideann litir nó dhó, go minic an chéad cheann agus an ceann deiridh, chun focail eile a aithint.</p> <p>Úsáideann an páiste ciúna pictiúrtha chun roinnt focal a léamh.</p>	<p>Tosaíonn an páiste ag ceangal litreach/litreacha (graiféimí) le fuaim - ag diriú ar an litriú simplí/coitianta i gcás na 38/42 bunfhuaim Ghaeilge, ag brath ar chanúintí.</p> <p>Tosaíonn an páiste ag aithint gutai fada agus gutai gairde.</p> <p>Tosaíonn an páiste ag aithint consain agus áirbhítear.</p>
<p>Tugann an páiste aird ar rím agus ar rithim.</p> <p>Aithníonn an páiste focail mar aonaid fuaimneacha i d'abairtí.</p> <p>Léiríonn an páiste abaltacht rithim a bhualadh amach.</p>	<p>Aithníonn agus ainmníonn an páiste litreacha aitheanta cosúil leo sin ina ainm féin agus sa timpeallacht agus aithníonn roinnt focal pearsanta chomh maith le focail aitheanta eile.</p> <p>Nascann an páiste comharthaí nó ainmneacha cloíte a bhfuil taithí aige orthu le rudaí nó le daoine.</p> <p>Aithníonn an páiste roinnt cosúlachtaí agus difríochtaí idir péire pictiúr/ rudaí.</p>	<p>Aithníonn an páiste déghraif, patrúin litreacha agus déghraif consan agus gutai a bhíonn ag éirí níos dúshlánaí agus úsáideann scileanna fóineolaíochta go solúbtha.</p> <p>Úsáideann an páiste réimse straitéisí go solúbtha agus go muineach chun focail a aithint.</p> <p>Aithníonn an páiste idir goailta litreacha le fuaim T1 agus T2.</p>	<p>Léann an páiste déghraif, patrúin litreacha agus déghraif consan agus gutai a bhíonn ag éirí níos dúshlánaí agus úsáideann scileanna fóineolaíochta go solúbtha.</p> <p>Aithníonn an páiste an comhcheangal 'fuaim/litríú' i gcás roinnt de na consain shéimhíthe (ro sh) aithníonn an páiste agus rangaíonn samplaí de litríthe malartaigh.</p>
<p>5. Fónaic agus aithint focal</p>	<p>Aithníonn an páiste óna ainm féin agus aithníonn roinnt focal agus lógóna ata sa timpeallacht gcruth.</p> <p>Léiríonn an páiste comharthaí agus siombailí thart timpeall air nach litreacha iad.</p>	<p>Scríosann, cuireann isteach agus ionadaíonn an páiste litreacha chun focail a chruithú agus a aithint; aithníonn focail chosúla ó mhéascáin dhifríla litreacha agus léann réimse focail a bhíonn ag aithint patrúin litreacha iontu agus roinnt iontu.</p> <p>Úsáideann an páiste straitéisí chun focail a aithint le níos mó muiníne.</p> <p>Tosaíonn an páiste ag déanamh idirdhealú idir goailta litreacha le fuaim in T1 agus T2.</p>	<p>Léann an páiste déghraif, patrúin litreacha agus déghraif consan agus gutai a bhíonn ag éirí níos dúshlánaí agus úsáideann scileanna fóineolaíochta go solúbtha.</p> <p>Aithníonn an páiste an comhcheangal 'fuaim/litríú' i gcás roinnt de na consain shéimhíthe (ro sh) aithníonn an páiste agus rangaíonn samplaí de litríthe malartaigh.</p>
<p>6. Tréithe Breise – Gaeilge</p>	<p>Eolas ar rím a níos leithne de na léirithe éagsúla den fuaim chéanna.</p> <p>Aithníonn an páiste focail ina bhfuil consain chaola agus leathana sna siollai le muinín.</p>	<p>Scríosann, cuireann isteach agus ionadaíonn an páiste litreacha chun focail a chruithú agus a aithint; aithníonn focail chosúla ó mhéascáin dhifríla litreacha agus léann réimse focail a bhíonn ag aithint patrúin litreacha iontu agus roinnt iontu.</p> <p>Úsáideann an páiste straitéisí chun focail a aithint le níos mó muiníne.</p> <p>Tosaíonn an páiste ag déanamh idirdhealú idir goailta litreacha le fuaim in T1 agus T2.</p>	<p>Léann an páiste déghraif, patrúin litreacha agus déghraif consan agus gutai a bhíonn ag éirí níos dúshlánaí agus úsáideann scileanna fóineolaíochta go solúbtha.</p> <p>Aithníonn an páiste an comhcheangal 'fuaim/litríú' i gcás roinnt de na consain shéimhíthe (ro sh) aithníonn an páiste agus rangaíonn samplaí de litríthe malartaigh.</p>

Fiosrú agus úsáid

6. Foclóir léitheoireachta

Éisteanm an páiste leis an múinteoir ag fuairimíú focail agus frásai nua a bhíonn ag teastáil chun téacsanna** a léitear dó a thuiscint, agus déanann spraoi le roinnt acu sa léitheoireacht éirítheach agus éil á rá arís is arís eile.

Sealbhaíonn an páiste stór focail nua agus éil ag éisteacht le réimse téacsanna** a léitear os ard agus déanann focail agus frásai nua a achrá sa léitheoireacht éirítheach.

Sealbhaíonn an páiste stór focail nua agus éil ag éisteacht leis an múinteoir ag fuairimíú focail agus frásai nua agus léiríonn roinnt tuisciana de réir a chéile.

Úsáideann an páiste cínna óna theanga labhartha dhúchais féin.

Úsáideann an páiste réimse straitéisí chun focail nua i dtéacsanna** a thuiscint agus a phlé agus tuigeanm gur féidir an smaoineamh céanna a chur in iúl le frásai difriúla.

Aithníonn agus úsáideann an páiste focail agus frásai nua mar is cuil i gcomhthéacsanna éagsúla agus tosaíonn ar fhoclóirí a úsáid chun teacht ar bhri focail. Baineann an páiste úsáid mhúineach chun focail nua a thuiscint, lena n-áirítear eolas ar chomhchiallaigh, contrárthachtaí agus fréamhfhocail.

Úsáideann an páiste foclóirí agus foinsí tagartha eile chun teacht ar bhri focail. Baineann an páiste úsáid mhúineach chun focail nua a thuiscint, lena n-áirítear eolas ar chomhchiallaigh, contrárthachtaí agus fréamhfhocail.

Úsáideann an páiste teasárais agus foinsí eile tagartha chun bhri focail a aimsiú agus a úsáid trasa an churaclaim.

°Tréithe Breise – Gaeilge

Éisteanm an páiste le focail/ frásai óna gcanúint féin agus o chanúintí eile sa léitheoireacht.

Éisteanm an páiste le focail/ frásai óna gcanúint féin.

Éisteanm an páiste le focail/ frásai óna gcanúint féin agus o chanúintí eile sa léitheoireacht.

Sealbhaíonn an páiste focail/frásai nua ó bheith ag éisteacht leis an teanga a labhairt i gcomhthéacsanna difriúla agus ag cainteoirí eile Gaeilge seachas an múinteoir.

Éisteanm an páiste le focail/ frásai óna gcanúint féin agus o chanúintí eile sa léitheoireacht.

Sealbhaíonn an páiste focail/frásai nua ó bheith ag éisteacht leis an teanga a labhairt i gcomhthéacsanna difriúla agus ag cainteoirí eile Gaeilge seachas an múinteoir.

Sealbhaíonn an páiste focail/frásai nua ó bheith ag éisteacht leis an teanga a labhairt i gcomhthéacsanna difriúla agus ag cainteoirí eile Gaeilge seachas an múinteoir.

Sealbhaíonn an páiste focail/frásai nua ó bheith ag éisteacht leis an teanga a labhairt i gcomhthéacsanna difriúla agus ag cainteoirí eile Gaeilge seachas an múinteoir.

7. Cuspóir, seánra agus guth

Taitníonn sé leis an bpáiste a bheith ag éisteacht le scéalta, rann agus dánta á léamh ag daoine eile agus cuireann sé/sí in iúl cé na cinn is fearr leo.

Taitníonn sé leis an bpáiste a bheith ag éisteacht le seánraí⁽¹⁾ difriúla agus cuireann siad tosaíochtaí agus tuairimí in iúl agus súgráíonn le teanga i rann, tomhais, greanntaíocht, focail gan bhri agus amhráin.

Taitníonn sé leis an bpáiste a bheith ag éisteacht le seánraí⁽¹⁾ éagsúla agus ag freagairt dóibh, lena n-áirítear téacsanna** faisnéise, agus úsáideann teanga go spráuil samhlaíoch i scéalta pearsanta. Léiríonn an páiste tuiscint ar chuspóir na léitheoireachta, i gcomhthéacs sugartha mar shampla.

Taitníonn sé leis an bpáiste a bheith ag léamh réimse scéalta, rann, dánta agus téacsanna** neamhfhicsin agus ag cur síos idirdhealú idir scéal agus dán nó rann.

Taitníonn sé leis an bpáiste a bheith ag léamh réimse leathan téacsanna** ficsin agus neamhfhicsin agus ag cur síos ar dhifriochtaí idir scéalta, dánta agus téacsanna** neamhfhicsin, agus úsáideann teanga go spráuil samhlaíoch mar fhreagra ar théacsanna atá léite.

Tosaíonn an páiste ag léamh mhathre le cuspóirí ar leith agus éil ag aithint roinnt difriochtaí idir seánraí⁽¹⁾, agus tosaíonn ag cosaint roghanna agus tuairimí.

Léann an páiste téacsanna** ar mhíathre le cuspóirí ar leith agus cosnaíonn roghanna agus tuairimí. Úsáideann an páiste liostaí agus léaráidí i dtéacsanna** simplí neamhfhicsin chun sainfhaisnéis a bhailiú.

Roghnaíonn an páiste eolas abhartha ó réimse gnéithe i dtéacsanna** neamhfhicsin agus aithníonn teanga chorrathach dtéacsanna atá léite aige.

1 Torthaí Foghlama: Maidir leis an Scríbhneoireacht (Gaeilge T1)

An contanam á úsáid: Tá trí Chontanam Dul chun Cinn ann – teanga ó bhéal, léitheoireacht agus scríbhneoireacht. Tá ocht mórchéim (a-h) i ngach contanam, ina ndéantar cur síos leathan ar fhoghlaim agus ar fhorbairt teanga páistí le haghaidh chéim 1 agus 2 agus saighhead in úsáid do gach céim. Beidh mórchéim a baint amach ag formhór na bpáistí sula dtosaíonn siad sna naonáin shóisearacha. Tá mórchéim h ceaptha le tacú le páistí ar-dghnóthachtála i rang a dó. B'fhéidir go mbeidh roinnt páistí taobh amuigh den raon atá léirithe ag na saighheada do chéim 1 agus 2. Is é leibhéal cumais na bpáistí ina rang a chinneann an mhórchéim lena dtosaíonn múinteoirí. Agus leas á bhaint acu as an gContanam Dul chun Cinn, is féidir le múinteoirí na mórchéimeanna ag a bhfuil páistí a shainithint agus na chéad

2 Mórchéimeanna Dul chun Cinn

chéimeanna eile in aistear foghlama teanga na bpáistí a phleanáil. Tá roinnt Mionchéimeanna Dul chun Cinn ag gach mórchéim, mionchéimeanna lena n-aitheantar gnóthachtáil na bpáistí agus lena dtacaítear le planáil na múinteoirí. Déantar cur síos sna mionchéimeanna ar an gcaoi a mbreathnaíonn agus a bhfuaimníonn foghlaim agus forbairt teanga páistí agus iad ag gluaiseacht tríd an gcontanam i dtreo Torthaí Foghlama a bhaint amach. Léiríonn na samplaí an chaoi a mbreathnaíonn agus a bhfuaimníonn foghlaim agus forbairt teanga páistí ag gach ceann de na mórchéimeanna. Ar an gcaoi seo, cuireann na Contanaim Dul chun Cinn agus na samplaí ar chumas múinteoirí tacaíocht a thabhairt do pháistí a bhfuil réimse leathan cumais iontu, i réimse comhthéacsanna.

3 Mionchéimeanna Dul chun Cinn

Scríbhneoireacht: Contanam Dul chun Cinn

Comhroinneann an páiste a chuid smaointe, mothúchán agus eolais trí scríbhneoireacht chomhoibríoch agus neamhspleách agus le linn dóibh a bheith ag tabhairt freagra ar théacsanna scríofa ó dhaoine eile. Le himeacht ama, éiríonn an scríbhneoireacht seo níos casta ó thaobh smaointe de, sofaisticiúlacht agus saibhreas friotail, agus cruinneas poncaíochta, gramadaí agus litriú. Tugann an páiste a ghuth agus a phearsantacht féin don scríbhneoireacht trí rogha na bhfocal, smaointe, stíl agus tuin. Úsáideann an páiste réimse níos mó seánraí^o agus cuirtear an stíl in oiriúint don lucht éisteachta agus don chuspóir, agus tagann siad ar thuiscint ar na difríochtaí idir focail scríofa agus focail chomhrá. Baineann scríbhneoireacht le scaoileadh freagrachta, céim ar chéim ón múinteoir mar scríobhaí don pháiste mar scríbhneoir neamhspleách. Gluaiseann an páiste ó ghothaí, téacsanna** ó bhéal agus déanamh marcanna i rith an phróisis seo go foirmeacha níos caighdeánaí scríbhneoireachta. Baintear úsáid as an bhfrása Tréithe Breise chun aird a tharraingt ar ghnéithe eile sa Ghaeilge.

2 Mórchéimeanna Dul chun Cinn don Scríbhneoireacht

a	Taitníonn sé leis an bpáiste marcanna agus cruthanna difriúla a dhéanamh ag úsáid uirlisí difriúla. Comhroinneann sé taitní agus suimeanna pearsanta trí na marcanna agus na cruthanna sin. Comhroinneann an páiste iad sin le daoine eile ag úsáid gothaí, fuaimneanna nó focail.
b	Taitníonn sé leis an bpáiste a bheith ag déanamh foirmeacha ar nós litreacha agus líníochtaí agus iad ag súgradh le huirlisí agus le hábhair dhifriúla. Comhroinneann sé brí trí roinnt gnéithe a ainmniú. Idirhealíonn an páiste idir litreacha agus pictiúir agus aithnítear roinnt litreacha i bhfocail choiteanna. Scríobhann agus idirghníomhaíonn sé, ag comhroinnt taitní phearsanta, agus an múinteoir ag feidhmiú mar scríobhaí.
c	Taitníonn scríbhneoireacht fhábhraitheach leis an bpáiste agus iad ag úsáid acraí éagsúla agus ag taispeáint smacht maith ar na matáin. Míníonn sé na príomhtheachtaitreachtaí ina gcuid scríbhneoireachta. Úsáideann an páiste bunghnásanna cló, ainmnítear agus fuaimníonn roinnt litreacha agus úsáidítear teaglamaí randamacha litreacha sa scríbhneoireacht. Léiríonn eolas ar na fuaimneanna atá clúdaithe sna hiarrachtaí. Úsáideann sé foclóir nua ó théacsanna a léitear agus scríobhann ar son cuspóirí ar leith agus bíonn ag idirghníomhú leis an múinteoir mar scríobhaí.
d	Leanann an páiste ag scríobh i gcomhar leis an múinteoir agus tosaítear ag scríobh go neamhspleách faoi thaitní phearsanta agus faoi thopaicí coiteanna. Úsáideann sé roinnt litreacha atá ceart ó thaobh na bhfuaimneanna de agus patrúin choiteanna litreacha agus focail aitheanta le linn dóibh roinnt ord ceart focal, lánstadanna agus spásanna a úsáid in abairtí. Scríobhann an páiste roinnt litreacha cás uachtair agus cás tochtair go hinléite mar litreacha reatha scartha. Léann agus pléann sé a dtéacsanna*** agus roghnaíonn cinn le cur ar taispeáint.
e	Cruthaíonn an páiste téacsanna** ina gcomhroinneann sé taitní agus roghanna pearsanta. Déanann an páiste é sin le habairtí iomlána, roinnt den fhoclóir ar tháinig sé trasna air i dtéacsanna*** agus le foclóir taobh amuigh dá eispéireas féin, níos mó gnásanna cló agus níos mó litriú ceart agus léirithe eolas ar na fuaimneanna/fónaicí atá clúdaithe. Tosaíonn sé ag roghnú teanga a oireann do théacsanna ar son cuspóir ar leith, agus oibríonn le daoine eile le linn phróiseas na scríbhneoireachta.
f	Cruthaíonn an páiste téacsanna** d'éisteoirí difriúla agus do chuspóirí difriúla. Scríobhann sé le níos mó neamhspleáchais ag úsáid stór leathan foclóra agus poncaíochta bhunúsach. Bailíonn an páiste eolas, tosaítear ag planáil a gcuid oibre agus á cur in eagar. Úsáideann an páiste straitéisí amhairc mar aon le heolais ar fhuaimeanna na Gaeilge chun focal a litriú agus litríonn réimse d'fhocail ardmhínicíochta go cruinn.
g	Cruthaíonn an páiste téacsanna** go neamhspleách do roinnt cuspóirí agus pobal éisteachta. Cuimhníonn sé ar an lucht éisteachta agus ar an gcuspoir nuair a bhíonn focail, smaointe nó eolas á roghnú aige do na téacsanna**, agus struchtúr na dtéacsanna** á roghnú. Úsáideann an páiste aimsirí, nascaigh agus comharthaí poncaíochta éagsúla. Léiríonn an páiste eolas ar struchtúr agus rialacha na Gaeilge maidir le fuaimneanna, patrúin agus gramadach. Litríonn an páiste go cruinn ag úsáid réimse leathan straitéisí.
h	Úsáideann an páiste réimse seánraí scríofa. Cruthaíonn an páiste téacsanna*** go neamhspleách do roinnt cuspóirí agus pobal éisteachta. Cuimhníonn sé ar an lucht éisteachta agus ar an gcuspoir nuair a bhíonn focail, smaointe nó eolas do na téacsanna**, agus struchtúr na dtéacsanna** á roghnú. Úsáideann an páiste aimsirí, nascaigh agus comharthaí poncaíochta éagsúla. Litríonn an páiste go cruinn ag úsáid réimse leathan straitéisí. Léiríonn an páiste eolas ar bhunfhuaimeanna agus na litriúithe malartacha d'fhuaimeanna na Gaeilge sa scríbhneoireacht chomh maith le hathruithe gramadaí, eolas ar na gutaí agus patrúin choitianta.

Cód giorraithe

Páiste nach cainteoir dúchais é/i: PnCD

Cainteoir dúchais: CD

■ Céim 1 ■ Céim 2

3 Mionchéimeanna Dul chun Cinn - Scríbhneoireacht

Gné	Toradh Foghlama: Uimhir agus lipéad	a Gníomh an pháiste...	b Gníomh an pháiste...	c Gníomh an pháiste...	d Gníomh an pháiste...	e Gníomh an pháiste...	f Gníomh an pháiste...	g Gníomh an pháiste...	h Gníomh an pháiste...
1. Rannpháirtíocht	Bíonn spraoi ag an bpáiste ag déanamh marcanna agus úsáideann sé/sí gothaí, fuaimneanna nó focail chun aird a dhíriú orthu sin.	Taitníonn leis an bpáiste pictiúir agus foirmeacha ar nós litreacha a chruthú agus comhroinneann sé brí trí roinnt gnéithe ina chuid téacsanna** a ainmniú.	Taitníonn sé leis an bpáiste a théacsanna** scríofa luatha féin a chruthú agus sí brí trína chuid téacsanna** a léamh agus a phlé.	Taitníonn scríbhneoireacht leis an bpáiste agus comhroinneann sé/sí brí trína chuid téacsanna** a léamh agus a phlé.	Taitníonn scríbhneoireacht leis an bpáiste le haghaidh cuspóirí féin-teoraithe agus le cunadh éagsúla agus le cinadh o bhunstruchtúir seánra.	Taitníonn scríbhneoireacht leis an bpáiste le haghaidh cuspóirí féin-teoraithe agus le cunadh éagsúla agus le cinadh o bhunstruchtúir seánra.	Taitníonn leis an bpáiste a bheith ag úsáid stíl phearsanta scríbhneoireachta i réimse níos leithne seánraí, ag tabhairt tuilleadh tascálach a dhéanamh ar a stíl féin, ag cur sonraí na smaointe agus na smaointe sin a phlé le daoine eile.	Taitníonn leis an bpáiste a bheith ag úsáid stíl phearsanta scríbhneoireachta i réimse seánraí, ag tabhairt tuilleadh tascálach a dhéanamh ar a stíl féin, ag cur sonraí na smaointe agus na smaointe sin a phlé le daoine eile.	Taitníonn leis an bpáiste a stíl scríbhneoireachta féin a úsáid i réimse seánraí, ag tarraingt ar titeanga ináithnealach agus ag cruthú lomhanna gléineacha chun dul i bhfeidhm ar an léitheoir, agus pléann agus comhroinneann a chuid oibre.
2. Inspireadh agus rogha	Úsáideann an páiste gothaí, fuaimneanna nó focail chun aird a dhíriú ar na téacsanna** is fearr leo a chruthaigh siad féin.	Bíonn an páiste ag súgradh le huirsi agus le hábhair éagsúla chun téacsanna** a chruthú ar a rogha topaice agus roghnaíonn na téacsanna** ata le roinnt le daoine eile.	Úsáideann an páiste uirlisi agus ábhair éagsúla chun téacsanna** a chruthú ar thopaice roghaithe agus roghnaíonn téacsanna** le cur ar taispeáint.	Le neamhspleáchas ata ag méadú, roghnaíonn an páiste topaice agus, le tacaíocht, roghnaíonn ábhar agus formáidí éagsúla cur i láthair chun a chuid scríbhneoireachta a chomhroinnt.	Roghaíonn agus beaiteáil an páiste smaointe agus ábhar dá théacsanna** agus roghnaíonn ó réimse formáidí cur i láthair chun a chuid scríbhneoireachta a chomhroinnt.	Roghaíonn agus beaiteáil an páiste smaointe agus ábhar dá théacsanna** agus roghnaíonn ó réimse formáidí cur i láthair chun a chuid scríbhneoireachta a chomhroinnt.	Tosaíonn an páiste ar thaghdé agus roghnaíonn ábhar chun scríobh faoi thopaice neamhaitheanta agus roghnaíonn réimse níos leithne formáidí cur i láthair chun a chuid scríbhneoireachta a chomhroinnt.	Tosaíonn an páiste ar thaghdé agus roghnaíonn ábhar chun scríobh faoi thopaice neamhaitheanta agus roghnaíonn réimse níos leithne formáidí cur i láthair chun a chuid scríbhneoireachta a chomhroinnt.	Déanann an páiste taghdé agus roghnaíonn ábhar chun scríobh faoi thopaice neamhaitheanta, agus roghnaíonn formáidí cur i láthair chun a chuid scríbhneoireachta a chomhroinnt.
3. Gnásanna cló agus struchtúr abairte	Úsáideann an páiste cruthanna agus iad ag tarraingt marcanna chun cumarsáid a dhéanamh.	Déanann an páiste idirdhealú idir litreacha agus pictiúir.	Déanann an páiste idirdhealú idir léitheoireacht agus scríobhann ó chlé go deas, ó bhun go barr, leathnach ar leathnach.	Úsáideann an páiste ord ceart na bhfocal, struchtúr abairte, ceannlitreacha, focal, abairtí lomlána.	Úsáideann an páiste ord ceart na bhfocal, struchtúr abairte, ceannlitreacha, focal, abairtí lomlána.	Úsáideann an páiste comharthaí athfhríotail, comharthaí uailhbheasa, roinnt paragraf agus nascaigh agus úsáideann an aimsir cheart den bhriathar níos minice.	Úsáideann an páiste comharthaí athfhríotail, comharthaí uailhbheasa, roinnt paragraf agus nascaigh agus úsáideann an aimsir cheart den bhriathar níos minice.	Úsáideann an páiste straitéisí éagsúla go solúbtha chun focail neamhchoitianta agus dheacra a litriú.	Úsáideann an páiste straitéisí éagsúla go solúbtha chun focail neamhchoitianta agus dheacra a litriú.
° Tréithe Breise – Gaeilge	Úsáideann an páiste cruthanna agus éil ag déanamh marcanna.	Aithníonn an páiste roinnt litreacha i bhfocail atá feicthe aige/aici cheana agus úsáideann iad sin agus siombailí eile chun téacs** a léiriú.	Ceanglaíonn an páiste an litir leis an bhfuaim i gcás roinnt focal sa chas uachtair agus sa chas íochtair; úsáideann slabhraí randamacha litreacha agus tosaíonn ag léiriú tuiscint éiritheach chun cuimhne	Aithníonn an páiste go n-adhraíonn focail de réir struchtúr abairte.	Úsáideann an páiste roinnt litreacha atá ceart ó thaobh na bhfuaimneanna de, litreacha agus focail aitheanta.	Fuaimníonn agus ainmniú an páiste gach litir sa chas uachtair agus sa chas íochtair, úsáideann roinnt consan agus gutaí cearta i n-easlríú agus i n-ainmniú focail ardmhínicíochta	Tosaíonn an páiste ag úsáid comhréir chuí don Ghaeilge.	Úsáideann an páiste comhréir chuí don Ghaeilge.	Úsáideann an páiste comhréir chuí don Ghaeilge.
4. Litriú	Úsáideann an páiste cruthanna agus éil ag déanamh marcanna.	Aithníonn an páiste roinnt litreacha i bhfocail atá feicthe aige/aici cheana agus úsáideann iad sin agus siombailí eile chun téacs** a léiriú.	Ceanglaíonn an páiste an litir leis an bhfuaim i gcás roinnt focal sa chas uachtair agus sa chas íochtair; úsáideann slabhraí randamacha litreacha agus tosaíonn ag léiriú tuiscint éiritheach chun cuimhne	Aithníonn an páiste go n-adhraíonn focail de réir struchtúr abairte.	Úsáideann an páiste roinnt litreacha atá ceart ó thaobh na bhfuaimneanna de, litreacha agus focail aitheanta.	Fuaimníonn agus ainmniú an páiste gach litir sa chas uachtair agus sa chas íochtair, úsáideann roinnt consan agus gutaí cearta i n-easlríú agus i n-ainmniú focail ardmhínicíochta	Tosaíonn an páiste ag úsáid comhréir chuí don Ghaeilge.	Úsáideann an páiste comhréir chuí don Ghaeilge.	Úsáideann an páiste comhréir chuí don Ghaeilge.

Fiosrú agus úsáid

<p>scribhneoireachta</p>	<p>spéis acu iontu mar spreagadh le haghaidh a dtéacsanna**.</p>	<p>chomhoibriú agus an múinteoir mar scríobhaí acu.</p>	<p>le haghaidh téacsanna** agus é/í ag cumadh téacsanna** i múinteoir.</p>	<p>comhoibriú, cuireann in ord agus scríobhann le páistí eile iad agus cumann téacsanna** le páistí eile; léann agus pléann a gcuid scríbhneoireachta.</p>	<p>páiste téacsanna** go neamhspleách; léann agus labhraíonn faoina chuid scríbhneoireachta leis an múinteoir lena chinntiú go bhfuil ciall léi agus tosaíonn ag moladh athruithe simplí chun í a fheabhsú.</p>	<p>agus bailiú eolas chun téacsanna** a chruthú a bhfuil tuairisc agus deireadh acu; léann agus pléann a gcuid scríbhneoireachta, ag aithint athruithe chun feabhas a chur uirthi.</p>	<p>agus tosaíonn ag úsáid eagraithe grafaíochta chun scríbhneoireacht a phléanail; cumann, cuireann in eagar chun aiseolas a chur san áireamh.</p>	<p>foinsi téacs** agus úsáideann eagraithe grafaíochta chun scríbhneoireacht neamhspleách a phléanail; cumann, prófálann agus cuireann in eagar leis féin chun téacsanna** a fheabhsú.</p>
<p>8. Freagairt agus intinn an údair</p>	<p>Úsáideann an páiste gothaí, fuaimeanna thaispeáint go bhfuil bri phearsanta lena chuid marcanna agus chun freagairt do théacsanna** daoine eile a thaispeántar nó a léitear dó.</p>	<p>Labhraíonn an páiste faoina théacsanna** féin agus tosaíonn ag freagairt do théacsanna** daoine eile trí chaint, marcanna agus líniócháil.</p>	<p>Labhraíonn an páiste faoi líniócháil níos mionsonraithe, agus úsáideann íad, ina théacsanna** féin agus tugann níos mó sonraí mar fhreagra ar théacsanna** daoine eile.</p>	<p>Úsáideann an páiste líniócháil níos mionléirithe chun sonraí a roinnt agus aithníonn piosáil téacs** simplí soiléire mar fhreagra ar cheisteanna sonraí.</p>	<p>Pléann an páiste a chuid oibre féin agus miníonn cén fáth ar roghnaigh sé/sí topaicí agus ábhar.</p>	<p>Comhroinneann an páiste oibre le daoine eile, ag tabhairt míniú níos fearr ar na sonraí.</p>	<p>Pléann an páiste ó bhéal, miníonn agus déanann nasc le carachtair atá cruthaithe aige ina scéalta féin ar bhealach níos mionsonraithe.</p>	<p>Comhroinneann an páiste na cúiseanna a bhí acu chun focail/úsáid faoi leith a físiú chun críche éifeacha/giúmair/tionchair.</p>
<p>9. Peannaireacht</p>	<p>Fiosraíonn an páiste uirlisi chun marcanna a dhéanamh.</p>	<p>Úsáideann an páiste roinnt smachta ar mhataín chun foirmeacha atá ar nós litreacha a dhéanamh.</p>	<p>Úsáideann an páiste smacht maith ar mhataín.</p>	<p>Scríobhann an páiste roinnt litreacha sa chás uachtair agus sa chás íochtair go hinléite agus mar litreacha cuarta scarta.</p>	<p>Scríobhann an páiste an chuid is mó de na litreacha sa chás uachtair agus sa chás íochtair mar litreacha cuarta scarta.</p>	<p>Scríobhann an páiste go hinléite agus go líofa agus é/í ag úsáid litreacha cuarta scarta.</p>	<p>Scríobhann an páiste go hinléite le script reatha.</p>	<p>Scríobhann an páiste go hinléite agus go líofa le script reatha.</p>

◊ *Tagraíonn seánra do réimse foirmeacha scríofa agus labhartha d'fhonn athinsint, míniú, siamsaíocht a chur ar fáil, treoracha a thabhairt, insint, áiteamh agus údar a thabhairt le tuairimí.*

◦ *Ag úsáid a chanúna féin mar is cuí*

1 Learning Outcomes: For Oral Language (English L2)

2

Progression Milestones

3 Progression Steps

Using the continuum: There are three Progression Continua - oral language, reading and writing. Each continuum consists of eight milestones (a-h), which describe, in broad terms, children's language learning and development for stages 1 and 2, using an arrow for each stage. Most children will have reached Milestone a before beginning Junior Infants. Milestone h is intended to support high-achieving children in second class. Some children may fall outside of the range shown by the arrows for stages 1 and 2. Using the Progression Continuum, teachers can identify the milestones children are at and plan the next steps in

children's language learning journeys. Each milestone has a number of Progression Steps which recognise children's achievements and support teachers' planning. The steps describe what children's learning and development looks and sounds like as they move along the continuum towards achieving the Learning Outcomes. The Examples of children's work (in print, audio and video) illustrate what children's language learning and development looks and sounds like at each of the milestones. In this way, the Progression Continua and Examples enable teachers to support children with a wide range of abilities across a range of contexts.

Oral Language: Progression Continuum

Over time, the child's oral language shows greater complexity and sophistication as they perform social functions, such as: name, question, request, retell, explain, inform, describe, reflect, clarify, infer, predict, imagine, narrate, think and express a need, feeling or opinion. In developing language, most children use speech as their main form of communication. Some children rely on alternative and augmentative forms of communication such as facial expressions, sounds, gestures, sign, picture communication systems, voice output communication aids and other assistive technologies. For children for whom English is not their first language, it can be expected that they will use their mother tongue and other supports to communicate in the early stages of encountering a new language. As they become more proficient they will gradually use more of the target language and mix it with their own. It is not uncommon for children who speak more than one language to use aspects of both languages when communicating.

2 Progression Milestones - Oral Language

Stage 1 ■ Stage 2

a	The child gestures to and shares attention of an object with another person. He/she exchanges smiles, vocalises and, in some cases, uses single words to respond. The child relies on the other person to interpret and share their meaning.
b	The child understands familiar words and basic phrases used to describe him/herself and his/her immediate surroundings. He/she uses single words, phrases and/or simple sentences, sometimes with gestures, to initiate conversation, to make requests, to talk about familiar people and objects, and to express themselves and interact with others. The 'other person' continues to play a key role in interpreting and sharing meaning.
c	The child refers to familiar objects and events, and shared experiences. He/she uses language from home and their surroundings to communicate for a variety of purposes. The child uses non-verbal cues to help understand spoken language and when sharing meaning with others. The child begins to see a conversation as an exchange of knowledge and information with another person. He/she can readily follow one-step instructions.
d	The child uses language to communicate their thoughts, feelings and ideas, and to ask questions. He/she has conversations about things that interest them, personal experiences, topics familiar to them and increasingly unfamiliar. The child engages others in conversation, asking questions and exchanging information. He/she begins to reflect on experience and to explain problems and consider solutions for age-appropriate topics. He/she begins to understand that the audience influences how we communicate. He/she can follow one-three step instructions.
e	The child begins to use decontextualized language, such as topic-specific language acquired through texts** and through interactions with others. He/she recalls unshared experiences, sequences and events for a listener. The child is more aware of audience and uses language differently depending on the listener. He/she speaks with a wider range of oral vocabulary and detail, uses context to help understand new words and responds to lengthy instructions. The child reflects on experience, gives explanations, considers problems and suggests solutions.
f	The child takes part in a wider range of conversations and is more comfortable in conversing with unfamiliar people. He/she elaborates on their responses, reflects on and takes account of the thoughts and feelings of others. The child uses tone, gestures and context to understand new words and phrases. He/she develops topics of conversation, elaborates with more detail, uses some topic-specific oral vocabulary and responds to complex instructions.
g	The child informs, describes and elaborates using increasingly complex language suited to the topic. He/she can provide increasingly sophisticated and precise explanations and justifications in and for their responses. The child selects particular language and style in response to the particular audience. He/she uses figurative and descriptive language to provide more detail when communicating. The child can identify key points and relevant details in texts.
h	The child gives explanations, descriptions and information on more complex and less frequently encountered concepts and situations. He/she considers and works with large bodies of information and multiple ideas and provides, justifies and defends their responses. The child chooses oral vocabulary for a specific purpose and effect. He/she uses

Stage 1

Stage 2

** 'text' to include all products of language use: oral, gesture, sign, written, Braille, visual, tactile, electronic and digital.

3 Progression Steps - Oral Language

Element	a The child...	b The child...	c The child...	d The child...	e The child...	f The child...	g The child...	h The child...
1. Engagement, listening and attention.	attends to stimuli, keeps eye gaze and tracks adult's gaze to visually attend to an object jointly. imitates actions and sounds.	attends for longer to interesting or familiar stimuli including: actions, gestures, tone of voice, conversations and stories read aloud, rhymes, songs and games.	takes part in conversation using appropriate eye-contact while attending to body language, gestures and tone of voice and uses these cues with context to understand new words/phrases. listens to factual accounts.	listens to new information on an unshared experience including fiction and non-fiction of increasing complexity. listens to and appreciates other languages.	listens to definitions and descriptions using tone, gestures and a few understood words to interpret main messages. attends to textually presented information (books, audio etc).	attends to verbal and non-verbal communication in a variety of contexts and listens to unfamiliar people speaking and modelling new words/phrases attending to the correct pronunciation of same.	gains insight from listening to new information on a wide range of subjects.	listens to information being presented from both sides of an argument.
2. and 3. Social conventions and awareness of others	responds to and seeks adult attention and recognises, responds to and says own name. responds to stimuli using voice, sounds and gestures and exchanges a smile and uses facial expressions, sounds, gestures, signs or speech to communicate.	takes part in imitative and turn-taking games, rhymes and songs. speaks audibly and coherently at appropriate volume interacting over a short number of turns with individuals and beginning to communicate readily with others in class. initiates communication with familiar adult.	shares personal anecdotes and responds to conversation on an unshared experience. greets and responds appropriately to greetings and discussion topics showing some appreciation of listener's needs. initiates and takes turns in conversation with peers, small groups and familiar adults.	initiates conversations on an unshared experience. responds to some information and begins to make indirect requests. switches style of speaking to suit audience. takes part in small group discussions showing awareness of listener-speaker rules and is able to list these.	uses appropriate turn-taking, eye contact and body language to contribute to and extend a topic, to build a coherent story or factual account. converses on thoughts and feelings of others and takes part in conversation with an unfamiliar adult adopting appropriate language, style and tone. works in pairs/groups and participates in and builds upon a group discussion.	adds increased detail for benefit of the listener and uses gestures, expressions and signs where appropriate. recognises the impact of gestures, tone of voice and body language on listeners. works in pairs/groups and reports the main points of discussion to an audience.	provides enough detail to help the listener understand the context. works as part of a group, establishing each person's role and adapting to it.	presents relevant ideas, organised coherently and omits unnecessary detail. makes polite indirect requests and uses a range of formal and informal terms of address. gathers feedback from others in their group on a project on an unfamiliar area and reports the main points to an audience.
4. Sentence structure and grammar	uses single-word utterances and combines these with vocalisations.	uses multi-word utterances and short common phrases and uses basic sentences when imitating or chorusing with someone.	uses complete basic sentences and speaks audibly and with clear articulation as appropriate to developmental stage. uses some basic connectives to begin to join short sentences. completes familiar rhymes and repeats short rhymes.	uses lengthier sentences with correct word order for the most part, and uses plurals and simple pronouns. mostly places the verb in the correct place in the sentence.	uses past, present and future tenses in lengthier and more complex sentences while self-correcting. uses prefixes and both subject and object pronouns correctly.	flexibly uses appropriate tenses, affixes and reflexive pronouns and clearly articulates multi-syllabic words. uses less common adjectives and lengthier connectives to elaborate.	uses qualifiers to elaborate sentences. uses less-frequently used connectives.	uses a range of less familiar adverbial conjunctions and pronouns correctly and uses clauses and qualifiers to support answers. increasingly speaks hypothetically using 'if' and 'so' clauses.
5. and 6. Acquisition and use of	recognises people and objects and uses appropriate gestures to refer to an object.	uses single words and common phrases and understands common pronouns	uses a wider range of single words and short, simple sentences.	infers the meaning of a new word by using gestures and context and infers the meaning of others' descriptions	uses an expanding vocabulary acquired from texts** and explains the meaning of a	uses words to convey less familiar meanings and recognises when words are used	uses more figurative idioms and metaphors and a range of less common	

Communicating

				<p>gives an account of an experience sequencing up to three key events.</p>	<p>explains a factual account from direct experience to a group, introduces a topic, outlines and describes processes.</p>	<p>predicts outcomes.</p>	<p>describes news and events, elaborating to add detail to improve understanding for the listener.</p>	<p>uses creative or imaginative language for a specific meaning or feeling, drawing on a range of experiences and texts^{***}.</p>	<p>uses a range of vocabulary from different sources to extend ideas and add more detail and effect.</p> <p>uses figurative language so an oral text^{***} has particular impact on a listener.</p>	<p>identifies problems and suggests solutions, predicts outcomes and identifies the moral of the story.</p>
12. Playful and creative use of language	<p>listens and attends to familiar rhymes and songs.</p>	<p>listens to and joins in with rhymes, songs and language games.</p>	<p>responds to poetry, rhymes and songs through gesture, action and props.</p> <p>distinguishes between and has fun with nonsense words and real words.</p> <p>in pretend play, uses language to create simple imaginary scenarios with peers and adults.</p>	<p>uses language playfully and creatively in providing alternative endings for rhymes while maintaining the rhyme.</p> <p>in pretend play, uses language from experiences and texts^{***} to create elaborative scenarios.</p>	<p>uses a growing bank of vocabulary and uses this imaginatively in oral texts^{***}.</p>	<p>describes news and events, elaborating to add detail to improve understanding for the listener.</p>	<p>uses some specific words and phrases to share an idea in a particular way drawing on a range of experiences and texts^{***}.</p>	<p>uses creative or imaginative language for a specific meaning or feeling, drawing on a range of experiences and texts^{***}.</p> <p>begins to use figurative language to add detail.</p>	<p>uses a range of vocabulary from different sources to extend ideas and add more detail and effect.</p> <p>uses figurative language so an oral text^{***} has particular impact on a listener.</p>	<p>identifies problems and suggests solutions, predicts outcomes and identifies the moral of the story.</p>
13. Information giving, explanation and justification	<p>chooses objects of reference to show understanding and to share meaning, and extends meaning by linking objects of reference.</p>	<p>tells what they are doing and names familiar people, toys and activities.</p>	<p>provides a description or explanation about a visible object or person.</p> <p>when retelling a familiar story with adult support, uses language removed from the current context to explain, describe problems and suggest possible solutions.</p>	<p>names, explains and describes familiar objects, people, events, concepts and subjects giving main points or functions.</p> <p>uses language suited to topic to explain how to play, construct, conduct a process, play a game or toy.</p> <p>gives brief explanations and justifications for their opinions or responses showing their individuality and voice.</p>	<p>explains and informs on a subject or historical event, reflecting the main idea and informs on the thoughts of third parties.</p> <p>shows increasing independence in presenting to class on topics, using appropriate manner and topic-specific language</p>	<p>informs and reflects on their thoughts and those of third parties.</p> <p>explains and informs on a subject reflecting the main idea, interpreting information and drawing inferences.</p> <p>names, describes and elaborates on a problem, providing a solution.</p>	<p>informs and reflects on their thoughts and those of third parties.</p> <p>explains and informs on a subject reflecting the main idea, interpreting information and drawing inferences.</p> <p>names, describes and elaborates on a problem, providing a solution.</p>	<p>interprets new information, drawing inferences and relating to previous experience.</p>	<p>uses language suited to the topic to give clear explanations and descriptions, sequencing main events and using backwards and forwards to clarify.</p> <p>provides and justifies opinion about an event.</p>	<p>identifies problems and suggests solutions, predicts outcomes and identifies the moral of the story.</p>
14. Description, prediction and reflection	<p>chooses objects of reference to indicate activities completed, indicates what they would like to do next and what materials will be needed.</p>	<p>says what they are doing and names familiar people.</p> <p>recalls/describes something they have completed in class to other members of the group.</p>	<p>identifies a problem and begins to use language to express own thoughts and to show awareness of others' thoughts.</p>	<p>when telling a familiar story, interprets behaviours and speculates about characters' motives.</p>	<p>uses language confidently to refer to their own and third parties' thoughts.</p> <p>describes and explains main points of real and imagined actions and events.</p>	<p>discusses and reflects upon real actions and events and elaborates on possible predicted outcomes.</p>	<p>discusses and reflects upon real actions and events and elaborates on possible predicted outcomes.</p>	<p>explains problems and gives reasons for predicted outcomes.</p>	<p>reflects on their own news and predicts future events from evidence of past events.</p> <p>provides a number of predicted outcomes and explanations for each.</p>	<p>identifies problems and suggests solutions, predicts outcomes and identifies the moral of the story.</p>

◇ Genre refers to a selection of oral and written forms in order to recount, explain, entertain, inform, give instructions, narrate, persuade and justify opinions.

1 Learning Outcomes: For Reading (English L2)

2 Progression Milestones

3 Progression Steps

Using the continuum: There are three Progression Continua - oral language, reading and writing. Each continuum consists of eight milestones (a-h), which describe, in broad terms, children's language learning and development for stages 1 and 2, using an arrow for each stage. Most children will have reached Milestone a before beginning Junior Infants. Milestone h is intended to support high-achieving children in second class. Some children may fall outside of the range shown by the arrows for stages 1 and 2. Using the Progression Continuum, teachers can identify the milestones children are at and plan the next steps in

children's language learning journeys. Each milestone has a number of Progression Steps which recognise children's achievements and support teachers' planning. The steps describe what children's learning and development looks and sounds like as they move along the continuum towards achieving the Learning Outcomes. The Examples of children's work (in print, audio and video) illustrate what children's language learning and development looks and sounds like at each of the milestones. In this way, the Progression Continua and Examples enable teachers to support children with a wide range of abilities across a range of contexts.

Reading: Progression Continuum

Collaboratively and independently the child listens to, reads and engages with familiar and unfamiliar texts** in a variety of genres. The child uses prior knowledge and previous experience to make sense of and interpret text. As the child progresses, the texts** will increase in complexity of reading vocabulary and content. To develop fluency, the child engages with texts** at his/her instructional and independent reading level. To identify where a child is at on the reading continua it is useful for the child to be engaging with texts at his/her instructional reading level.

2 Progression Milestones - Reading

Stage 1 ■ Stage 2

a	The child has fun playing with books and joining in with nursery rhymes. He/she enjoys looking at, listening to and handling books and indicates favourites. The child associates some meaning with pictures and familiar logos, signs, letters and words. He/she sequences familiar stories or personal experiences using objects, marks or mimes to focus on 2-3 key points or events.
b	The child shows reading behaviours in play scenarios and enjoys listening and responding to stories and poems, taking part in nursery rhymes, and playing with language in riddles and jokes. He/she understands that print carries messages and that text** tells the same story each time it is read. The child recognises some personal and familiar words and some familiar letters. He/she uses new words and phrases read aloud and modelled by the teacher in his/her emergent reading.
c	The child begins to associate letters with sounds and identifies some high frequency words. He/she draws on personal experience, knowledge and memory when sharing in the 'reading' of a text** either alone or with others, and retells familiar stories accurately. The child visualises while listening to a story or informational text** read aloud, shares responses and discusses with others. He/she understands some basic conventions of print and recognises rhyming words.
d	The child uses book-handling skills and identifies more conventions of print. He/she sounds and names all letters of the alphabet. Begins to blend and segment some sounds in words, recognises some common letter patterns and generates rhyming words. The child reads a range of high-frequency and CVC words and uses some contextual as well as pictorial cues to aid comprehension. He/she modifies predictions based on new information and shows understanding through discussion of texts** read.
e	The child enjoys listening to, reading and exploring text** showing knowledge of the structure of a range of narrative and procedural text** genres. He/she understands messages conveyed in illustrations and uses sight words, rhyming words, syllables, common letter patterns and text** cues to read. The child reads familiar texts** independently using full-stops to punctuate. He/she begins to monitor comprehension, asks questions about texts** and offers some reasons for predictions. With help, the child locates key points in informational texts** using a graphic organiser.
f	The child enjoys choosing and exploring texts** for specific purposes and generates and responds to questions on a range of text** genres providing justifications for responses. He/she reads a range of words with digraphs, letter patterns and syllables and uses prior knowledge, contextual cues, some punctuation and adds some intonation while reading aloud. The child locates key information using text** features such as table of contents and sub-headings, and begins to use dictionaries for word meanings. He/she discusses miscomprehension in text.
g	The child enjoys a range of genres and reads for specific purposes, justifying preferences and opinions. He/she uses a range of comprehension strategies and text** features such as indexes to help understand texts, locate key information and disregard unnecessary detail, and cites specific evidence in text** to support a viewpoint. The child uses a range of word identification strategies and knowledge of synonyms, homonyms, antonyms, affixes and root words to understand unfamiliar words.
h	The child enjoys a wide range of genres and reads detailed texts** at their independent level for a range of purposes. He/she uses letter/sounds sequences, digraphs, root words, syllables, silent letters, prefixes and suffixes to identify, read and comprehend a wide range of unfamiliar words. The child explores the author's intent in texts** and comprehends text** by using a repertoire of comprehension strategies more flexibly and with increasingly complex texts. He/she focuses on language features, imagery and reading vocabulary and recognises that individuals can interpret text** differently. He/she uses a range of text** features such as boldface, glossaries, electronic menus and icons to locate key details efficiently.

Stage 1

Stage 2

3 Progression Steps - Reading

Element	a The child...	b The child...	c The child...	d The child...	e The child...	f The child...	g The child...	h The child...
Learning Outcome Number and label								
1. Engagement	enjoys listening to stories read aloud and responds to focal points in illustrations.	enjoys read-aloud activities and talks about illustrations, and reads in play scenarios.	enjoys read-aloud activities and identifies detail in illustrations and shares interpretation of these, and uses reading more purposefully in play scenarios.	independently and with others enjoys listening to, reading and exploring a range of genres, and shares their interpretation of meaning held in both illustration and text.	enjoys exploring a wider range of genres and uses illustrations and text to share predictions and infer meaning.	enjoys interpreting text and shares these while listening to and questioning others' interpretations.	with others, enjoys evaluating texts on areas of interest and information, identifies, interprets and summarises main messages in text and shares these.	interprets the author's intent through illustration and written words, shares these interpretations and defends their opinion.
2. Motivation and choice	picks up and looks at books and chooses favourite ones.	independently and with others, chooses and engages with texts for enjoyment and interest.	chooses and enjoys favourite books from a range of genres expressing preferences.	explicitly shares reasons for their book choices.	can identify and select books of interest that are readable by them.	chooses books from a range of genres identifying a favourite genre or type of book and shares reasons.	enjoys sharing experiences with texts on an area of interest, with others and uses key points from texts for a specific purpose.	chooses and engages with texts for specific purposes and evaluates texts with a purpose/project in mind.
3. Conventions of print	understands that print such as signs, logos, pictures and words carry meaning.	understands that illustrations in books carry meaning.	identifies letters from other symbols and reads left to right, top to bottom, page to page and identifies pictures in books.	demonstrates one-to-one correspondence between written and spoken words, identifies letters, words, sentences, capital letters and full-stops and points out cover, title and author in books.	uses correct word order when reading and adheres to full-stops to punctuate their reading.	uses spaces and question marks to punctuate and add intonation to reading.	uses quotation marks and exclamation marks to punctuate and add intonation to reading.	uses commas and paragraphs to punctuate and add intonation to reading.
4. Phonological and phonemic awareness	identifies familiar sounds and enjoys listening to and saying nursery rhymes with others.	completes missing lines in nursery rhymes and recognises sounds of familiar letters.	identifies and generates rhyming words, recognising onset-rime. distinguishes between two spoken sounds. demonstrates an awareness of changes in sounds of words.	blends onset-rime and counts, pronounces, segments and blends syllables in spoken words. identifies initial, terminal and medial sounds in words of three phonemes and blends spoken words of two, three, four and five phonemes.	divides words into their onset-rime and reproduces common letter patterns and groups. verbally segments spoken single and multi-syllable words into their complete sequence of individual sounds. verbally deletes and substitutes individual sounds to make new words. recognises consonant/vowel sound patterns in syllables of spoken words.	uses syllables in new words heard to divide and blend. recognises that some words contain silent sounds which are not spoken or written.	with confidence, breaks new words into syllables, recognising for the most part when the syllables make sense.	breaks words into syllables and uses their knowledge of consonants and vowel sounds to recognise and blend them verbally. recognises patterns in spoken words and uses knowledge of existing words to segment and blend new words.
5. Phonics and word recognition	recognises some letters from own name and names some words and logos in the immediate environment based on their shapes.	recognises and names familiar letters such as those in own name and in the immediate environment, and recognises some personal and other	recognises, names and sounds some lower-case and upper-case letters and begins to blend phonemes. recognises a few	names and sounds all lower- and upper-case letters, recognises short vowel sounds, blends phonemes and recognises some common	recognises some digraphs and blends and reads words containing short and long vowel sounds. uses their	deletes, adds and substitutes letters to create and identify words. recognises similar sounds from different letter combinations and	reads increasingly demanding digraphs, letter patterns and consonant and vowel digraphs and skills flexibly.	uses their knowledge of letter sequences, digraphs, root words, syllables, silent letters, prefixes and suffixes to identify

<p>interprets non-letter signs and symbols around them.</p>	<p>links familiar printed signs or names to objects or people.</p> <p>recognises some similarities and/or differences between a pair of pictures/objects</p>	<p>high-frequency words in familiar contexts and uses one or two letters, often first and last, to identify other words.</p> <p>uses pictorial cues to read some words.</p>	<p>letter patterns.</p> <p>reads a range of high-frequency words and CVC words, and reads short, simple sentences.</p> <p>uses cues from pictures and from sentences to read.</p>	<p>knowledge of sight-words, letter patterns, sounds and cues from surrounding text** to read words and uses some word identification strategies with growing confidence.</p> <p>begins to distinguish between letter-sound relationships in L1 and L2.</p>	<p>reads a range of words with digraphs, letter patterns and some with consonant and vowel digraphs.</p> <p>uses their knowledge of syllables, prior knowledge and cues from the context to read words and uses a growing range of word identification strategies with confidence.</p> <p>identifies similarities in letter-sound relationships in L1 and L2.</p>	<p>uses a range of word identification strategies flexibly and confidently to identify words.</p> <p>identifies some differences in letter-sound relationships in L1 and L2.</p>	<p>uses theseauruses and other references to find and use word meanings across the curriculum.</p>
<p>listens to new words and phrases modelled by the teacher which are needed to understand texts** read to them, and plays with and repeats some of these in their emerging reading.</p>	<p>acquires new vocabulary listening to a variety of texts** read aloud and repeats new words and phrases in their emerging reading.</p>	<p>acquires new vocabulary listening to a variety of new words and phrases modelled by the teacher and begins to demonstrate some understanding.</p> <p>uses some new words in responses to texts.</p>	<p>acquires new words and phrases from a variety of instructional and independent-level texts and the teacher, and talks about their meaning.</p> <p>uses some new words in responses to texts.</p>	<p>uses a range of strategies to understand and discuss new words in texts** and understands that the same idea can be conveyed using different phrases.</p> <p>explores words that have the same meaning and words that have the same sound but a different meaning.</p>	<p>identifies and uses new words and phrases appropriately in a variety of contexts and begins to use dictionaries to find word meanings.</p> <p>recognises some synonyms, homonyms, antonyms, affixes and root words to understand unfamiliar words.</p>	<p>uses dictionaries and other references to find word meanings.</p> <p>flexibly uses a range of strategies including knowledge of homonyms, antonyms, affixes and root words to understand unfamiliar words.</p>	<p>uses thesauruses and other references to find and use word meanings across the curriculum.</p>
<p>enjoys listening to stories, rhymes and poems read by others, and indicates favourites.</p>	<p>enjoys listening to different genres expressing preferences and opinions and plays with language in rhymes, riddles, jokes, nonsense words and songs.</p>	<p>enjoys reading a range of stories, rhymes, poems and non-fictional texts** and begins to distinguish between a story and a poem or rhyme.</p>	<p>enjoys reading a wide range of fictional and non-fictional texts** and describing differences between stories, poems and non-fictional texts, and uses language playfully and imaginatively in response to texts** read.</p>	<p>begins to read texts** for specific purposes, identifying some differences between genres and begins to justify preferences and opinions.</p> <p>begins to use a table of contents in simple non-fictional texts** to gather information.</p>	<p>reads texts** for specific purposes and justifies preferences and opinions.</p> <p>uses lists and diagrams in simple non-fictional texts** to gather specific information.</p>	<p>selects relevant information from a range of features of non-fictional texts** and recognises emotive language in texts** read.</p>	<p>selects relevant information from a range of features of non-fictional texts** and recognises emotive language in texts** read.</p>
<p>sequences a story read or a personal experience using 2-3 objects, marks, drawings or mimes.</p> <p>finds specific objects in stories read to them and responds non-verbally and/or verbally to simple statements about a main event or character.</p>	<p>sequences main events using a small number of pictures.</p> <p>predicts a story based on the front cover and internal illustrations before teacher's reading of it and makes inferences.</p> <p>makes connections between points in a story while listening to the teacher read.</p> <p>responds non-verbally and/or verbally to simple</p>	<p>listens to stories, poems and informational texts** and retells main points with some sequencing.</p> <p>modifies predictions based on new information and draws inferences while listening to stories or informational text**.</p> <p>recounts orally key points of information in expository text.</p>	<p>uses language from texts** to retell main points along with characters and setting in sequence and adds key details from the texts.</p> <p>shows knowledge of the structure of a range of narrative and procedural text** genres and identifies the theme of a text**.</p> <p>takes part in class discussion while responding to narrative and</p>	<p>uses language from texts** to retell main events adding key details.</p> <p>generates and responds to questions on text** in a range of genres, clarifies their responses and provides justifications drawing on prior knowledge.</p> <p>uses some text** as table of contents and sub-headings to identify key points</p>	<p>summarises key points from a range of genres determining their importance and omitting any unnecessary information and sequences main points while reflecting on and making sense of information and adding detail.</p> <p>responds to questions disregarding unnecessary information, infers knowledge from prior knowledge</p>	<p>determines importance of information and justifies disregarding information when summarising key points/facts and reflects on and synthesises information</p> <p>shows some understanding that language features, images and vocabulary shape interpretation of text** and that this may be different to others'</p>	<p>determines importance of information and justifies disregarding information when summarising key points/facts and reflects on and synthesises information</p> <p>shows some understanding that language features, images and vocabulary shape interpretation of text** and that this may be different to others'</p>

6. Reading vocabulary

7. Purpose, genre and voice

8. and 9. Comprehension

	<p>stories and poems and asks and answers questions about main events and characters.</p>	<p>using key details about events, characters and setting. shows some understanding of informational texts** read aloud by the teacher.</p>	<p>with others, reads and discusses stories, poems, simple instructions, and informational texts** showing understanding. demonstrates the ability to visualise the story while listening to it, through their modified predictions and inferences during the story and in their retelling of the story.</p>	<p>expository text, asks questions, discusses predictions and inferences and clarifies their reasons. with help, uses simple graphic organisers to identify key points in expository texts**.</p>	<p>or information in text** and adds supporting detail using an appropriate graphic organiser. discusses misconceptions in a text**.</p>	<p>and information and cites specific textual evidence to clarify their responses and to support a particular viewpoint. uses text** features such as indexes to locate key facts and information. uses a range of comprehension strategies flexibly and confidently.</p>	<p>interpretations. uses text** features including bold print, glossaries, electronic menus and icons to locate key facts in a variety of genres efficiently. questions actions and sequences and accuracy of content.</p>	
<p>10. Fluency and self-correction</p>	<p>handles books and takes part in group activities with familiar texts**. begins to track the direction of reading with their eyes, attending to each page change in books read to them by others.</p>	<p>understands that text** tells the same story each time it is read. tracks the direction of reading with their eyes, attending to lines read in books read to them by others.</p>	<p>recognises when a word has been omitted or read incorrectly in repetitive familiar texts**. read to them. begins to track pictures and words using their finger or object.</p>	<p>shows a reasonable pace reading repetitive language patterns and some familiar sight vocabulary. reads texts** word by word tracking with finger or object and rereads familiar or independent-level texts** supported by illustrations, building fluency. self-corrects using pictorial, sound, visual and contextual cues.</p>	<p>tracks words in texts** read with their eyes. reads texts** at instructional and independent levels with good pace, phrasing, expression and understanding. recognises when a line or word is lost and self-corrects using syntactical cues.</p>	<p>maintains a reasonable pace reading text** with support from more complex repetitive language patterns, sight vocabulary, common letter patterns and initial sound cues.</p>	<p>maintains a reasonable pace with decodable texts** using phonic knowledge, sight vocabulary and common letter patterns, and rarely loses their place.</p>	<p>maintains a reasonable pace with lengthier and more complex unfamiliar texts** using expression and intonation while drawing on a range of phonic, sight and context cues when unknown words are encountered.</p>

◇ Genre refers to a selection of oral and written forms in order to recount, explain, entertain, inform, give instructions, narrate, persuade and justify opinions.

1 Learning Outcomes: For Writing (English L2)

2

Progression Milestones

3 Progression Steps

Using the continuum: There are three Progression Continua - oral language, reading and writing. Each continuum consists of eight milestones (a-h), which describe, in broad terms, children's language learning and development for stages 1 and 2, using an arrow for each stage. Most children will have reached Milestone a before beginning Junior Infants. Milestone h is intended to support high-achieving children in second class. Some children may fall outside of the range shown by the arrows for stages 1 and 2. Using the Progression Continuum, teachers can identify the milestones children are at and plan the next steps in

children's language learning journeys. Each milestone has a number of Progression Steps which recognise children's achievements and support teachers' planning. The steps describe what children's learning and development looks and sounds like as they move along the continuum towards achieving the Learning Outcomes. The Examples of children's work (in print, audio and video) illustrate what children's language learning and development looks and sounds like at each of the milestones. In this way, the Progression Continua and Examples enable teachers to support children with a wide range of abilities across a range of contexts.

Writing: Progression Continuum

The child shares his/her ideas, thoughts, feelings and knowledge through collaborative and independent writing and in responding to written texts by others. Over time, this writing shows increasing complexity of ideas, sophistication and richness of expression, and accuracy of punctuation, grammar and spelling. The child brings his/her own voice and personality to the writing through word choice, ideas, style and tone. The child uses an increasing range of genres, adapting style to suit the audience and the purpose, and comes to understand differences between written words and conversational words. Writing involves a gradual release of responsibility from the teacher as scribe to the child as an independent writer. During this process, the child moves from gestures, oral texts** and mark-making to more conventional forms of representing their writing.

2 Progression Milestones - Writing

a

The child enjoys making marks and shapes using different implements. He/she shares personal experiences and interests through these marks and shapes. The child shares these with others using gestures, sounds or words.

b

The child enjoys making letter-like forms and drawings while playing with different implements and materials. He/she shares meaning by naming some features. The child distinguishes between letters and pictures and recognises some letters in familiar words. He/she writes and interacts with the teacher as scribe, sharing personal experiences.

c

The child enjoys emergent writing using a variety of implements and shows good muscle control. He/she explains the main messages in their writing. The child uses basic conventions of print, names and sounds some letters and uses random strings of letters in writing. Their attempts show some emerging awareness of sounds. He/she uses new oral and reading vocabulary from texts** read and writes for particular purposes and interacts with the teacher as a scribe.

d

The child continues to write collaboratively with the teacher and begins to write independently about personal experiences and familiar topics. He/she uses some phonetically correct letters and common letter patterns and familiar words while using some correct word order, full-stops and spaces in sentences. The child writes some upper and lower case letters legibly as separate flowing letters. He/she reads and discusses their texts** and chooses ones for display.

e

The child creates texts** independently in which he/she shares personal experiences and preferences. He/she does this using complete sentences, some vocabulary from texts** encountered and vocabulary outside his/her personal experience, more print conventions and more phonetically correct spellings. The child begins to select language appropriate for texts** for a particular purpose, and works with others during the writing process.

f

The child creates texts** for different audiences and purposes. He/she writes with increasing independence using a wide bank of vocabulary and basic punctuation. The child gathers information and begins to plan and edit their work. The child uses visual along with phonetic strategies for spelling and spells a range of high-frequency words with accuracy.

g

The child creates texts** independently for a number of purposes and audiences. He/she thinks about audience and purpose when choosing words, the ideas or information for the texts, and the structure of the texts. The child uses a variety of tenses, connectives and punctuation marks. The child spells accurately using a wide range of strategies.

h

The child uses a range of writing genres and writes detailed texts** independently for a range of purposes and for different audiences. He/she chooses words, language features and structures to match the text** purpose, audience and genre. The child plans texts** and uses accurate spelling of high-frequency and difficult words, correct punctuation and grammar in texts. The child uses literal and implied meanings in texts** and responds to the work of others, beginning to identify the author's intent.

Stage 1

Stage 2

** 'text' to include all products of language use: oral, gesture, sign, written, Braille, visual, tactile, electronic and digital.

Element	Learning Outcome: Number and label	a The child...	b The child...	c The child...	d The child...	e The child...	f The child...	g The child...	h The child...	
Communicating	1. Engagement	has fun making marks and uses gestures, sounds or words to focus attention on these.	enjoys drawings and letter-like forms and shares meaning through naming some features in their texts ^{***} .	enjoys creating their own early written texts ^{**} and explains the main messages in these.	enjoys writing and shares meaning through reading and discussing their texts ^{**} .	enjoys writing for self-selected and different purposes with help from basic genre [◇] structures.	enjoys writing in a wider range of genres [◇] , exploring his/her own style, adding detail to ideas and verbally discussing these with others.	enjoys using personal style in a range of genres [◇] , drawing on figurative language and creating vivid images to impact on a reader, and discusses and shares their work.	enjoys using own style of writing in a range of genres [◇] , drawing on figurative language and creating vivid images to impact on a reader, and discusses and shares their work.	
	2. Motivation and choice	uses gestures, sounds or words to draw attention to preferred texts ^{**} created by themselves.	plays with a variety of implements and materials to create texts ^{**} on a topic of their choice and selects texts ^{**} to share with others.	uses a variety of implements and materials to create texts ^{**} on a chosen topic and selects texts ^{**} to display.	with increasing independence, chooses a topic and appropriate implements to create texts ^{**} and selects texts ^{**} to publish and display.	chooses from a wider range of topics and, with support, selects content and different presentation formats to share their writing.	chooses and refines ideas and content for their texts ^{**} , and selects from a range of presentation formats to share their writing.	begins to research and chooses content to write about less-familiar topics and selects from a wider range of presentation formats to share their writing.	researches and chooses content to write about less-familiar topics and selects appropriate presentation formats to share their writing.	
	3. Conventions of print and sentence structure	uses shapes in mark-making to communicate.	distinguishes between letters and pictures.	distinguishes between reading and writing and writes left to right, top to bottom, page by page.	uses some correct word order, sentence structure, capitals and complete sentences.	uses correct word order, sentence structure, capitals and complete sentences.	uses question marks, basic connectives, some correct verb tenses, and begins to use paragraphs.	uses quotation marks, exclamation marks, some paragraphs, connectives and different correct verb tenses.	uses commas, possessive apostrophes, contractions, paragraphs, compound and complex sentences, and mostly correct verb tenses.	uses commas, possessive apostrophes, contractions, paragraphs, connectives and different correct verb tenses.
	4. Spelling	uses shapes in their mark-making.	recognises some letters in familiar words and uses these and other symbols to represent text ^{***} .	connects the letter symbol to the sound for some upper and lower case letters, and uses random strings of letters showing emerging awareness of letter sounds to represent text ^{***} .	uses some phonetically correct letters, common letter patterns and familiar words.	sounds and names all upper- and lower-case letters, uses some correct consonants and vowels in approximate spellings and frequency and familiar words.	uses digraphs and letter strings and a range of familiar words, draws on visual memory for high-frequency words and begins to use dictionaries.	uses strategies including syllabification, strings and patterns, and dictionaries to spell a wider range of words and self-corrects more often.	uses a range of strategies flexibly to spell unusual and difficult words.	uses strategies including syllabification, strings and patterns, and dictionaries to spell a wider range of words and self-corrects more often.
Understanding			understands the connection between the written and the spoken word.	recognises similarities and differences between some letters.	demonstrates an awareness of sounds covered through sounding out unfamiliar words while spelling.	recognises consonant/vowel sound patterns in syllables of spoken words.	understands that some words are spelled differently from how they are pronounced.	understands that some words are spelled differently from how they are pronounced.	understands that some words are spelled differently from how they are pronounced.	

Exploring and using

<p>5. Vocabulary</p>	<p>uses marks and shapes to share a personal experience.</p>	<p>uses language from their personal experiences and uses it playfully and imaginatively in texts** created with the teacher as scribe.</p>	<p>uses new vocabulary and phrases from texts** read and uses language playfully and imaginatively in texts** created through shared writing with the teacher.</p>	<p>uses language from their personal experiences, texts** read and the environment and uses language playfully and imaginatively in texts** created independently.</p>	<p>uses language removed from their personal experience and encountered when creating texts** and uses this language imaginatively in their own texts.</p>	<p>uses topic-specific words and phrases to share an idea in a particular way, drawing on a range of experiences and texts**, and begins to add detail using adjectives and adverbs.</p>	<p>Intentionally uses vocabulary to convey a specific meaning, mood, feeling and imaginative language, drawing on a range of experiences and texts**.</p>	<p>selects vocabulary from a range of sources and uses it to extend ideas, add more detail and create an effect, mood or image, and begins to use figurative language so that a text** has a particular impact on a reader.</p>
<p>6. Purpose, genre and voice</p>	<p>shares thoughts, knowledge and experiences with others through their marks.</p>	<p>begins to share thoughts, knowledge and experiences for a particular purpose and audience using marks, drawings and some letters.</p>	<p>writes and draws for a particular purpose and audience while sharing thoughts, knowledge and experiences.</p>	<p>writes for a wider range of purposes and audiences while sharing thoughts, knowledge and experiences.</p>	<p>begins to write in a range of genres using a basic structure appropriate to a particular genre, matching language to purpose, genre and audience.</p>	<p>writes in a range of genres providing detail, elaborating on key points and using appropriate language while exploring their own style.</p>	<p>writes in a range of genres elaborating on details and developing characters and ideas further using appropriate language and structure while exploring their own style.</p>	<p>writes in a range of genres using structure flexibly to best suit their intent while using language creatively and conveying their own style.</p>
<p>7. Writing process</p>	<p>uses personal experiences and interests as stimulus for their texts**.</p>	<p>begins to take part in collaborative writing with the teacher as scribe.</p>	<p>uses familiar topics as a stimulus for texts** while creating texts** jointly with the teacher.</p>	<p>collaboratively plans texts** orally; sequences and writes texts** with other children; reads and talks about their writing.</p>	<p>independently plans, sequences and writes texts; reads and talks about their writing with the teacher to check if it makes sense and begins to suggest simple changes to improve it.</p>	<p>independently plans and gathers information to create texts** with a beginning, middle and end; reads and discusses their writing, identifying changes to improve it.</p>	<p>draws on a range of text** sources, and begins to use graphic organisers to plan writing; composes, proofs and edits to include feedback.</p>	<p>draws on a wider range of text** sources and uses graphic organisers to plan independent writing; composes, proofs and self-edits to improve texts**.</p>
<p>8. Response and author's intent</p>	<p>uses gestures, sounds or words to show that their marks have personal meaning and to respond to others' texts** shown or read to them.</p>	<p>talks about their own texts** and begins to respond to others' texts** through talk, marks and drawings.</p>	<p>talks about and uses more detailed drawings in their own texts** and gives more detail in responses to others' texts**.</p>	<p>uses more elaborate drawings to share detail and identifies simple, explicit pieces of text** in response to specific questions. shares a personal interpretation of another person's text**.</p>	<p>discusses their own work giving reasons for selection of topic and content. discusses the work of others relating it to familiar experiences.</p>	<p>shares their work with others, elaborating on details. responds to the work of others, discussing main points raised in greater depth and relating it where relevant to their own experiences.</p>	<p>verbally discusses, explains and connects with characters created in their own stories in greater detail. discusses characters and key events in the stories of others, predicting and inferring characters' motives for key actions.</p>	<p>shares their reasons for use of particular words/phrases used for effect/mood/impact. interprets main messages being conveyed in the work of others and infers author's reason for these.</p>
<p>9. Handwriting</p>	<p>explores implements to make marks.</p>	<p>uses some muscle control to make letter-like forms.</p>	<p>uses good muscle control. writes some upper- and lower-case letters.</p>	<p>writes some upper- and lower-case letters legibly and as separate flowing letters.</p>	<p>writes most upper- and lower-case letters as separate flowing letters.</p>	<p>writes legibly and fluently using separate flowing letters.</p>	<p>writes legibly with cursive script.</p>	<p>writes legibly and fluently with cursive script.</p>

◇ Genre refers to a selection of oral and written forms in order to recount, explain, entertain, inform, give instructions, narrate, persuade and justify opinions.

6.3 Samplaí d'fhoghlaim agus d'fhorbairt teanga na bpáistí: Gaeilge agus Béarla

Tá réimse samplaí d'fhoghlaim agus d'fhorbairt teanga páistí in T1 agus in T2 le fáil in Uirlisí Úsáide Teanga na Bunscoile. Tá nótaí curtha ag múinteoirí leis na samplaí seo agus léiríonn siad an chaoi ar féidir le himeachtaí foghlama aonair eolas mórluachmhar maidir le foghlaim teanga páistí sa dá theanga a chur ar fáil do mhúinteoirí agus tacú leo agus na chéad chéimeanna eile san fhoghlaim á bpleanáil acu. Tugann na samplaí freisin eolas fócasaithe do pháistí agus dá dtuismitheoirí ar a fheabhas atá ag éirí leo ina gcuid oibre teanga. I gcás gach ceann de na samplaí, tugtar sonraí ar

- Mórchéim Dul chun Cinn – cad a thaispeánann an sampla agus cad a insíonn sé faoin áit a bhfuil an páiste ar a t(h)uras foghlama teanga
- Torthaí Foghlama – na torthaí leathana ar dhírigh an múinteoir orthu san eispéireas teanga
- Comhthéacs – achoimre ghearr ar an gcaoi ar cruthaíodh an sampla
- Mionchéimeanna Dul chun Cinn – cad a thaispeánann an sampla agus cad a insíonn sé faoina bhfuil bainte amach ag an bpáiste agus faoina dtig leis/léi a dhéanamh
- Leideanna foghlama agus teagasc – cad atá pleanáilte ag an múinteoir a dhéanamh ina dhiaidh sin chun tacú le breis foghlama.

Is múinteoirí a rinne na samplaí a fhorbairt sna trí chomhthéacs scoile, in T1 (L1) agus in T2 (L2) na scoile, agus tá siad curtha i láthair i bhformáidí clóite, fuaimne agus amhairc i gCuraclam Teanga na Bunscoile ar líne. Cuirfear le líon na samplaí le himeacht na haimsire chun stór saibhir a sholáthar do mhúinteoirí a thaispeánann foghlaim agus forbairt teanga páistí thar na trí shnáithe i ranganna bunscoile.

Cabhair do mhúinteoirí is ea na Contanaim Dul chun Cinn agus na samplaí d'fhoghlaim agus d'fhorbairt teanga na bpáistí agus iad ag iarraidh dul chun cinn páistí san fhoghlaim a threorú ar luas a oireann d'fhorbairt an pháiste a bhíonn i gceist. Oireann na Contanaim Dul chun Cinn do phointí tosaithe difriúla i bhfoghlaim agus i bhforbairt teanga agus do rátaí difriúla dul chun cinn i measc páistí. Déanann páistí áirithe dul chun cinn go gasta sna Contanaim Dul chun Cinn ach tá páistí eile ann a dteastaíonn níos mó ama agus deiseanna uathu chun taithí a fháil ar ghnéithe áirithe teanga sula mbíonn an scil sin sealbhaithe acu. Is gá an teagasc a dhéanamh ar bhonn difreáilte, mar sin, le cinntiú go ndéanann gach páiste dul chun cinn. Léirítear i bhFíor 6 sampla d'obair páistí a bhfuil nótaí curtha ag múinteoirí léi agus na Mórchéimeanna Dul chun Cinn in úsáid.

Cabhair do mhúinteoirí is ea na Contanaim Dul chun Cinn agus na samplaí d'fhoghlaim agus d'fhorbairt teanga na bpáistí agus iad ag iarraidh dul chun cinn páistí san fhoghlaim a threorú ar luas a oireann d'fhorbairt an pháiste a bhíonn i gceist.

Fíor 6: Samplaí: Leagan Amach

Scríbhneoireacht, Luath-léargas ar Mhórchéim Dul chun Cinn: c

Torthaí Foghlama ar ar díriodh sa cheacht

- 1. Rannpháirtíocht
- 5. Foiclóir

Torthaí Foghlama

Mórchéim Dul chun Cinn

Comhthéacs

Scríbhneoireacht, Luath-léargas ar Mhórchéim Dul chun Cinn: c

Comhthéacs

Cruthaíodh an sampla seo go neamhspleách i rith seisiún súgartha. Scríobh na páistí faoina rogha ábhar.

Scríbhneoireacht, Luath-léargas ar Mhórchéim Dul chun Cinn: c

Mionchéimeanna Dul chun Cinn a saináithníodh ag Mórchéim c

Gníomh an pháiste...

- 1. Rannpháirtíocht: Taitníonn leis an bpáiste a théacsanna luatha scríofa féin a chruthú.
- 2. Inspreagadh agus rogha: Úsáideann an páiste uirlisí agus ábhair éagsúla chun téacsanna a chruthú ar thopaic roghnaithe.

Mionchéimeanna Dul chun Cinn ag an mórchéim seo

Leideanna foghlama agus teagaisc

Scríbhneoireacht, Luath-léargas ar Mhórchéim Dul chun Cinn: c

Leideanna foghlama agus teagaisc

- Cad iad na chéad Mhionchéimeanna Dul chun Cinn eile i bhfoghlaim an pháiste?
- Cad iad na heispéiris foghlama is féidir leat a phleanáil agus a chur ar fáil i dtreo na Mionchéimeanna sin?

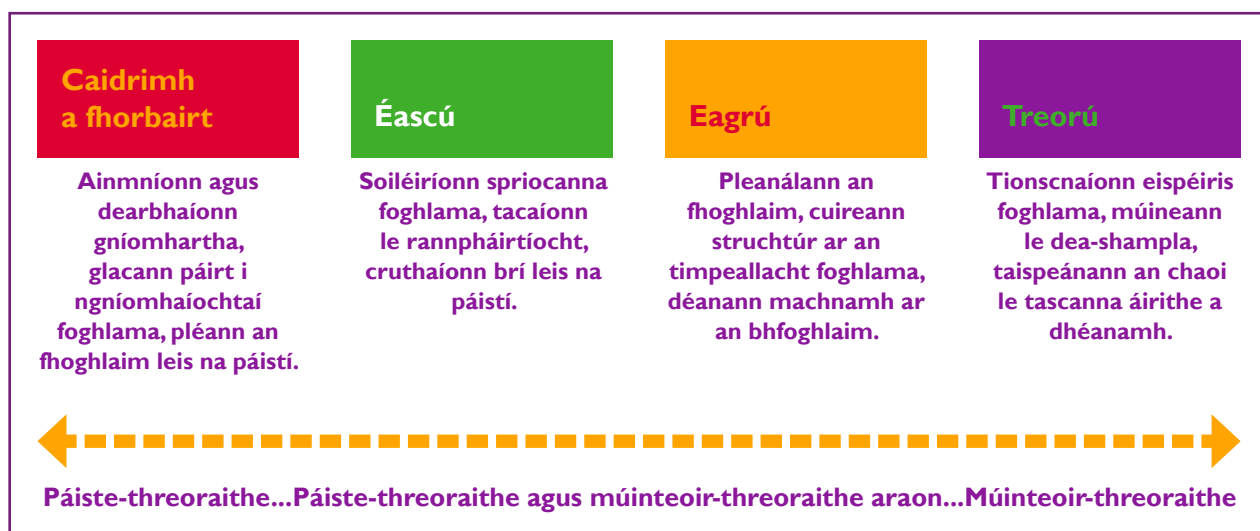
6.4 Ábhar Tacaíochta do mhúinteoirí: Gaeilge agus Béarla

Cuimsíonn Uirlisí Úsáide Teanga na Bunscoile réimse d'Ábhar Tacaíochta do mhúinteoirí chun Curaclam Teanga na Bunscoile a úsáid sa chéad agus sa dara teanga de chuid na scoile. Tá na hUirlisí Úsáide foilsithe ar shuíomh gréasáin an churaclaim ar líne ag www.curriculumonline.ie agus tá siad ar fáil freisin ar mhéaróg chuimhne a cuireadh chuig gach múinteoir bunscoile mar aon le cóip chrua den churaclam. San Ábhar Tacaíochta do mhúinteoirí sna hUirlisí Úsáide tá comhairle phraiticiúil (foilsithe mar PDF inclóite) agus í léirithe le físeáin agus le grianghraif, chun bonn eolais a chur faoi theagasc na teanga ó bhéal, na léitheoireachta agus na scríbhneoireachta sa chéad teanga agus sa dara teanga de chuid na scoile. Sna míreanna d'Ábhar Tacaíochta tugtar achoimre ar an gcaoi le cleachtas atá bunaithe ar thaighde a leanúint. Is féidir le múinteoirí leas a bhaint as an Ábhar Tacaíochta atá curtha ar fáil agus spreagtar iad lena machnamh a dhéanamh ar an gcaoi a bhféadfaidís na cleachtais a léirítear a chur i bhfeidhm agus a chur in oiriúint ar bhealach a oirfidh dá rang agus dá gcomhthéacs scoile féin. Is foinse shaibhir iad na hUirlisí Úsáide d'fhonn tacaíocht a thabhairt don chleachtas sa seomra ranga agus leanfar de bheith ag cur leis thar thréimhse ama de réir mar a thiocfaidh riachtanais agus cleachtais nua chun solais. Tagróidh an tÁbhar Tacaíochta do na hacmhainní, idir chinn atá ann cheana agus chinn atá nua, do mhúinteoirí páistí a bhfuil riachtanais speisialta oideachais acu.

Teagasc agus Uirlisí Úsáide Teanga na Bunscoile

Forbraíodh Curaclam Teanga na Bunscoile i bhfianaise an iliomad taighde ar fhorbairt teanga agus litearthachta (tuarascálacha CNCM, uimhir 14, 15, 16, 2012) i dteannta forbairtí roimhe sin ar nós *Aistear: Creatchuraclam na Luath-Óige* (CNCM, 2009). Tá prionsabail *Aistear* ábhartha do gach páiste i rang na naíonán ar an mbunscoil. Léirítear na prionsabail seo, mar aon le prionsabail a bhaineann le forbairt teanga agus litearthachta páistí, sna ranna Réasúnaíocht, Aidhmeanna, agus Snáitheanna agus gnéithe i gCuraclam Teanga na Bunscoile. Ag tógáil ar *Aistear: Creatchuraclam na Luath-Óige* agus ar thaighde ar fhorbairt teanga agus litearthachta, aithnítear sa churaclam teanga an tábhacht a bhaineann le meonta dearfacha, le hindibhidiúlacht agus le gníomhú an pháiste, le lárnacht foghlama comhoibríche, le súgradh mar chur chuige oideolaíoch, agus le nádúr comhtháite na foghlama. Léirítear aidhmeanna agus Spriocanna Foghlama *Aistear*, go háirithe laistigh den téama *Cumarsáid*, sna Torthaí Foghlama le haghaidh chéim 1. Úsáideann an curaclam teanga an cur chuige cumarsáideach le haghaidh theagasc agus fhoghlaim an dara teanga freisin.

Fíor 7: Contanaim idirghníomhaíochta

Tá idirghníomhú idir an múinteoir agus an páiste ag croílár obair na scoile chun tacú le forbairt agus le foghlaim teanga na bpáistí. Ag tógáil ar choincheap na cómhálartachta atá lárnach do phrionsabail *Aistear: Creatchuraclam na Luath-Óige* agus do shealbhú teanga, áiríonn Uirlisí Úsáide Teanga na Bunscoile ábhar ar réimse straitéisí teagaisc agus modheolaíochtaí chun tacú le foghlaim agus le forbairt páistí trasna na dTorthaí Foghlama in T1 agus in T2 na scoile. Tá roinnt de na straitéisí agus de na modheolaíochtaí seo múinteoir-threoraithe agus cinn eile páiste-threoraithe (Fíor 6 bunaithe ar *Aistear*, 2009, lch 28).

Tá ról ríthábhachtach ag an múinteoir ó thaobh timpeallacht shaibhir foghlama teanga a eagrú agus a chur ar fáil do pháistí: ag léiriú scothúsáid teanga, ag éisteacht agus ag tuiscint teanga agus litearthacht páistí i réimse eispéireas agus gníomhaíochtaí le seánraí difriúla téacsanna. Cabhraíonn eolas a bhailítear sa chaoi sin leis an múinteoir chun breithiúnais eolasacha a dhéanamh faoi na

Mórchéimeanna Dul chun Cinn atá sroichte ag na páistí ar na Contanaim Dul chun Cinn agus eispéiris chuí a phleanáil chun cabhrú leo tuilleadh dul chun cinn a dhéanamh. Leis an taithí agus idirghníomhú seo, foghlaimíonn páistí teanga agus foghlaimíonn siad le teanga a úsáid chun éagsúlacht críche agus do lucht éisteachta agus léitheoireachta difriúil, agus foghlaimíonn siad le hoibriú le téacsanna atá ag éirí níos sofaisticiúla de réir a chéile agus iad a chruthú. Baintear an fhoghlaim seo amach trí mhalartú comhlántachta – amanna tosaíonn an múinteoir comhrá agus freagraíonn na páistí, agus amanna eile, cuireann na páistí tús leis agus freagraíonn an múinteoir. Léiríonn na samplaí thíos é sin a thuilleadh.

Sampla 1

Agus iad ag súgradh, d'fhéadfadh páistí i rang naíonán cuireadh a thabhairt don mhúinteoir cuairt a thabhairt ar lialann tréidlia lena nathair nimhe thinn. Glacann an múinteoir páirt sa súgradh agus sa chomhrá ag leanúint shampla na bpáistí. Nuair atá Torthaí Foghlama áirithe i gceist, agus más iomchuí, d'fhéadfadh an múinteoir focal nua a úsáid sa chomhrá sa lialann nó fiafraí de na páistí cén chaoi a líontar isteach foirm chun oideas a fháil.

Sampla 2

I gcaitheamh na ceardlainne scríbhneoireachta, déanann an múinteoir athbhreithniú ar scríbhneoireacht na bpáistí agus glacann sí treoir uaithi. Agus é/í ag úsáid Torthaí Foghlama ó chéim 2, d'fhéadfadh an múinteoir mioncheacht a phleanáil ar intreoir láidir a chruthú i dtéacs mar chuid den cheardlann. Úsáideann páistí an fhoghlaim nua seo chun scríobh faoina rogha topaicí.

Bíonn ról suntasach ag an meascadh agus idirghníomhú seo idir taithí a thionscnaíonn an páiste agus taithí a thionscnaíonn an múinteoir chun cur ar chumas na bpáistí ar fad forbairt mar chumarsáidithe, léitheoirí agus scríbhneoirí muineacha agus cumasacha. Bíonn tábhacht ar leith le cothromas idir obair atá páiste-threoraithe agus múinteoir-threoraithe le linn luathbhlianta na bunscoile nuair a bhítear ag cothú dúshraith láidir agus grá do theanga agus do litearthacht in T1 agus T2 na scoile. Áireoidh Uirlisí Úsáide Teanga na Bunscoile Ábhar Tacaíochta a léireoidh straitéisí éagsúla atá tábhachtach chun tacú le foghlaim teanga páistí. Díríonn cuid den Ábhar Tacaíochta seo ar choincheapa agus scileanna teanga a bhaineann go sonrach

le teanga amháin (Gaeilge nó Béarla) agus díríonn cuid eile acu ar choincheapa agus ar scileanna atá mar bhonn agus mar thaca ag an dá theanga. Léirítear samplaí d'Ábhar Tacaíochta do mhúinteoirí i bhFíor 11 thíos, chomh maith le físeán ina dtaispeántar na cleachtais i bhfíorsheomraí ranga. Tá sé seo ar fáil ar líne in Uirlisí Úsáide Teanga na Bunscoile. Tugtar na samplaí chun na pointí a léiriú. Is féidir teacht ar an téacs iomlán sna hUirlisí Úsáide.

Ábhar Tacaíochta do mhúinteoirí in Uirlisí Úsáide Teanga na Bunscoile

Fíor 8: Ábhar Tacaíochta: Leagan Amach

Ábhar Tacaíochta
GAELIGE | LÉITHEOIREACHT

Fónaic

TORTHAÍ FOGHLAMA
Ferbráireen páistí coitcheapa, meonata agus scoláirí na n-éilíní le:

- Go gceolódar 36-43 fuaim (ag léiríth ar shamplaí)
- Go mbeadh páistí ag deighilt agus ag cumasc focail le meain
- Go mbeadh páistí eolach ar struchtúr na Gaeilge agus na mbeadh páistí ag déanamh agus ag scríobh focail le meain

Cineálacha Éagsúla Fónaice

- Fónaic anailiseach;** Anailis a dhéanamh ar fhocail trí chur chuige "leach agus abair". Clúdaítear tuisleacha, túsfhoghair, rím agus teaghlach focal.
- Fónaic shintéiseach;** Fuaimneanna aonarach agus a litreacha gaolmhara.

Fuaimneanna aonarach a nascadh le focail a dhéanamh, ag obair ó aonad fuaim go dtí focail iomlána. Bíonn páistí ag deighilt, ag cumasc agus ag múnú léirithe comónta fuaimne.

FÓNÁIC SA LITEARTHACHT
Aithnítear an gá atá le teagasc fónaice mar chuid de theagasc na litearthachta is gné amháin de theagasc na litearthachta é teagasc na fónaice agus ba chóir na scileanna eile litearthachta theagasc agus a dhaingniú mar aon le teagasc fónaice.

Fónaic theanga; Dirítear aird ar fónaic i gcomhthéacs gach gné eile den litearthacht. Tosaítear le haithint fuaimneanna aonarach agus bhfocail iomlána agus ansin cur i bhfeidhm cur chuige sintéiseach le deighilt agus cumasc fuaimneanna le léamh agus le litriú. Ag an tús, bíonn an obair ar fad i gcomhthéacs focail iomlána. Is cur chuige é seo a oireann don Ghaeilge nó féachtar ar fuaimneanna i gcomhthéacs focail agus focail i gcomhthéacs abairte. Athraíonn fuaimneanna na Gaeilge ag brath ar an áit a bhfuil siad san fhocal agus ag brath ar ghnéithe gramadaí na tabairte. Déantar gach fuaim i gcomhthéacs.

Feasacht Fóineolaíochta
Tá na scileanna seo tábhachtach mar dhúshraith i bhfoghlaim na fónaice agus sa litearthacht go ginearálta.

- Aird, éisteacht agus forbairt teanga. Tá an teanga ó bhéal tábhachtach.
- Rithim i ndánta/rain, an dóigh le buíll a léiriú. Tosaítear ag diriú ar shiollaí i bhfocail lena mbriseadh ina goodanna lena léamh/scríobh.
- Rím i rainn, dánta agus scéalta. Aithnítear

Tagairt: feasacht fóineolaíochta don theagasc a bhfuil sí ag cur ar struchtúr fuaimne, focal. Aithítear ann bunscríth ar fhocal, rím, síollaí, túsfhoghair, ligheir deirbh agus fóinéimí

CURACLAM TEANGA NA BUNSCOILE: CÉIM 1 AGUS 2

www.curriculumonline.ie
www.ncca.ie/primary

Teanga agus snáithe

Teideal

Torthaí Foghlama

Nóta buí le haghaidh príomhphointe

Ábhar Tacaíochta
GAELIGE | LÉITHEOIREACHT | Céim 1 agus 2

Fónaic

fuaimneanna a dhéanamh rím agus atá mar an gcéanna. Ansin, aithnítear an fuaim chéanna ach í léirithe ar bhealaí éagsúla. Cuirtear tús ansin le focail a rangú de réir fuaimne agus de réir litrithe.

Fónaic
Moltar i gclár fónaice de chineál ar bith fuaimneanna a theagasc go cuimsitheach agus go leanúnach agus le struchtúr cinnte. Moltar tosú leis na fuaimneanna is coitianta agus leis na focail is lú agus is fusa díchódú. Má tá níos mó ná bealach amháin ann le fuaim a léiriú is fearr bealach amháin a theagasc agus a dhaingniú i dtús báire sula gcuirtear roghanna

An léargas gur féidir smaoinemh ar gach focal labhartha mar shraith fóinéimí. Ós rud é gurb í fóinéimí na haonaid foghair a cuirtear in iúl le litreacha na haibítire, cuid tábhachtach de loighce na haibítire a thuiscint is ea an theagasc gur sraith fóinéimí is ea gach focal. As sin tuigtear gur féidir fónaic agus litriú a fhoghlaim.

Fónaic
Moltar i gclár fónaice de chineál ar bith fuaimneanna a theagasc go cuimsitheach agus go leanúnach agus le struchtúr cinnte. Moltar tosú leis na fuaimneanna is coitianta agus leis na focail is lú agus is fusa díchódú. Má tá níos mó ná bealach amháin ann le fuaim a léiriú is fearr bealach amháin a theagasc agus a dhaingniú i dtús báire sula gcuirtear roghanna

Ba chóir go mbeadh ceachtanna fónaice gairid agus gasta agus iad i gcomhthéacs na léitheoireachta. Moltar go mbeadh páistí ag fiosrú an eolais agus iad ag léamh.

roimh pháistí. Baineann an cur chuige seo le fuaim a chloisteáil i bhfocail agus ansin, an dóigh leis an bhfocal sin a léamh agus a litriú mar is ceart de réir choinbhinsiún litrithe na teanga.

CURACLAM TEANGA NA BUNSCOILE: GAEILGE

www.curriculumonline.ie
www.ncca.ie/primary

Support Material

ENGLISH | WRITING | Stage 1

The Writing Workshop

TYPES OF MINI-LESSONS

Management and organisation (when necessary): Teaching the routine of the Writing Workshop e.g., the structure of Writing Workshop, how to use writing folders, rules for conferences and how to respond within a share session.

Process (when necessary): Teaching the steps in the writing process e.g., choosing a topic, drafting, revising, editing and publishing.

Conventions (1-2 times a week): Teaching skills to improve the readability and fluency of the piece e.g., grammar, spelling, punctuation and sentence structure.

Craft (3-4 times a week): Teaching a technique to enhance writing quality/style e.g., using details, strong introduction and crafting an effective title. Recording key ideas on an anchor chart and displaying in the classroom provides a visual reminder for children.

2. Independent Writing and Conferencing (approx. 20-30 mins.)

Video 4
Video 5

During sustained, independent writing time the teacher engages in conferences with individual children. Conferences are short (approx. 5 mins) and teachers should aim to conference with 3-4 children daily. A good conference involves 80% child talk and 20% teacher talk. The teacher's job is to nudge details from the writer, to understand what the writer is

trying to do and to continue to encourage children as writers. During conferences, teachers also use this one-to-one time to note specific concerns or areas of expertise for individual children. This will enable the teacher to provide differentiated instruction during future conferences and plan content for small-group mini-lessons. In this way, the teacher provides support in response to children's particular needs.

www.curriculumonline.ie
www.ncca.ie/primary

Bosca scáthaithe le haghaidh pointí maidir le cleachtas na múinteoirí

PRIMARY LANGUAGE CURRICULUM:
ENGLISH

Support Material

ENGLISH | WRITING | Stage 1

The Writing Workshop

References

Berninger, V. & Swanson, H. (1994). *Modifying Hayes and Flower's model of skilled writing to explain beginning and developing writing*. In E. C. Butterfield, Series Ed., & J. S. Carlson, (Ed.), *Advances in cognition and educational practice*: Vol. 2. Children's writing: Towards a process theory of the development of skilled writing. New York: JAI Press.

Bissex, G. (1980). Patterns of development in writing: A case study. *Theory into Practice*, 19(3), 197-201.

Bromley, K. (2011). Best practices in teaching writing. In L. Morrow, & L. Gambrell (Eds.), *Best practices in literacy instruction*, 295-318. NY: The Guilford Press.

Calkins, L. (1986). *The art of teaching writing*. Portsmouth, NH: Heinemann.

Department of Education and Science Inspectorate (2005). *An evaluation of curriculum implementation in primary schools*. Dublin: Stationery Office.

Fletcher, R. & Portalupi, J. (2001). *Writing workshop: The essential guide*. Portsmouth, NH: Heinemann.

Gentry, R.J. (1982). An analysis of developmental spelling in GNYs at work. *The Reading Teacher* 36, 192-200.

Graves, D. (1994). *A fresh look at writing*. Portsmouth, NH: Heinemann.

Grainger, T., Goouch, K., & Lambirth, A. (2005). *Creativity and writing: Developing voice and verve in the classroom*. Oxon: Routledge.

Hayes, J. (1996). A new framework for understanding cognition and affect in writing. In C. Levy, & S. Ransdell (Eds.), *The science of writing: Theories, methods, individual differences and applications*, 1-27. Mahwah, NJ: Erlbaum.

Juzwik, M. (2006). *Writing*. In M. Pressley (Ed.), *Reading instruction that works: The case for balanced teaching*, 347-370. NY: The Guilford Press.

that works: *The case for balanced teaching*, 347-370. NY: The Guilford Press.

Kennedy, E., Dunphy, E., Dwyer, B., Hayes, G., McPhillips, T., Marsh, J., O'Connor, M., Shiel, G. (2012). *Literacy in Early Childhood and Primary Education (Children aged 3-8 Years)* Commissioned research report, National Council of Curriculum and Assessment (NCCA).

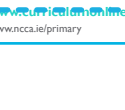

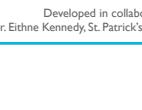
Kennedy, E. (2010). Lessons from a school where literacy thrives: Transforming outcomes through a research-based approach to underachievement. In T. Conannon-Gibney, A. Kelly, & K. Willoughby (Eds.), *Literacy in the 21st century: Perspectives, challenges and transformations*, 10-26. Dublin: Reading Association of Ireland.

Rog, L. (2007). *Marvellous mini-lessons for teaching beginning writing, K-3*. Newark, DE: International Reading Association.

Routman, R. (2005). *Writing essentials: Raising expectations and results while simplifying teaching*. Portsmouth, NH: Heinemann.

Videos

WritingWorkshop_Video1
WritingWorkshop_Video2
WritingWorkshop_Video3
WritingWorkshop_Video4
WritingWorkshop_Video5
WritingWorkshop_Video6
WritingWorkshop_Video7

www.curriculumonline.ie
www.ncca.ie/primary

Developed in collaboration with
Dr. Ethne Kennedy, St. Patrick's College, Drumcondra.

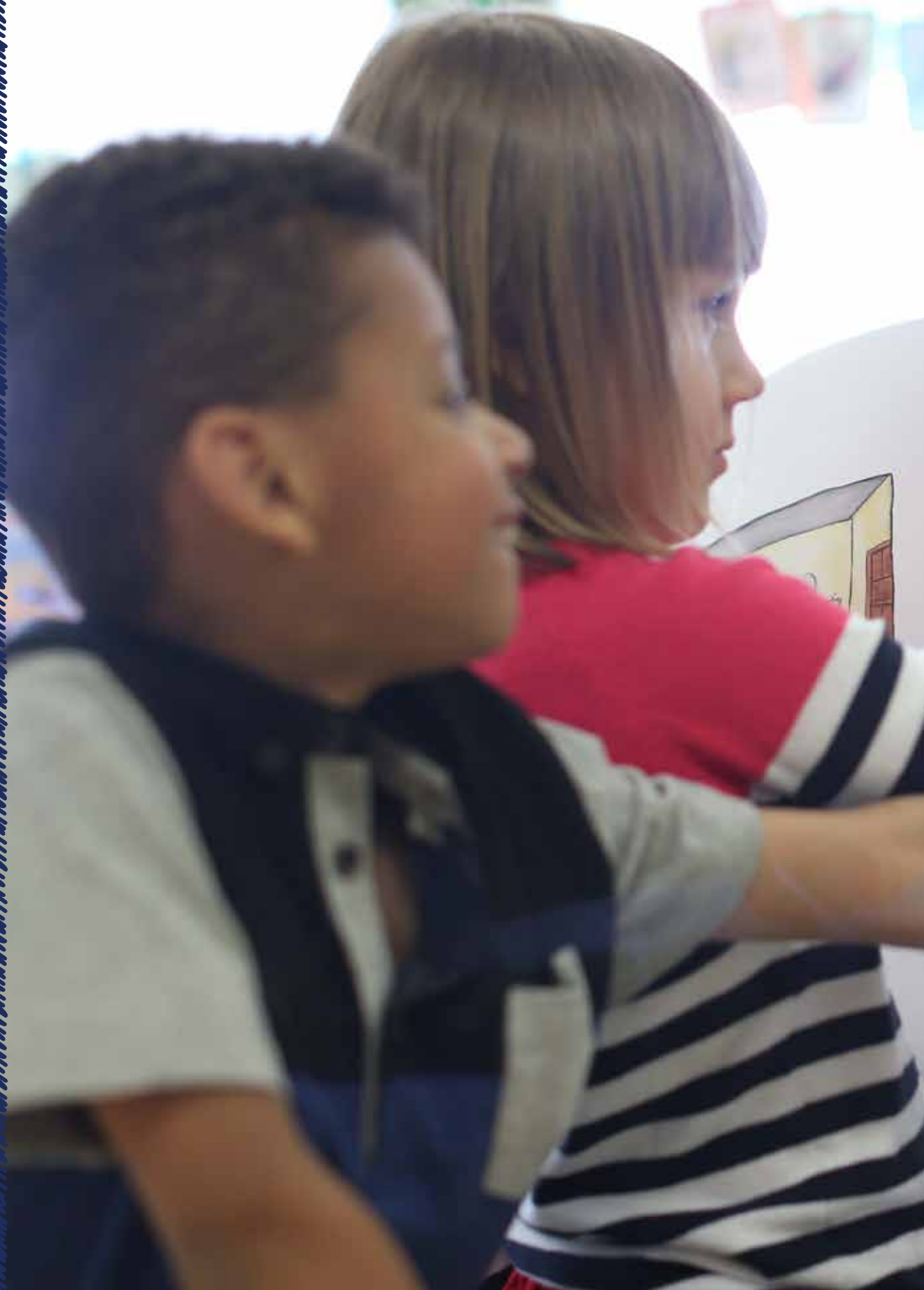

Tagairtí

Arna fhorbairt i gcomhar le...
(ainm, tionscnamh agus ceangal an údair)

PRIMARY LANGUAGE CURRICULUM:
ENGLISH

7

Gluais

“An bhfuil an tae réidh?”
arsa an seanfhear

7. Gluais

<p>Abairtí casta <i>Complex sentences</i></p>	<p>Bíonn príomhchlásal agus fochlásal nó dhó in abairt chasta. Bíonn íochtarán in abairt chasta i gcónaí ar nós <i>mar, toisc, de bhrí, tar éis, cé nó nuair</i> nó forainm coibhneasta ar nós <i>a, m.sh. Tá na daltaí ag staidéar</i> toisc go mbeidh scrúdú acu amárach.</p>
<p>Abairtí comhshuite <i>Compound sentences</i></p>	<p>Bíonn dhá chlásal neamhspleácha in abairt chomhshuite, agus iad nasctha ag comhordaitheoir. Seo a leanas na comhordaitheoirí: <i>toisc, agus, ná, ach, nó, fós, mar sin</i>. Ach amháin i gcás abairtí gearra, cuirtear camóg roimh an gcomhordaitheoir i gcónaí chun dhá chlásal neamhspleácha a chur le chéile, m.sh. <i>Bhí Peadar ag imirt peile, mar sin chuaigh Máire ag siopadóireacht</i>.</p>
<p>Aeistéitiúil <i>Aesthetic</i></p>	<p>Is éard atá i gceist le diminsean aeistéitiúil teanga, teanga a ionramháil go samhlaíoch, go cruthaitheach agus go healaíonta.</p>
<p>Brabhsáil <i>Browse</i></p>	<p>Is éard atá i gceist le brabhsáil sa chomhthéacs seo ábhar léitheoireachta ó réimse foinsí clóite agus ar líne a chur faoi chaibidil d'fhonn ábhar léitheoireachta atá oiriúnach dá gcuspóir léitheoireachta a roghnú.</p>
<p>Braistint ghutha <i>Sense of voice</i></p>	<p>Tagraíonn braistint ghutha d'fhorbairt ar ghuth agus ar fhéinléiriú an pháiste féin (gníomhú).</p>
<p>Buninniúlacht choiteann teanga <i>Common underlying language proficiency</i></p>	<p>De réir mar atá páiste ag foghlaim teanga amháin, sealbhaíonn sé/sí scileanna meititheangeolaíocha ar féidir leis/léi tarraingt orthu nuair a bhíonn teanga eile á foghlaim.</p>
<p>Ceisteanna dúnta <i>Closed questions</i></p>	<p>Ceisteanna d'ord íseal is ea ceisteanna dúnta. Bíonn fócas cúng acu agus tugtar freagraí gearra, fíriciúla orthu, m.sh. <i>cé, cad, cá háit agus cén uair</i>. Úsáidtear iad chun eolas sonracha a fháil.</p>
<p>Ceisteanna oscailte <i>Open questions</i></p>	<p>Ceisteanna d'ord níos airde is ea ceisteanna oscailte a éilíonn ar an bhfreagróir smaoineamh fúthu agus machnamh a dhéanamh orthu. Ní féidir freagra 'is ea' nó 'ní hea' a thabhairt ar na ceisteanna seo, is é a theastaíonn freagra níos forbartha a chuireann eolas agus/nó braistintí an fhreagróra san áireamh.</p>
<p>Comhainmneacha <i>Homonyms</i></p>	<p>Focail a fhoghraítear mar a chéile ach nach ionann a mbrí, m.sh. <i>cóir agus comhair, suí agus saoi, tae agus téigh</i>.</p>
<p>Comhair <i>Joint attention</i></p>	<p>Is éard atá i gceist leis an gcomhaird cás ina ndíríonn beirt atá ag déanamh cumarsáide lena chéile ar an rud céanna. Tá níos mó i gceist leis ná breathnú ar an rud, tuigeann an bheirt go bhfuil siad ag díriú ar an rud céanna.</p>
<p>Comhchiallaigh <i>Synonyms</i></p>	<p>Comhchiallach is ea focal a bhfuil an chiall céanna aige le focal eile, nó ciall atá cosúil leis, m.sh. <i>áthasach, sona, sásta</i>.</p>
<p>Comhfhreagairtí idir graiféimí agus fóinéimí <i>Grapheme-phoneme correspondences</i></p>	<p>Is é atá i gceist le comhfhreagairtí idir graiféimí agus fóinéimí, an gaol atá idir siombailí scríofa agus na foghair a seasann siad dóibh. Le go sealbhóidh páistí an scil seo go hiomlán, tá sé tábhachtach go mbeidh siad in ann:</p> <ul style="list-style-type: none"> • gach litir, idir chás íochtair agus chás uachtair, a aithint, a ainmniú agus a fhuaimniú • a aithint gur féidir le litreacha feidhmiú ina n-aonar nó mar ghrúpa • a aithint gur féidir an fhuaim chéanna a chur in iúl le litreacha difriúla • fuaimeanna cosúla a aithint a chuirtear in iúl trí theaglamaí difriúla litreacha • teaglamaí difriúla litreacha agus na fuaimeanna difriúla a seasann siad dóibh a aithint • gaol fuaime-siombaile níos éagoitinne a aithint.
<p>Comhréir <i>Syntax</i></p>	<p>Tagraíonn comhréir do na rialacha ar faoina réir a gcuirtear focail in ord, a leagtar amach abairtí agus a socraítear an gaol idir fhocail. Is í an chomhréir a thugann le fios cé na leaganacha d'fhocail agus de fhrásaí atá inghlactha nó atá ceart de réir na gramadaí, agus cé na leaganacha nach bhfuil. Comhréir a thugtar ar na rialacha a chinneann foirm nó struchtúr abairte. Rialacha iad seo a chinneann ord na bhfocal, na bhfrásaí agus na gclásal; eagar na habairte; agus an gaol idir fhocail, aicmí focal, agus eilimintí eile den abairt.</p>

Deighilt fóinéimí <i>Phoneme segmentation</i>	Focal a roinnt ina fhóinéimí aonair chun é a litriú, m.sh. trí fhóinéim atá ag an bhfocal <i>cat</i> : /c/, /a/, /t/, agus trí fhóinéim atá ag an bhfocal <i>grá</i> : /g/, /r/, /á/.
Eagraí grafach <i>Graphic organiser</i>	Is léirithe físeacha ar eolas, coincheapa nó smaointe iad na heagraithe grafacha.
Eiseamláirí teanga <i>Language exemplars</i>	Samplaí de struchtúir, foclóir agus an teanga atá de dhíth chun feidhm teanga a bhaint amach atá sna heiseamláirí teanga. Athraíonn na heiseamláirí ag brath ar ról, ar shuíomh agus ar chuspóir an chainteora.
Feasacht fhóinéimeach <i>Phonemic awareness</i>	An léargas gur féidir smaoinemh ar gach focal labhartha mar shraith fóinéimí. Is éard is fóinéim ann an t-aonad fuaime is lú i bhfocal, m.sh. <i>bó</i> /b/ /o:/. Tá an tuiscint seo ríthábhachtach chun an fhónaic a shealbhú.
Feasacht fóineolaíochta <i>Phonological awareness</i>	Tagraíonn feasacht fóineolaíochta don fheasacht a bhíonn ag duine ar struchtúr fóineolaíochta, nó ar struchtúr fuaime, focal. Áirítear ann feasacht ar fhocail, rím, siollaí, túsfhoghar agus foghar deiridh agus fóinéimí.
Feasacht mheititheangeolaíoch <i>Metalinguistic awareness</i>	Tagraíonn feasacht mheititheangeolaíoch don chumas le machnamh a dhéanamh ar theanga agus ar an gcaoi a n-úsáidtear í mar phróiseas agus mar iarmhairt, agus a thuiscint gur féidir linn teanga a athrú ar bhealaí éagsúla. De réir mar a thagann forbairt ar fheasacht mheititheangeolaíoch páistí, tuigeann siad níos fearr, mar shampla, gur féidir brí liteartha agus brí intuigthe araon bheith le teanga.
Feasacht teanga <i>Language Awareness</i>	Is é is brí le feasacht teanga ná tuiscint agus aire an pháiste a fhorbairt maidir le hábhar, patrúin agus struchtúr na teanga/ idir theangacha.
Feidhm teanga <i>Functions of Language</i>	Is é is ciall le feidhm teanga ná an úsáid a bhaineann duine as an teanga chun cuspóir éigin cumarsáide a bhaint amach.
Feidhmeanna sóisialta <i>Social functions</i>	Is éard atá i gceist le feidhmeanna sóisialta na teanga na feidhmeanna ina n-úsáidtear an teanga ar mhaithe le hidirghníomhú sóisialta laethúil amhail beannú, buíochas a chur in iúl, comhbhrón agus imní a chur in iúl, aiféala a chur in iúl agus fáilte a chur roimh chuirteoirí go muiníneach.
Focail ardmhnicíochta <i>High-frequency words</i>	Focail a fheictear go minic i dtéacsanna, m.sh. <i>agus, an, na, tá, siad, le, is, sa, is maith, chun</i> , agus mar sin de.
Foghar (Fuaim) <i>Sound</i>	Baineann an téarma ‘foghar’ nó ‘fuaim’ leis an bhfuaim a dhéanaimid nuair a deirimid litir nó focal, agus ní leis an bhfocal clóite. Is féidir le litreacha difriúla an foghar céanna a léiriú, ar nós an fhoghair /V/ sna focail <i>dhá</i> agus <i>ghoil</i> . Is féidir foghar amháin a chur in iúl le breis is litir amháin, mar is amhlaidh i gcás an fhoghair /éa/ sna focail <i>aon</i> agus <i>éan</i> . Dhá fhoghar atá san fhocal <i>bhí</i> /bh/, /í/ ach trí litir atá ann, ‘b’, ‘h’, ‘í’. Ba cheart do mhúinteoirí na focail ‘foghar’ agus ‘litir’ a úsáid go cruinn ionas gur féidir le daltaí idirdhealú idir an dá fhocal.
Fóinéim <i>Phoneme</i>	An t-aonad foghair is lú i bhfocal. Tá dhá fhóinéim san fhocal <i>is</i> /i/ agus /s/. Trí fhóinéim atá san fhocal <i>cat</i> /c/, /a/ agus /t/.
Foirm <i>Form</i>	Is éard atá i gceist le foirm formáidí foilsithe de sheánra áirithe m.sh. dán, gearrscéal, dráma, úrscéal, meamram, ríomhphost, scannán, srl.
Forbairt stóir focal <i>Vocabulary development</i>	Tagann forbairt ar stór focal ó bhéal agus ar stór focal léitheoireachta páistí agus iad ag éirí níos casta, ag dul ón rud nithiúil go dtí an rud teibí, i dtaca le cé chomh minic is a úsáidtear focail, cé chomh casta is atá an bhrí, cé chomh domhain is atá an t-eolas ar fhocail, agus na hathruithe a tharlaíonn de thoradh ar phróisis dhéanamh na bhfocal.
Fréamhfocail <i>Root words</i>	Focal gan aon táthmhír ná aon infhilleadh gramadaí is ea an fréamhfocal m.sh. <i>bus, déan, brón, tóg, fear</i> . Féadtar go leor focal eile a chruthú ach focail fréimhe nó bunfhocail a úsáid: <ul style="list-style-type: none"> focail infhillte: fréamh + infhilleadh gramadaí m.sh. <i>busanna, déanamh</i>. focail dhíorthaithe: fréamh + táthmhír m.sh. <i>brónach, tógálaí</i> comhfhocail m.sh. <i>saorfhear</i>.

Frithchiallaigh <i>Antonyms</i>	Frithchiallach is ea focal atá contrártha le focal eile, m.sh. <i>maith</i> agus <i>olc</i> .
Gnásanna cló <i>Conventions of print</i>	Nósanna cló a nglactar leo go forleathan chun téacs scríofa a chur i láthair agus a eagrú iad gnásanna cló a úsáidtear ionas go mbeidh an téacs intuigthe ag gach léitheoir go seasta agus go héasca. Ina measc áirítear: <ul style="list-style-type: none"> • go mbíonn teachtaireacht á hiompar ag an bhfocal clóite • go léitear ó chlé go deas • go léitear ó bharr an leathanaigh go dtí a bhun • scuab fillte • spásáil, ceannlitriú, gramadach agus poncaíocht chuí I measc na ngnásanna digiteacha áirítear: <ul style="list-style-type: none"> • scrollú • svaidhpeáil ó chlé go deas • go léitear ó bharr an scáileáin go dtí a bhun.
Homagraf <i>Homograph</i>	Is é atá i homagraif focail a bhfuil an litriú céanna acu ach a bhfuil níos mó ná ciall amháin leo agus/nó fuaimniú difriúil m.sh. <i>fonn</i> , <i>céad</i> , <i>cion</i> .
Leibhéal léitheoireachta neamhspleách <i>Independent reading level</i>	Téarma is ea é don chineál téacs a d'fhéadfadh páiste a léamh go líofa agus ciall a bhaint as gan aon chabhair ón múinteoir. Ba cheart go mbeadh páiste in ann idir 95-100% de na focail a aithint, agus idir 90-100% den téacs a thuiscint.
Leibhéal léitheoireachta teagaisc <i>Instructional reading level</i>	Seo téarma ar théacs ag leibhéal cuí dúshláin, ach nach bhfuil thar chumas an pháiste. Tá téacsanna ag leibhéal teagaisc oiriúnach le húsáid i léitheoireacht threoraithe. Ba cheart go mbeadh páiste in ann idir 90-95% de na focail a aithint, agus idir 75-90% den téacs a thuiscint, le gnáth-threoracha agus tacaíocht ranga.
Leideanna comhréire <i>Syntactic cues</i>	Is éard atá i gceist le leideanna comhréire noda maidir le brí focal a fhéadtar a bhaint de thátal as ord focal, as struchtúr abairtí agus as an ngaol idir focail.
Leideanna séimeantacha <i>Semantic cues</i>	Is éard atá i gceist le leideanna séimeantacha noda maidir le brí focal a fhéadtar a bhaint de thátal as noda sa phictiúr, sa téacs agus/nó eolas a bhí ag an bpáiste roimh ré.
Líofacht léitheoireachta ó bhéal <i>Oral reading fluency</i>	Is é atá i gceist le líofacht léitheoireachta ó bhéal ná an cumas a bhíonn ag léitheoirí léamh ó bhéal le luas, cruinneas agus gnéithe oiriúnacha prósoide amhail mothúchán, béim, tuinairde agus cur i bhfocail oiriúnach.
Litriú cumtha <i>Invented spelling</i>	Is téarma é litriú cumtha nó neaslitriú a úsáidtear nuair a úsáideann páistí a gcumasc féin litreacha chun focail a dhéanamh agus iad ag ceapadh téacsanna.
Lucht léitheoireachta, féachana agus éisteachta <i>Audience</i>	Is é an lucht léitheoireachta, féachana agus éisteachta an pobal léitheoirí, éisteoirí, amharcóirí a bhfuil an scríbhneoir, an dearthóir, an cainteoir ag díriú orthu.
Moirféim <i>Morpheme</i>	An t-aonad céille nó gramadaí is lú i dteanga ar bith. Ní gá gur focal í gach moirféim. Moirféim amháin atá san fhocal 'mála', mar shampla, ach dhá mhoirféim atá san fhocal 'mála': 'mála' is ea moirféim amháin agus moirféim eile a chuireann an uimhir iolra in iúl is ea 'í'. Ach eolas ar mhoirféimí a bheith ag daltaí bíonn slí acu le focail a léamh agus a litriú.

<p>Nascaigh <i>Connectives</i></p>	<p>Nascaigh is ea focail a nascann ailt agus abairtí le chéile go loighciúil, bunaithe ar ghaol ama, cúis agus éifeacht, comparáid nó rud a chur leis. Nascann nascaigh smaointe le chéile agus taispeánann siad loighic an eolais. Acmhainní tábhachtacha is ea nascaigh chun téacsanna a chomhtháthú. Is féidir gaolta loighciúla a ghrúpáil mar seo a leanas:</p> <ul style="list-style-type: none"> • am – chun am a léiriú nó smaointe a chur in ord (m.sh. <i>an chéad, an dara, an chéad cheann eile</i>) • cúis – chun cúis agus éifeacht a thaispeáint (m.sh. <i>toisc, le haghaidh, mar sin</i>) • eolas a chur leis – (m.sh. <i>chomh maith leis sin, freisin, rud eile de, ina theannta sin</i>) • comparáideach – (m.sh. <i>de rogha air sin, mar mhalairt air sin</i>) • coinníollach / faomhach – chun coinníoll a leagan síos nó rud a ghéilleadh (m.sh. <i>mar sin féin, cé</i>) • ag soiléiriú – (m.sh. <i>déanta na fírinne, mar shampla</i>)
<p>Prionsabal aibítire <i>Alphabetical principles</i></p>	<p>Aithníonn an prionsabal aibítire go n-úsáidtear litreacha agus teaglaim (cnuasaigh) litreacha chun fuaimeanna teanga a chur in iúl atá bunaithe ar an ngaol idir litreacha scríofa, siombailí agus focail labhartha.</p>
<p>Próiseas scríbhneoireachta <i>Writing process</i></p>	<p>Sa phróiseas scríbhneoireachta teagascann an múinteoir go soiléir conas bheith ag obair agus ag foghlaim go gníomhach mar scríbhneoir. I measc na gcéimeanna sa phróiseas scríbhneoireachta áirítear:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pleanáil le haghaidh scríbhneoireachta trí thopaicí agus smaointe a roghnú leis an méid is lú cúnaimh • téacs a chumadh ag úsáid struchtúr eagraíochtúil cuí téacs • téacs a scríobhadh a athléamh chun seiceáil go bhfuil ciall leis agus go gcomhlíonann sé a chuspóir • an téacs a chur in eagar agus a leasú trí athscríobh chun sonraí a chur leis nó a bhaint uaidh d'fhonn an chiall atá leis a shoiléiriú • obair a chur in eagar níos mó arís mar fhreagairt ar aiseolas ó dhaoine eile.
<p>Scileanna paraitheangeolaíoch <i>Paralinguistic skills</i></p>	<p>I measc na scileanna paraitheangeolaíoch, áirítear:</p> <ul style="list-style-type: none"> • inchloisteacht • tuiníocht • tuinairde • sos • béim • luas.
<p>Scileanna seachtheangeolaíoch <i>Extra linguistic skills</i></p>	<p>Áirítear i measc na scileanna seachtheangeolaíoch:</p> <ul style="list-style-type: none"> • teagmháil oiriúnach súl a dhéanamh • comharthaíocht choirp • geáitsí agus gothaí gnúise agus comharthaíocht a úsáid mar is cuí.
<p>Seánra <i>Genre</i></p>	<p>Tagraíonn seánra do réimse foirmeacha scríofa agus labhartha d'fhonn athinsint, míniú, siamsaíocht a chur ar fáil, eolas a chur ar fáil, treoracha a thabhairt, insint, áiteamh agus údar a thabhairt le tuairimí.</p>
<p>Séimeantaic <i>Semantics</i></p>	<p>Baineann séimeantaic le brí; cuirtear brí in iúl leis na gaolta idir focail.</p>
<p>Slabhra (Cnuasach) <i>Cluster</i></p>	<p>Tagraíonn slabhra nó cnuasach do dhá litir nó níos mó a dhéanann dhá (nó trí) fhuaim, mar shampla tá na chéad trí litir in 'strus' ina slabhra consan.</p>
<p>Stóir phearsanta focal <i>Personal word banks</i></p>	<p>Is éard atá i gceist le stóir phearsanta focal bailiúcháin de na focail a úsáideann scríbhneoir nó a theastaíonn uaidh atá bainteach lena chuid suimeanna pearsanta agus/nó a dhéanann sé a litriú go mícheart go rialta. Cuimsíonn an stór pearsanta focal, focail nach mbíonn ar taispeáint sa seomra ranga agus nach mbíonn sé éasca teacht orthu.</p>

<p>Straitéisí aitheanta focal <i>Word identification strategies</i></p>	<p>Cuireann straitéisí aitheanta focal ar chumas páistí focail anaithnide a léamh agus dul i dtraithí ar fhocail dá leithéid a léamh gan stró de réir a chéile. I measc na straitéisí seo, tá:</p> <ul style="list-style-type: none"> • gnéithe amhairc nó grafacha focail a úsáid • comhfhreagairtí idir graiféimí agus fóinéimí a úsáid • eolas ar sheichimh litreacha, ar phatrúin litrithe agus ar an mbaint idir focail.
<p>Struchtúr eagraíochtúil téacs <i>Text organisational structure</i></p>	<p>Struchtúr an téacs a thugtar ar an tslí ina n-eagraítear eolas i gcineálacha éagsúla téacs, mar shampla teidil caibidlí, fotheidil, clár na n-ábhar, innéacsanna agus gluaiseanna, foramhairc, ailt tosaigh agus ailt deiridh, seicheamhú, abairtí topaice, tacsanomaíochtaí, cúis agus éifeacht. Is iad na roghanna a dhéantar i dtaca le struchtúr téacs agus gnéithe teanga a chinneann cineál an téacs agus an bhrí atá leis.</p>
<p>Straitéisí foclóra <i>Vocabulary strategies</i></p>	<p>Cabhraíonn straitéisí foclóra chun brí focal agus frásaí neamhaithnide a oibriú amach nó a shoiléiriú, ina measc:</p> <ul style="list-style-type: none"> • leideanna comhthéacs a úsáid • eolas ar fhréamhfhocail agus táthmhíreanna a úsáid • eolas ar fhrithchiallaigh, comhchiallaigh, comhainmneacha, agus homagraif a úsáid • breathnú ar fhoclóirín agus ar fhoinsí tagartha eile mar is cuí.
<p>Straitéisí litrithe <i>Spelling strategies</i></p>	<p>Is féidir feidhm a bhaint as straitéisí litrithe foghraíochta agus as gnáthstraitéisí litrithe le haghaidh focail éagoiteanna agus téacsanna á gcruthú. Áirítear ar na straitéisí sin:</p> <ul style="list-style-type: none"> • feidhm a bhaint as eolas ar chomhfhreagairtí idir graiféimí agus fóinéimí • feidhm a bhaint as siollú • feidhm a bhaint as amharc-chuimhne • feidhm a bhaint as slabhraí agus patrúin litrithe choitianta.
<p>Straitéisí tuisceana <i>Comprehension strategies</i></p>	<p>Straitéisí agus próisis a úsáideann léitheoirí chun ciall a bhaint as téacs iad straitéisí tuisceana. Ar na príomhstraitéisí tuisceana áirítear:</p> <ul style="list-style-type: none"> • eolas roimh ré a thabhairt chun cuimhne agus a úsáid • rudaí a thuar • rudaí a shamhlú • ceangal a dhéanamh • ceisteanna a chur • soiléiriú a dhéanamh • tosaíocht a thabhairt do rudaí áirithe thar rudaí eile • tátal a bhaint as rud • míreanna eolais a chur le chéile chun mír eile a dhéanamh.
<p>Táthmhíreanna <i>Affixes</i></p>	<p>Moirféimí is ea táthmhíreanna a cheanglaítear de fhréamhfhocail chun focal nua a dhéanamh m.sh. <i>tóg+álaí, mí+shona</i> nó chun foirm eile d'fhocal a dhéanamh m.sh. <i>múinteoir+í, rith+fídh</i>.</p>
<p>Téacs / Téacsanna <i>Texts</i></p>	<p>Is féidir téacsanna a thabhairt ar gach toradh ar úsáid teanga—ó bhéal, geáitsíocht, comharthaí, scríofa, físiúil, úsáid a bhaint as Córas Cumarsáide Malartaíthe Pictiúr, nithe tagartha, Braille, tadhlaigh, leictreonach, digiteach, agus/nó ilmhódach. I dtéacsanna ilmhódacha bíonn meascán de chineálacha éagsúla cumarsáide, m.sh. téacs clóite, téacs digiteach, íomhánna amhairc, fuaim (m.sh. taibhiú nó imeacht) agus an focal labhartha.</p>
<p>Téacs insinte <i>Narrative text</i></p>	<p>Cineál dioscúrsa ó bhéal nó i scríbhinn is ea téacsanna insinte a bhfuil sé mar aidhm acu scéal a insint nó imeacht nó sraith imeachtaí a reic. Féadtar téacsanna insinte a rangú mar fhicsean nó mar neamhfhicsean.</p>
<p>Téacs léiritheach <i>Expository text</i></p>	<p>Cineál dioscúrsa ó bhéal nó i scríbhinn is ea téacs léiritheach a bhfuil sé mar aidhm aige rud éigin a mhíniú, eolas a thabhairt faoi rud éigin nó cur síos a dhéanamh ar rud éigin.</p>

Téamaí <i>Themes</i>	<p>I measc na dtéamaí don Ghaeilge tá: mé féin, sa bhaile, an scoil, bia, an teilifís, siopadóireacht, caitheamh aimsire, éadaí, an aimsir agus ócáidí speisialta. Is féidir leis an múinteoir go leor topaicí a roghnú as na téamaí. D'fhéadfaí na topaicí seo a leathnú chun ábhar atá speisiúil don pháiste a chur san áireamh freisin.</p>
Teanga dioscúrsa <i>Language of discourse</i>	<p>I ndioscúrsa teastaíonn méid áirithe ráite ón bpáiste chun struchtúir theangeolaíoch a chruthú, struchtúir ar nós insintí, cuntais fhíriciúla, argóintí, mínithe nó dhá cheann nó níos mó díobh sin in éineacht. Chuige sin caithfidh an páiste dul níos faide ná an abairt bhunúsach agus abairtí a chur le chéile chun cuntas a thabhairt, cuntas a bheidh sothuigte ó thaobh eagar na céille agus comhtháite ó thaobh an leanúnachais idir abairtí. Chun dul i mbun dioscúrsa, teastaíonn foclóir a bhaineann le réimse ar leith agus atá inniúil ar an ábhar mar aon leis an eolas gramadaí is gá chun abairtí a chumadh mar gheall ar an ábhar i dtrácht.</p>
Teanga gan chomhthéacs <i>Decontextualised language</i>	<p>Tugtar sainmhíniú ar an teanga gan chomhthéacs mar theanga atá saor ó chomhthéacs. Níl sí bunaithe in aon chomhthéacs láithreach ama ná cúinse, agus níl sí spleách ar aon bhreathnú ná ar aon eispéireas fisiceach, láithreach. Tá úsáid na teanga gan chomhthéacs ríthábhachtach d'fhoghlaim páistí ar leibhéal éagsúla. Baintear úsáid aisti chun faisnéis nua a chruthú agus a chur in iúl do dhaoine eile nach bhfuil an fhaisnéis chúlra chéanna acu leis an gcainteoir. Tá na téarmaí 'teanga gan chomhthéacs' agus 'stíl teanga liteartha' cosúil lena chéile toisc go dtagraíonn siad araon do theanga atá eagraithe, follasach agus scoite amach.</p>
Téarmaíocht na leabhar <i>Book terminology</i>	<p>Is é atá i dtéarmaíocht na leabhar an foclóir a bhaineann le leabhair, m.sh. údar, blurba, maisitheoir, clár na n-ábhar, gluais, caibidil, foilsitheoir, srl.</p>

Liosta na dtáblaí agus na bhfíoracha

Liosta na bhfíoracha

Fíor 1	Na ceithre chuid idirnasctha de Churaclam Teanga na Bunscoile	11
Fíor 2	Conas a thosóidh múinteoirí ar an gcuraclam seo a úsáid	14
Fíor 3	Gnéithe teanga	30
Fíor 4	Pleanáil, teagasc agus measúnú le haghaidh foghlama	38
Fíor 5	Contanaim Dul Chun Cinn: Leagan Amach	62
Fíor 6	Samplaí: Leagan Amach	99
Fíor 7	Contanaim idirghníomhaíochta	100
Fíor 8	Ábhar Tacaíochta: Leagan Amach	102

Liosta na dtáblaí

Tábla 1	Curaclam don Ghaeilge agus don Bhéarla: 1999 agus 2015	8
Tábla 2	A bhfuil i gCuraclam Teanga na Bunscoile agus in Uirlisí Úsáide Teanga na Bunscoile	10
Tábla 3	Gné 1 Cumarsáid (Coincheapa, scileanna agus meonta teanga)	32
Tábla 4	Gné 2 Tuiscint (Coincheapa, scileanna agus meonta teanga)	33
Tábla 5	Gné 3 Fiosrú agus Úsáid (Coincheapa, scileanna agus meonta teanga)	34
Tábla 6	Léargas ginearálta ar na Torthaí Foghlama	47
Tábla 7	Aistriú trasna Torthaí Foghlama	48
Tábla 8	Torthaí Foghlama maidir leis an Teanga ó Bhéal (Gaeilge T1)	51
Tábla 9	Torthaí Foghlama maidir leis an Léitheoireacht (Gaeilge T1)	52
Tábla 10	Torthaí Foghlama maidir leis an Scribhneoireacht (Gaeilge T1)	53
Tábla 11	Learning Outcomes for Oral Language (English L2)	55
Tábla 12	Learning Outcomes for Reading (English L2)	56
Tábla 13	Learning Outcomes for Writing (English L2)	57
Tábla 14	Mórchéimeanna Dul chun Cinn do dheireadh chéim 1 & 2: Cainteoirí dúchais Gaeilge i scoil Ghaeltachta nó lán-Ghaeilge	61
Tábla 15	Mórchéimeanna Dul chun Cinn do dheireadh chéim 1 & 2: Cainteoirí neamhdhúchais Gaeilge i scoil Ghaeltachta nó lán-Ghaeilge	61
Tábla 16	Mórchéimeanna Dul chun Cinn do dheireadh chéim 1 & 2: Scoileanna arb é an Béarla an meán teagaisc iontu	61
Tábla 17	Coincheapa, scileanna agus meonta teanga – Gné 1	116
Tábla 18	Coincheapa, scileanna agus meonta teanga – Gné 2	117
Tábla 19	Coincheapa, scileanna agus meonta teanga – Gné 3	118
Tábla 20	Seacht bhfeidhm na teanga	119
Tábla 21	Comhthéacsanna cainte	120

Appendices

Aguisíní

8. Aguisíní

Aguisín I: Scileanna teanga agus gnéithe

Taispeántar i dTábla 17 go 19 thíos na scileanna teanga a bhaineann go sonrach le gach gné. Baineann na scileanna i dTábla 17, 18 agus 19 le foghlaim agus forbairt teanga na bpáistí i rith a gcuid bunscolaíochta ar fad (seachas i gCéim 1 agus 2 amháin). Déantar na scileanna a fhorbairt de réir mar a oireann do gach comhthéacs scoile agus don staid foghlama ag a bhfuil an páiste sa chéad agus sa dara teanga.

Tábla 17: Coincheapa, scileanna agus meonta teanga – Gné I

	An Teanga ó Bhéal	Léitheoireacht	Scríbhneoireacht
Gné I: Caidreamh cumarsáideach a fhorbairt trí theanga	comhaird ar thopaic agus tuiscint ar an gcumarsáid atá ar intinn- intinniúlacht	tuisicint ar an gcumarsáid atá ar intinn i dtéacs- intinniúlacht	tuisicint ar an gcumarsáid atá ar intinn- intinniúlacht
	cloí le topaic, teagmhas séimeantach (baineann freagra an pháiste le hábhar)- bainteacht	roghnú agus léamh téacsanna léitheoireachta a fheileann don chuspóir agus don ábhar spéise- bainteacht	cloí le topaic- bainteacht
	féachaint sa tsúil, gothaí agus comharthaíocht choirp- scileanna breise teanga		
	inchloiseacht, tuin chainte tuinairde, sos, béim, luas- scileanna paraitheangacha		
	ag freagairt, ag tosú, ag coinneáil cómhra ag imeacht, ag seachadadh agus ag tógáil seala		
		dul i ngleic le raon leathan téacsanna- téacs a léamh le cruinneas, le líofacht agus le brí (tuisicint)	
		feasacht ar bhrí agus ar léirmhíniú téacs/pictiúir	
	éisteacht ghníomhach agus cuimhne bhriathartha		
	airdeallacht agus freagracht i dtaobh riachtanais dhaoine eile d'fhionn cumarsáid fhiúntach a fhorbairt- tuiscint ar dhaoine eile	feasacht ar chuspóir an údair tuisicint ar an lucht éisteachta/ féachana	feasacht ar chuspóir

Tábla 18: Coincheapa, scileanna agus meonta teanga – Gné 2

	An Teanga ó Bhéal	Léitheoireacht	Scríbhneoireacht
Gné 2: Ábhar agus struchtúr na teanga a thuiscint	scileanna urlabhra		
			scríobh cruinn na litreach-soléiteacht
	scileanna fhóineolaíochta	prionsabal na haibítrelitreacha agus braislí litreacha-an gaol idir fuaim agus teanga a aithint	
		ag úsáid agus ag tuiscint gnásanna priontála sa léitheoireacht	ag úsáid agus ag tuiscint gnásanna priontála sa scríbhneoireacht
	tuisct choincheapúil, gaol séimeantachs, forbhairt foclóra- séimeantacht	tuisct choincheapúil, gaolmhaireachtaí séimeantacha. Forbairt foclóra- séimeantaic	ag úsáid foclóir a éiríonn níos sofaisticiúla de réir a chéile sa scríbhneoireacht-séimeantacht
	tuisct ar rialacha eagraíochtúla a bhaineann le hord na bhfocal, le struchtúr agus le h-eagrú abairte-comhréir	úsáid comhréir i réimse seánraí e.g., filíocht a thabhairt faoi deara	abairtí a éiríonn níos cruinne agus níos casta de réir a chéile ó thaobh agus deilbhíochta-comhréir
	tuisct ar rialacha a bhaineann le focail a athrú e.g., an t-íolra, aimsirí na mbriathra	leideanna graiféime- fóinéime, leideanna séimeantacha agus leideanna comhréire- straitéisí aitheanta focal	ag úsáid feasacht fhóineolaíochta agus ortografaíochta chun focail a litriú i gceart- litriú
	cúimhne bhriarthartha		

Tábla 19: Coincheapa, scileanna agus meonta teanga – Gné 3

An Teanga ó Bhéal	Léitheoireacht	Scríbhneoireacht
ag glacadh páirte go héifeachtach agus mar a oireann i gcomhrá		
braistint ar fhorbairt a ghutha féin agus féinléiriú (braistint gutha an pháiste agus féinléirithe a fhorbairt)		braistint fhorbairta ghutha féin
ag dul i ngleic le agus ag tuiscint gnéithe aeistéitúla de théacs	ag dul i ngleic le agus ag tuiscint gnéithe aeistéitúla de théacs	ag dul i ngleic le agus ag tuiscint gnéithe aeistéitúla de théacs
teanga a úsáid ar mhaithe le himirt agus cleasaíocht, rainn, cleasanna focail, jócanna agus focail agus siollaí gan bhrí		
ag cruthú agus ag tuiscint téacsanna inste- athinsint agus cumadh scéalta agus instí pearsanta		ag cruthú téacsanna inste
ag cruthú agus ag tuiscint téacs léiritheach- cuntais fhíriciúla, míniúcháin, cur síos agus argóintí	ag aithint na bpríomhphointí eolais i dtéacs léiritheach	ag cruthú téacsanna léiritheacha
ag úsáid na teanga chun iarratais a dhéanamh, dearcadh agus roghanna a chur in iúl, rudaí a mhíniú agus a thuairisciú, chun plé, argóint agus tuar a dhéanamh agus chun réasún agus údar a thabhairt maidir le cinntí, míniúcháin agus torthaí		ag freagairt do théacsanna tríd an scríbhneoireacht
ag úsáid teanga chun eolas a chur i láthair cinéalacha éagsúla lucht éisteachta agus an teanga a húsáid chun eolas a chur i láthair		ag cur tuairimí, móthúchán agus roghanna in iúl tríd an scríbhneoireacht
	ag úsáid straitéisí tuisceana chun brí a bhaint as téacs, é a mheas agus freagairt dó	
	ag déanamh monatóireachta ar thuiscint agus ag úsáid straitéisí féin- cheartaithe de réir mar a oireann	ag úsáid próiséas na scríbhneoireachta chun téacs a chruthú
	ag úsáid struchtúir eagraíochta téacs mar chabhair don tuiscint le linn léitheoireachta	ag úsáid struchtúr agus sainréim teanga oireann don seánra agus don fhoirm-struchtúir eagraíochta téacs

Gné 3: Teanga a fhiosrú agus a úsáid

Aguisín 2: Feidhmeanna na teanga

Is é is cuspóir don teanga riachtanais, mianta, smaointe, faisnéis, mothúcháin agus gaolta a chur in iúl. Is ionann go díreach feidhmeanna na teanga comharthaíochta agus feidhmeanna na teanga ó bhéal. Is féidir Córas Cumarsáide Malartaithe Pictiúr a úsáid freisin chun riachtanais, faisnéis agus mothúcháin a chur in iúl. Tá tuiscint ar bhrí na teanga agus ar fheidhm chumarsáideach na teanga ríthábhachtach ó thaobh fhoghlaim teanga na bpáistí de. Déantar achoimre sa tábla thíos ar sheacht bhfeidhm na teanga. Cuirtear gach feidhm i láthair (sa cholún ar chlé), déantar cur síos uirthi ina dhiaidh sin (colún sa lár) agus ansin tugtar liosta de dheiseanna/eispéiris foghlama chuí (colún ar dheis)*. Tá ábhar tacaíochta ar fáil do theagasc na bhfeidhmeanna teanga as Gaeilge.

Tábla 20: Seacht bhfeidhm na teanga

Déanaimid cumarsáid chun ...	Úsáidimid teanga chun ...	Bainte amach trí ...
Rudaí a chur i gcrích (feidhm uirliseach)	Rudaí a shainaithint, faisnéis a lorg agus a chur ar fáil, cabhair a lorg, ceisteanna a chur, rudaí a chur ina luí ar dhaoine, míniú a thabhairt, tagairt a dhéanamh, rudaí a éascú	Fadhbanna a réiteach, ról a imirt ábhair a bhailiú
Dul i bhfeidhm ar iompar, ar mhothúcháin agus ar dhearcadh daoine eile (feidhm rialála)	Faisnéis a thabhairt, orduithe a thabhairt, treoir a thabhairt, rudaí a chur ina luí ar dhaoine, cabhair a thabhairt, bainistiú a dhéanamh, rudaí a eagrú, idirbheartaíocht a dhéanamh	Rialacha a dhéanamh i gcluichí, orduithe a thabhairt, caint áititheach a chruthú, teagasc
Réiteach le daoine eile (feidhm idirghníomhaíochta)	Beannú do dhaoine, fáilte a chur roimh dhaoine, bualadh le daoine, muid féin nó daoine eile a chur in aithne, slán a fhágáil, aird a tharraingt, comhghairdeas a dhéanamh, comhráite a choinneáil ar bun le daoine a bhfuil aithne againn orthu agus le daoine nach bhfuil, teacht roimh dhaoine nuair is cuí sin, idirbheartaíocht a dhéanamh, coimhlint a réiteach	Spraoi, comhráite agus plé struchtúrtha, caint i ngrúpaí, rudaí a dhéanamh ar ár seal, comhráite, rólimirt agus cásanna substainteacha, caint ar an teiléafón
Féiniúlacht agus mothúcháin phearsanta a chur in iúl (feidhm phearsanta)	Smaointe agus mothúcháin a chur in iúl, eispéiris a eachtrú, míniú a thabhairt, tuar a dhéanamh, insint a dhéanamh, moladh a thabhairt, aontú/easaontú le duine/rud éigin	Mothúcháin a chur amach go poiblí, idirghníomhú le daoine eile, caint ar ábhair spéise, athinsint agus eachtrú a dhéanamh
An timpeallacht shóisialta agus fhisiciúil a fhiosrú agus foghlaim fúithi (feidhm heorastúil – inis dom cén fáth?)	Ceisteanna a chur, soiléiriú, iarraidh ar dhuine rud éigin a rá arís, fiosrú, tús áite a thabhairt, plé	Ceisteanna agus freagraí, fiosrú agus taighde, plé, agallaimh, caint thrialach, iniúchadh a dhéanamh
Teanga samhlaíoch a chruthú – scéalta, cluichí, domhain nua, téacsanna nua (samhlaíoch – ligimis orainn féin)	Scéalta a insint, samhlú, triail a bhaint as rudaí, tuar a dhéanamh, súgradh, a bhfuil ar tí tarlú a dhéanamh amach, teacht ar smaointe nua, imirt le focail, úsáid a bhaint as teanga na colainne	Scéalta agus drámú, rainn, dánta agus tomhais, amaidí agus imeartas focal, scéalaíocht, taibhiú, aithris, drámaíocht, scigí, puipéadóireacht, amharclann na léitheoirí
Faisnéis a thabhairt (athléiritheach – tá rud éigin le hinsint agam duit)	Insint, tuairisciú, daoine a chur ar an eolas, trácht a dhéanamh, scileanna a roinnt, eolas a thabhairt, údar a thabhairt, cur síos, teachtaireacht a chur in iúl	Tuairiscí ó bhéal, cruinnithe ranga, díospóireachtaí, nósanna imeachta, scrípteanna

*A bhfuil sa tábla seo, tá sé curtha in oiriúint ó Sheacht bhFeidhm na Teanga Michael Halliday (1975) in: An Roinn Oideachais, an Astráil Thiar (2013). First 005. Speaking and Listening Resource Book. Addressing Current Literacy Challenges. An Roinn Oideachais, Rialtas na hAstráile Thiar: http://det.wa.edu.au/stepsresources/redirect?oid=com.arsdigita.cms.contenttypes.FileStorageItem-id-13760765&stream_asset=true

Cuireann idir Chomhthéacsanna Cainte Foirmiúla agus Chomhthéacsanna Cainte Neamhfhoirmiúla (thíos) deiseanna ar fáil do pháistí chun feidhmeanna na teanga a chleachtadh.

Tábla 21: Comhthéacsanna cainte

Comhthéacsanna cainte foirmiúla	Comhthéacsanna cainte neamhfhoirmiúla
<ul style="list-style-type: none"> • Athinsint • Beannú do dhuine, tú féin a chur in aithne do dhuine, buíochas a ghabháil le duine, slán a fhágáil ag duine go foirmiúil • Cur i láthair drámatúil • Díospóireacht • Nuacht na maidine • Scéal grinn/scéilín a insint • Scéalaíocht • Teachtaireachtaí ó bhéal a sheachadadh • Tuairisc 	<ul style="list-style-type: none"> • Cluichí • Comhdhálacha aonair • Fadhbanna a réiteach go comhoibríoch • Gníomhaíochtaí tógála • Plé ranga • Ransú smaointe agus liostaí a dhéanamh • Súgradh faoi stiúir an linbh • Téacs (ó bhéal nó scríofa) a chur i dtoll a chéile • Treoracha agus orduithe a thabhairt

An Roinn Oideachais
agus Scileanna
Sráid Mhaoilbhríde, Baile Átha Cliath 1
T: (01) 8892291
www.education.ie/ga/